

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Katedra Obecné antropologie

Bc. Kristýna Hanzalová

**Tetování lidé a společnost:
konflikt s většinovou normou a jeho reflexe**
diplomová práce

Vedoucí práce: **Mgr. Martin Heřmanský, Ph.D.**

Praha 2015

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval/a samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 26.6.2015

.....

Kristýna Hanzalová

Děkuji vedoucímu mé práce Mgr. Martinu Heřmanskému, Ph.D. a svým informátorům.

OBSAH

1. ÚVOD.....	5
2. HISTORIE TETOVÁNÍ.....	6
2.1. Tetování v současné euroamerické společnosti.....	9
2.2. Tetování v Československu a České republice.....	12
3. TEORETICKÁ VÝCHODISKA	13
3.1. Tělo, tělesnost a tělesné modifikace v západní společnosti	13
3.1.1. Tetování jako aktér	16
3.2. Tetování.....	17
4. METODOLOGIE A REFLEXE VÝZKUMU.....	27
4.1. Reflexe literatury	27
4.2. Techniky sběru dat.....	28
4.3. Výzkumný vzorek.....	29
4.4. Analýza dat.....	31
4.5. Hodnocení kvality výzkumu.....	32
4.6. Etika výzkumu	32
5. EMPIRICKÁ ČÁST	33
5.1. Rozhodnutí nechat se tetovat, výběr lokace, rozměru a motivu tetování a jejich významy	33
5.1.1. Vliv okolí na rozhodování o tetování	45
5.2. Co znamená být tetovaný	49
5.3. Tetování a tělesnost.....	52
5.4. Zacházení s tetováním.....	56
5.5. Společenské normy a tetování	59
5.5.1. Tetování jako módní trend.....	65
5.5.2. Zkušenosti s reakcemi většinové společnosti a reflexe těchto reakcí.....	66
6. ZÁVĚR	70
POUŽITÁ LITERATURA	73

Abstrakt

Cílem mé diplomové práce je poskytnout vhled do sociální reality těch slabě tetovaných a o tetování teprve uvažujících lidí, pro které tetování není životním stylem, ale zároveň ani pouhým módním trendem pronikajícím v současné době do mainstreamové kultury. Prostřednictvím postojů a názorů těchto tetovaných a potenciálně tetovaných se snaží přiblížit, co pro ně znamená být tetovaný, zda jsou s tetováním spojené nějaké konkrétní hodnoty a významy, jak tetování chápou a reflektují možný konflikt s normou většinové společnosti a zda je pro ně právě riziko konfliktu s touto normou nějakým způsobem určující při rozhodování o tetování. V teoretické části jsou představeny různé přístupy k fenoménu tetování v současné době, historický vývoj tetování a proměny jeho situace v západní společnosti. Empirická část pak vychází z dat získaných během polostrukturovaných rozhovorů s tetovanými a potenciálně tetovanými žijícími v České republice.

Klíčová slova

tělesné modifikace, tetování, tělesnost, společenské normy, sociokulturní antropologie

Abstract

The aim of my diploma thesis is to give an insight into the social reality of lightly tattooed people as well as those, who are just considering tattoo. Of people, for whom is tattoo neither a lifestyle nor only the fashion trend that recently penetrating into the mainstream culture. Presenting attitudes and opinions of these tattooed and potentially tattooed people the thesis tries to elucidate, what does it mean for them to be tattooed, if there are any concrete values and meanings connected with tattoo, how tattooed understand and reflect a possibility of conflict with the social norms and if the risk of this conflict somehow influences the decision of getting a tattoo. Main current approaches to the phenomenon of tattoo, historical development and changes of its situation in western culture are introduced in the theoretical part. The empirical part then draws on data acquired from semi-structured interviews with tattooed and potentially tattooed living in Czech Republic.

Key words

body modifications, tattoo, corporeality, social norms, socio-cultural anthropology

1. ÚVOD

Má diplomová práce se zaměřuje na konflikt mezi normou většinové společnosti a vzhledem tetovaných lidí, reflexi tohoto konfliktu ze strany tetovaných a potenciálně tetovaných, tedy těch, kteří tetování plánují nebo o něm delší dobu uvažují, a jejich související zkušenosti s reakcemi majority v každodenním životě a to, jak oni sami rozumí tetování a jaké má pro ně významy.

Výzkum se týká těch tetovaných, kteří nejsou potetováni silně, mají pouze jedno nebo několik malých tetování na málo viditelných a zakryitelných místech a nevymykají se tak normě většinové společnosti nijak výrazným způsobem. Jejich zkušenosti a názory se tak mohou lišit od těch, které mají silně tetovaní lidé, a je u nich pravděpodobnější, že budou nějakým způsobem vyjednávat většinovou normu, a zacházet se svým tetováním jiným způsobem. Podobně tomu bude u informátorů, kteří plánují malé nebo zakryitelné tetování, případně by se chtěli nechat tetovat, ale ještě nejsou zcela rozhodnutí. U těchto lidí může mít volba tetování a jeho význam také souvislost s tím, jak se změnil vztah majority k tetování a to je nyní rozšířenější a obvyklejší, než před několika lety.

Toto téma výzkumu jsem zvolila z toho důvodu, že mám ve svém okolí poměrně velký počet tetovaných lidí a těch, kteří tetování plánují do budoucna, ale pro většinu z nich není tetování životním stylem, jako tomu bývá u silně tetovaných lidí, ani neplánují, že by si nechali potetovat větší část těla - zajímalo mě tedy, co pro ně jejich tetování znamená, proč ho mají a jaký mají vztah k normě většinové společnosti, která tetování ještě zcela neakceptuje, ale i jak se dívají na to, že se tetování v současnosti stává do určité míry módou, a zda je právě to nepřesvědčilo, aby se nechali tetovat. Zároveň se setkávám s lidmi, kteří nejen že mají na tetování obecně negativní názor, ale někdy dokonce odsuzují samotné tetované, aniž by o nich věděli něco víc než to, že mají tetování. Chtěla jsem tedy zjistit, jestli být tetovaný, i když jen málo, tedy v současné české společnosti s sebou stále nese nutnost čelit kritice a konfliktům ze strany majority, a jestli to, že velké množství tetovaných lidí, se kterými se setkávám, má malá a zakryitelná tetování, může být výsledkem snahy najít „střední cestu.“

V první části práce přiblížím některé teorie a přístupy týkající se tetování a těla, ze kterých budu vycházet, stručnou historii tetování a jeho situaci v euroamerické společnosti; další část je věnována použité metodologii. Empirická část práce je založena na interpretaci dat získaných prostřednictvím rozhovorů.

2. HISTORIE TETOVÁNÍ

Důkazy o tetování existují téměř ze všech oblastí světa, objevovalo se a objevuje v různých kulturách a historických obdobích. Antropolog George P. Murdoch jej zařadil mezi kulturní univerzálie. (Rychlík, 2014) V různých kulturách mělo tetování různé významy, týkající se např. genealogie, postavení nositele ve skupině, kmenové příslušnosti či válečnictví, mohlo být také spojeno s různými událostmi jako např. pohřby. Je možné rozlišit tři typy tetování – černé, vícebarevné (polychromové) a skarifikaci (jizvení), které je časté především v kulturách lidí s tmavou pokožkou. Termín tetování pochází z Polynésie – tahitský výraz *tatau* znamená „označovat“, samojské *tautau* „kreslit“ a malajské *tatu* je výrazem pro ránu. Termín zaznamenal James Cook, který se s ním setkal právě v Polynésii. (Rychlík, 2014, Fischer, 2002)

Techniky tetování se s různými kulturami a oblastmi liší, někdy jsou přejímány s jinými kulturními prvky. Může jít o jednoduché vpichování ranek a zanášení barvy, např. pomocí kaktusových trnů u Indiánů, nožů, kůstek, bambusu, dřívěk nebo bodců, Maoři používali kostěná dlátka, kterými vyrývali do tváře spirály, které barvili. (Rychlík, 2014, Robley, 2008) Inuité protahovali skrz kůži obarvené nitě, vícebarevné japonské tetování vznikalo pomocí jehliček v dřevěné rukojeti. (Rychlík, 2014)

Důvodem k tetování může v různých kulturách být, podobně jako u jiných obřadů, odlišení se od přírody, vymezení se vůči ní, jak ukazuje např. Claude Lévi-Strauss ve *Smutných Tropech*. Tetování bylo v předmoderních kulturách prostředkem disciplinace, mohlo jít o označení klanu, totemu nebo kmene, a určovalo, co se od jeho nositele ve společnosti očekává. Tatuáž může mít význam zkrášlení kůže, může dokládat dosažení životních mezníků, náboženské vyznání, zařazení do společnosti, příslušnost ke skupině a mnohé další. Tetování je v mnoha kulturách součástí přechodových rituálů, může mít magicko-náboženskou funkci, u přírodních národů má tetování rysy homeopatické magie a kontaktní magie (např. tetování amuletů a značek chránících před něčím, tabuizace jehel apod.), existuje také tetování ze zdravotních důvodů, jako např. akupunkturální tetování, tetování proti bolestem nebo ke zlepšení zdravotního stavu. Tetování může být prostředkem komunikace, sděluje pocity, postoje nebo názory, a v rámci určitých skupin sblížuje jejich příslušníky, např. vytetované křížky u křesťanů nebo tetování totemu. Tetování často slouží také k odlišení se od nepřátel, k vyjádření hodností či potvrzení válečnického ranku apod. Jindy je tetování zcela individuální s cílem dotvářet jedinečnost osoby, kdy např. zobrazuje události z jejího života nebo zkušenosti. (Rychlík, 2014)

V tradičních pospolitostech znamenala tatuáž něco jiného než v moderní společnosti – byla symbolická v mnoha rovinách, měla mnoho funkcí, byla kolektivní a společným významem integrovala komunitu; dnešní tetování v moderní společnosti má většinou soukromé významy a jedince od zbytku společnosti odlišuje; má tendenci k primárně estetickému obsahu. (Rychlík, 2014)

Znaky, které mohou být tetováním, má na sobě již tzv. *Venuše z Hohle Fels*, pocházející z asi 35 000 let př. n. l., a také další artefakty z období paleolitu a pozdějších. Jasným důkazem tetování jsou stopy na mumii z alpského ledovce přezdívané *Ötzi*, staré asi 5 100 - 5 350 let. Další důkazy tetování jsou na mumiích ze starověkého Egypta, existují také písemné a obrazové záznamy o tetování na území Bulharska a Makedonie, je možné u galských obyvatel Skotska – Piktů, a jiných keltských a germánských kmenů. Naproti tomu v řeckých a římských městech bylo tetování stigmatem otroků a trestanců, znamenalo nízký stav. Existovalo ale také vojenské tetování římských legionářů, vojáci byli označeni císařovým jménem a jmény a čísla jejich jednotek. V pozdním starověku byli tetováním stigmatizováni kriminálníci nebo povstalci, a také křesťané. Z křesťanského tetování jako stigmatu se stal symbol komunity, vznikala i další křesťanská tetování jako symboly křesťanské vzájemnosti a pravděpodobně i jako talismany. (Rychlík, 2014) V prvních stoletích n. l. se církev stavěla k tetování kriticky, uznávala však ta, která slouží k počtě Ježíše a křesťanství. Na základě Bible existoval protiklad tetování jako známky pohanství a tetování spojeného s křesťanstvím. (Schildkrout, 2004, Rychlík, 2014) Později bylo tetování zakázáno jako pohanské, bylo chápáno jako narušování božího díla a znak čarodějnictví, ale mezi lidem zřejmě přetrvávalo ještě v pozdním středověku. Evropští cestovatelé si přiváželi tetování z cizích zemí, často z Palestiny. Také někteří muslimové byli tetováni, přestože prorok Muhammad tetování neuznává. (Rychlík, 2014)

Tetování mimoevropských kultur se v evropské civilizaci objevilo v 18. století díky zámořským plavbám; tento první zájem o tetování v západní společnosti se označuje jako „první renesance tetování“. Největší podíl na rozšíření povědomí a zájmu o mimoevropské tetování měl v polovině 18. století kapitán James Cook a jeho námořníci, kteří si exotická tetování přiváželi ze svých cest jako vzpomínky nebo talismany. (Sanders, 1988) S tetováním mimoevropských kultur se však západní civilizace setkávala již od poloviny 16. století. (Rychlík, 2014) V době, kdy se do Evropy dostávaly zprávy a obrazy tetovaných „divochů“, stalo se tetování známkou „kolonizovaného jiného“, určovalo rozdíl mezi kolonizátorem a kolonizovaným. (DeMello, 2000, Fischer, 2002) V polovině 17. století bylo tetování exotických „necivilizovaných jiných“ srovnáváno s ideálním

civilizovaným Evropanem, jehož „přirozené“ neoznačené tělo je obrazem Božím. Body art tak fungoval v době zámořských cest jako hlavní hledisko identifikace podřízených nezápadních exotických lidí v evropské kultuře. (Schildkrout, 2004)

Kontakt mezi Evropany a mimoevropskými kulturami a jejich nerovné postavení mělo za následek úpadek zničení tradičních tetování nebo jejich proměnu. Misionáři a evropské úřady měly za cíl příslušníky těchto kultur „zcivilizovat“, a tetování tomu nevyhovovalo; proto bylo i zakazováno. (De Mello, 2000)

Znovuobjevení tradic tetování námořníky v 18. století zahrnovalo také přivážení tetovaných domorodců do Evropy a jejich předvádění publiku, což upevnilo ve společnosti představu tetovaného „jiného“ jako necivilizovaného primitiva. (De Mello, 2000) Postupně však došlo k popularizaci tetování ke změně jeho chápání v západní civilizaci, nejprve se šířilo mezi námořníky, kteří si tetování nejen přiváželi z cest, ale také jej začali sami napodobovat, vznikaly nápisy, jednoduché obrázky jako srdce, iniciály, palmy, dívky, kotvy atd., během 19. století pak v přístavech jako Antverpy, Londýn, Hamburk nebo Marseille začali tetovat první tatěři. Další skupinou lidí, kteří se v této době nechávali tetovat, byli cirkusáci a varietní umělci, kteří se tak stali atrakcí pro veřejnost. Amatérská tetování si vytvářeli také zločinci, vězni a lidé na okraji společnosti. (Rychlík, 2014) Tetovat se však nechávali na druhé straně i muži a ženy z vyšších společenských vrstev, aristokraté, intelektuálové, umělci i členové britské královské rodiny nebo ruský car; mnozí z nich si tetování přiváželi z cest. (Rychlík, 2014, Sanders 2008) V 19. století se objevovalo tetování jako symboly povolání, náboženské znaky, osobní vzpomínky, nebo znaky patriotismu. I když tedy nejen vězni měli v této době tetování, evropská kriminologická literatura podporovala všeobecný pohled na tetování jako negativní deviantní chování. (Schildkrout, 2004, Fischer, 2002) V 19. a první polovině 20. století je tetování velmi rozšířené také u vojáků, kde je akceptováno, pokud není např. obscénní nebo erotické. (De Mello, 2000) V roce 1891 si nechal Samuel O'Riley z USA patentovat první elektrický tetovací stroj, jehož modernizované verze se dnes užívají. (Rychlík, 2014) Určitou módou i ve vyšších třídách se tetování stalo především kolem roku 1880 a do začátku 20. století, protože v této době přišla možnost méně bolestivého a kvalitnějšího tetování strojkem a přístup k japonským stylům tetování. (Fischer, 2002) V této době bylo na druhé straně v evropské a americké společnosti především ve vyšších třídách tetování hodnoceno velmi negativně, jako vulgární, až nechutné. K tomu přispívalo i to, že bylo rozšířené především mezi skupinami na okraji společnosti, a také vystavování tetovaných jako kuriozit v cirkusech. (Sanders, 2008) Tetování se však postupně rozšířilo z nižších

vrstev do celé společnosti, a po období úpadku došlo v 60. a 70. letech 20. století k „druhé renesanci tetování“ která trvá dodnes. V průběhu času se tetování vyvinulo od předem daných vzorů a motivů k současným individuálním obrazcům, které tetují profesionální tatěři. (Rychlík, 2014)

Přestože počet tetovaných v západní společnosti vzrostl s vynálezem tetovacího strojku, do všeobecné populární kultury se tetování ve větší míře dostává v 60. letech 20. století. (Schildkrout, 2004) Ještě minimálně právě do 60. let minulého století však bylo tetování v odborné evropské a americké psychologické literatuře spojováno stále s psychopatií a tetování zde byli nahlíženi jako deviantní. (Hewitt, 1997, Sanders 2008) Až do poloviny 20. století je tetování chápáno jako deviantní i ve veřejném povědomí euroamerické společnosti; přestože se objevovalo i u lidí z vyšších vrstev, především střední třída jej spojovala s marginálními, nekonvenčními a nebezpečnými skupinami lidí, a bylo chápáno jako rebelie a projev odporu vůči „normálním“ lidem, kteří se chovají podle pravidel společnosti. (Sanders 1988)

2.1. Tetování v současné euroamerické společnosti

Od 60. let 20. století se tetování objevuje především v různých společenských hnutích a subkulturách jako hippies, punk, goth, motorkáři nebo moderní primitivové. Body art se zde používá jako způsob potvrzení identity. (Schildkrout, 2004) V západním světě se v 80. a 90. letech dostávají tělesné modifikace jako tetování a piercing do mainstreamové kultury jako forma sebevyjádření, objevují se články o tetování v populární literatuře, výstavy o tetování, tetované modelky atd. K renesanci tetování přispělo několik faktorů – poválečná prosperita západního pobřeží a zájem o asijské kultury včetně jejich tetování, nové přístupy k tělu v 60. letech a společenský kontext uměleckých hnutí a subkultur mládeže. Profesionalizace a nové technologie v oblasti tetování a zájem o něj vytvořil nové estetické standardy; tetování se stalo formou umění. (Hewitt, 1997) Namísto tatérů, kteří zpravidla neměli žádné umělecké vzdělání a ve většině případů tetovali podle omezeného množství motivů a designů, z kterých si zákazník vybral, se začali objevovat tatěři vytvářející tetování jako originální umělecká díla. (De Mello, 2000, Sanders 1988) Vznikají mimo jiné motivy science fiction, fantasy ilustrace, motivy inspirované japonskou tradicí tetování, tribal design nebo abstraktní tetování. (Sanders 1988) Tetování, piercing a další tělesné modifikace se objevují napříč třídními hranicemi, a dostávají se do médií jako

součástí kultury a módy celebrit. Mimo Evropu se objevují tendence obnovit tradiční způsoby a motivy tetování (např. Markézy nebo Nový Zéland). (Schildkrout, 2004)

Na druhé straně však tetování není plnohodnotným stylem umělecké produkce, v první řadě z důvodu nutné bolesti, porušování pokožky a trvalé tělesné změny, které jsou k získání takového uměleckého díla nezbytné, a stejně tak neoddelitelnost uměleckého díla od těla neodpovídá zvyklostem umělecké produkce v současné euroamerické společnosti. Existují však i takové formy umění, které jsou umělecky uznávány i přes podobná omezení, např. balet nebo konceptuální umění. Přístup k tetování jako formě umění je totiž ovlivněn také jeho asociacemi s deviací a spojením s nižšími společenskými třídami a okrajovými sociálními sítěmi. Vzhledem k tomu, že tatěři přicházejí stále s novými inovacemi, které spočívají i v používání stylů uznávaných v rámci konvenčního umění – např. abstrakce, minimalismus, fotorealismus – dá se očekávat, že bude tetování v umělecké oblasti získávat větší respekt. (Sanders, 2008) Ke zvýšení statutu tetování přispívá také spojování současného tetování se starými tradicemi tetování v různých kulturách, na které má mít návaznost. V tomto historickém kontextu je pak tělo jako plátno chápáno jako legitimní umělecké médium. Dnešní tetování je potom rozšířením dřívějších praktik body artu. Tetování je v dnešní době jako umění prezentováno jak v médiích, tak i prostřednictvím galerií a muzeí, což ve velké míře přispívá k uznání tetování jako umělecké formy většinou společnosti. (Kosut, 2006) Naopak podle Shannon Bell se tetování nikdy nestane plnohodnotným uměleckým dílem z hlediska konvenčního pohledu, protože je pomíjivé – zaniká smrtí svého nositele. Konvenční umění je také spojené s vystavováním v galeriích a muzeích, to je v případě tetování možné jen prostřednictvím neplnohodnotné reprodukce, kde se ztrácí trojrozměrnost originálního výtvaru na kůži nositele. (Bell, 1999)

Před větším rozšířením tělesných modifikací včetně tetování na konci 20. století byly tetování a piercing spojovány s delikvencí, duševním onemocněním, sebepoškozováním a protispolečenským smýšlením. Především tetování u mládeže, homosexuálů a žen bylo chápáno jako sociálně problematické. Především u mládeže se považovalo za související s delikvencí, užíváním návykových látek, bezdomovectvím a dalšími sociálními problémy. Odmítání tělesných modifikací dříve vycházelo z evropského pohledu na tělo jako fixní a neměnné, který přetrval z osvícenských tradic. Postupem času se ale vytrácí tradiční autority nad tělem a sexualitou, jako byla církev, a současně důraz na identitu v moderní společnosti. V dnešní populární a masové kultuře už potom na tělo není pohlíženo jako na původní a fixní. V západní kultuře má důležitou roli manipulace

s estetikou a možnostmi těla; tělo je přetvářeno různými dočasnými, polopermanentními i permanentními modifikacemi, od diet po transplantace orgánů, a člověk se stává do určité míry kyborgem. (Pitts, 2003)

Dříve většinou společností neakceptovatelné tetování se v současnosti také díky celebritám stalo součástí současné populární kultury. Dochází ke komodifikaci tetování jako volbě designu, významu i kvality. Už není možné klasifikovat konzumenty tetování podle věku, genderu, třídy nebo subkultury, stejně široké jako spektrum nositelů tetování jsou i důvody pro tetování. V důsledku takové situace dochází ke kulturnímu posunu a postupné destigmatizaci. (Goulding, Follett, Saren, MacLaren, 2004)

V současnosti také ve srovnání s dřívější dobou existuje množství různých magazínů věnujících se tetování, které mohou přispívat k jeho popularizaci, pořádají se veletrhy tetování a soutěže tatérů, přičemž na těchto akcích se jako sponzoři podílí i různé společnosti mimo svět tetování. (Sanders, 2008) V populární kultuře je tetování součástí produktů pro děti (např. i jako smývatelné „tetování“ které si mohou sami aplikovat na tělo), média zobrazují reálné i fiktivní postavy, které jsou tetované, v hollywoodských filmech má tetování často evokovat rebelství a nezávislost. Tetování jako známka rebelství, mládí a trendovosti je používáno i při propagaci různého zboží, například alkoholu nebo kreditních karet, ale také luxusní módy. Podobně jako vizuální znaky punkové subkultury, i tetování převzala populární kultura, a jeho provokativnost a odlišnost je tak nahrazena trendovostí. Pro tetované jsou často inspirací jejich oblíbení tetovaní muzikanti, zobrazovaní v médiích. (Kosut, 2006)

V současné době, kdy se mění limity akceptovatelnosti tetování v západní společnosti, probíhá redefinice body artu a diskuse o vztahu body artu a deviantního chování, o definici deviance. Někteří tetovaní se sami hlásí k tomu být deviantní, je to pro ně součástí jejich identity, což pro ně znamená nejen mít tetování nebo jiné tělesné modifikace, ale také hlásit se k odpovídajícímu životnímu stylu. Deviance může být vyjadřována výběrem motivu tetování, nebo mírou, ve které svá tetování, piercing nebo jiné modifikace zakrývají. (Schildkrout, 2004)

Mezi většinou veřejností převládající pohled na tetování a tetované jako deviantní se začal zmírňovat především v 90. letech, po předchozím širším rozšíření tetování. (Sanders, 2008) Povědomí o tetování a tetovaných jako součásti mainstreamové společnosti v této době šíří média. Přestože však ta hovořila o tetování jako o trendu, mnoho lidí jej nepřestalo spojovat s nebezpečnými individui a skupinami s nízkým společenským statutem. (Irwin, 2001) Současně se tetování v té době dostává jako další

inovace do komerční kultury, která hledá nový materiál u „outsiderských“ skupin mimo hlavní proud. To způsobilo větší zájem veřejnosti, stejně jako šíření tetování mezi lidmi v konkrétních sociálních sítích (inspirace tetováním u přátel a okolí). Navzdory tomu přetrvává ve většinové společnosti negativní chápání tetování, které tak pro jeho nositele znamená do jisté míry stigma. V roce 2007 například americké Marine Corps zakázalo u svých jednotek nová tetování větších rozměrů a veřejně viditelná; podobný přístup má i velké množství různých společností a firem (mezi jinými např. Disney). (Sanders, 2008)

2.2. Tetování v Československu a České republice

V období socialismu bylo tetování jako buržoazní tehdejší ideologií zcela odmítnuto, tetovat profesionálně nebylo možné a proto v Československu až do roku 1989 existovaly pouze amatérské formy podomácku vytvářeného tetování, často tak nepřilíš výtvarně zdařilého. (Rychlík, 2005)

Prvním oficiálně přihlášeným tetovacím studiem bylo po sametové revoluci pražské studio UZI, založené v roce 1992. (Valenta, 2011) V porevolučním období se tatěři v tuzemsku potýkali s nedostatkem potřebného materiálu, jako jsou tetovací jehly, strojky i barvy. Současně sem přicházejí tatěři ze zahraničí, především z východního bloku, výrazné zastoupení zde měli tatěři z Balkánu. Později díky turismu přijíždějí do České republiky i tatěři ze západu. Postupně se sem pak dostává literatura a časopisy s tematikou tetování ze zahraničí, také v motivech tetování byla zpočátku patrná inspirace ze západu; oblíbené byly motivy z americké kultury a následně se rozšířil zájem také o japonské tetování. Ještě koncem 90. let však nebyla příliš v oblibě barva, teprve později se začaly tetovat barevné old school a new school motivy¹. (Valenta, 2011)

¹ Styl new school je typický barevností výraznější než u old school, a také 3D motivy. (Valenta, 2011) Styl old school je založený na designech tetování v západním světě v první polovině 20. století. Jsou pro něj typické motivy s námořnickou tematikou, pin-up girls a další.

3. TEORETICKÁ VÝCHODISKA

3.1. Tělo, tělesnost a tělesné modifikace v západní společnosti

Podle Soukupa (2001) „tělo jako univerzálie limituje svou morfologií a fyziologií možnosti kultury. Každá konkrétní kultura rozmanitým způsobem lidské tělo uchopuje. Tělo se převádí z řádu přírodního do kulturního. Každá známá kultura nějak zachází s tělem, upravuje jej, disciplinuje a přikládá mu nejrůznější významy.“ (str. 1)

U lidského těla je z antropologického hlediska možné rozlišit organickou a kulturní dimenzi. Kulturní dimenze má tři strukturální úrovně– tělo jako artefakt (úpravy těla), norma (disciplinace – ovládání těla, kontrolování emocí...) a význam. Vlivem kultury pak nastává také proces sémiotizace, kdy se určitým částem těla přikládá nějaký konkrétní význam. (Soukup, 2001)

V reakci na strukturalismus a jeho koncept „odtělesněného“ těla se mnoho autorů v antropologii na přelomu 20. a 21. století zaměřuje na tělo jako subjekt a materiální objekt, a jeho souvislost s jednáním jedince. Zaměřují se na úpravy těla jako proces „vepsání“, a na to, jaké získává tělo a kůže významy v různých kulturních kontextech. Podle Taylora (1995, in Schildkrout, 2004) reprezentuje v moderním světě, kde jsou těla virtuálními, body art snahu zvrátit dematerializaci umění tím, že je tělo zvěčněno.

Tělo je v postmoderní západní společnosti chápáno jako projekce sebe sama, jako exteriorizace vnitřního světa jedince. Transformace těla je tedy projekcí sebe sama, a zobrazením identity člověka svému okolí. Tělesné modifikace jsou tak v dnešní době prostředkem aktualizace identity. Zatímco však některé z nich jsou společensky akceptované a dokonce v určitých vrstvách společnosti očekávané, jiné ne. Protože tetování a jiná označení těla v postmoderní společnosti nejsou sociálně funkční, jako je tomu v tradičních kulturách, a nemají sociálně stabilní významy, jsou tedy do značné míry povrchní a konzumní, a jsou jakousi hrou; to se projevuje také oblibou napodobování symbolů mimoevropských kultur. (Pitts, 2003)

Praktiky vpisování do těla, jako je tetování, branding nebo piercing, podle Fleminga (2001, in Schildkrout, 2004) reprezentují „hraniční napětí“ mezi jedincem a ostatními, a mezi sociálními skupinami. Subjekty zakoušejí bolest a prochází různými druhy rituálů, které prostřednictvím pokožky redefinují vztah mezi jedincem a společností, ale také mezi jedincem a duchovnem, božským. Příklady z historie na jedné straně ukazují tetování a branding jako popření osobnosti, stigma vnucené autoritami (starověké Řecko, Řím, nacistické koncentrační tábory atd.), někdy může být označení těla zároveň sociálně

předepsaným a zároveň dobrovolně přijatým, např. tetování gangů. (Schildkrout, 2004) Jak upozorňuje Bryan S. Turner, tetování v předmoderních společnostech bylo v podstatě „povinné“, a protože existovaly uvnitř sdílené kultury kolektivních významů, byl význam konkrétních tatuáží jednoznačně čitelný pro ostatní členy skupiny. Pakliže budeme vycházet z předpokladu, že prostřednictvím označování těla je vyjadřováno společenství, změny v podstatě a účelu tetování signalizují změny v podstatě sociálního života. V současné době jsou tetování používána k estetickému vylepšení těla, a zvýšení jeho kulturního kapitálu. Tetování v dnešní sekulární společnosti však nemá sociální význam jako v předmoderních kulturách, a moderní „značky“ na těle jsou tak dá se říci nepůvodní. To se promítá právě i do napodobování tradičního tetování, např. japonského nebo maorského, kdy jeho značky v konzumním světě a modernizované mění svůj původní význam tak, že odkazují jen samy na sebe. (Turner, 1999)

Velká část současných sociálních vědců je toho názoru, že v současné společnosti je identita jedince částečně konstruktem spotřeby jedince, a to nejen fyzickými nebo nefyzickými objekty, které spotřebovává, ale také jejich symbolickou rovinou. S tím je spojen i zájem o tělo a roli ztělesněného jedince a konzumní chování ve vztahu k tělu. (Goulding, Follett, Saren, MacLaren, 2004) Unikátní proces, kdy je tetování vytvářeno a zároveň „konzumováno“, však vyvrací to, že by v tomto případě konzumenti byli zcela pasivními příjemci produktu, jako u jiných produktů masové kultury. (Kosut, 2006) Podle Jill Fischer se současná kapitalistická společnost vyznačuje fixací na tělo. Společnost je ujišťována o ideálu těla, který však není skutečným obrazem většiny jejích členů, je štíhlejší, svalnatější, zdravější. K dosažení ideálu je mnoho možností a produktů, které jsou zcela akceptované většinou společností – od oblečení po diety. Tetování, skarifikace nebo další tělesné modifikace však akceptovány nejsou: důvodem je jejich trvalost. Trvalost neodpovídá povaze moderní společnosti, která je založena na neustálé změně a střídání módy. Proto může akceptovat polopermanentní tělesné modifikace, které nabízejí možnost změny. Západní společnost se ve velké míře zaměřuje na materiální tělo, ale zároveň lidé cítí odcizení od svých vlastních těl, která už nepatří pouze jim, ale jsou pod kontrolou společnosti a státu. Projevem snahy o znovuzískání kontroly nad vlastním tělem a odporu vůči kulturním silám komodifikujícím tělo pak může být tetování. (Fischer, 2002)

Podle Chrise Shillinga je v západním světě typická tendence na tělo nahlížet jako na něco, co je v procesu „stávání se“ jako na projekt, který je zpracováván a bude dokončený jako část individuální identity a sebepojetí jedince. Pozice těla ve společnosti reflektuje individualizaci těla, kdy zdraví a vzhled těla je pro lidi vyjádřením právě této

individuální identity; v podmínkách pozdní modernity se tělo stále více stává centrálním při jejím utváření. V současném světě byly dřívější náboženské jistoty nahrazeny vědeckými jistotami, které však neposkytují životu člověka význam a hodnoty; význam je namísto toho v moderní společnosti soukromý. Tělo a způsob jakým se k němu vztahují, se tak pro jedince stává základem pro vytvoření jistoty v jejich identitě, přičemž tuto identitu především reprezentuje vnější, vizuální stránka těla. (Shilling, 1993)

Turner poukazuje na to, že tetování bylo dříve spjaté s přechody v životě člověka týkající se reprodukce a rodiny a souvisejícími sociálními procesy včetně rodinné ekonomie, ovšem v dnešním světě byly tradiční sociální vazby tohoto typu narušeny, změnil se genderové vztahy i způsob produkce a značky na těle již nejsou funkční, ale staly se pouhou hrou. Konzumerismus totiž nevytvořil žádnou vlastní mytologii, od které by tetování mohla odvozovat svůj význam. Dočasný a pomíjející charakter současné kultury a společnosti, v níž členství je nepovinné (narozdíl od předmoderních společností) a to, že tetování je již pouze dobrovolné, způsobuje, že mezi značkami na těle a rolí člověka nemusí být žádná vazba, a jsou tak jen součástí osobní biografie. Nenachází se už v kontextu kolektivní paměti, proto číst tyto znaky je problematické. Dnešní společnost je anonymní a mizí z ní hranice mezi členy komunity a cizinci, které dříve vymezovaly rituály týkající se těla a které tetování vyjadřovalo; současné tetování je tak z tohoto hlediska bez významu. (Turner, 1999)

Jak upozorňuje Victoria Pitts, podoby těla, které neodpovídají normám společnosti, jsou hrozbou sociálnímu pořádku. Podobně jako středověké karnevaly, o kterých hovoří M. M. Bakhtin, a jejich převrácený pořádek projevující se groteskní symbolickou formou byly dočasným odmítnutím pořádku a sociální kontroly, obdobné znaky najdeme i u subkultur 20. století, kde se projevem rebelie vůči většinovým normám a institucím staly jejich specifické styly, které často převracely nebo vytvářely alternativy ke konvenčním kulturním kódům a významům (např. spínací špendlíky jako variace na ozdobu u punkerů). Tyto styly zahrnovaly také tělesné modifikace. (Pitts, 2003)

Podle M. Atkinsona (2003) je tělo výsledkem neustálého vyjednávání identity jedince uvnitř kulturních sítí vzájemných vztahů mezi lidmi; tetování tedy reflektuje vztah tetovaného s ostatními, včetně toho, jak jeho okolí v daném specifickém kontextu na tetování reaguje (chování tetovaného, např. zakrývání tetování, ovlivňují reakce rodiny, přátel, v zaměstnání atd.). Tetované tělo nelze oddělit od kulturního kontextu, ve kterém se nachází, a který ovlivňuje osobní preference jedince. Prostřednictvím motivů a umístění tetování dávají najevo akceptaci zavedených kulturních standardů (např. týkajících se

maskulinity a feminity). Tetování může být také projevem kulturního tlaku vylepšovat, zkášlovat tělo, manipulovat s přírodním tělem prostřednictvím nějaké formy úpravy; v tomto případě je to pro tetované alternativní, originální forma úpravy. (Atkinson, 2004) V podmínkách pozdní modernity je tělo chápáno jako něco, co může být neustále modifikováno a zdokonalováno, a tedy je možné skrze něj vyjadřovat identitu osoby, která je v dnešní době fluidní a tedy neustále reartikulovaná. Že se tetování stalo součástí masové spotřeby, souvisí právě s tímto způsobem zaměření na tělo. Paradoxem je, že na jedné straně jde o součást vyjednávání identit, na druhé straně jsou vyjádření prostřednictvím těla jako jsou tělesné modifikace do značné míry trvalé a omezují možnosti změny identit. (Kjeldgaard, Bengtsson, 2005) Podle Sweetmana je možným vysvětlením to, že jedinci se tímto způsobem snaží ukotvit svou identitu a získat určitou stabilitu v současné konzumní kultuře. (Sweetman, 2000 in: Kjeldgaard, Bengtsson, 2005)

3.1.1. Tetování jako aktér

Podle Tilleyho a Millera hraje materialita věcí roli při vytváření jejich specifického významu a smyslu stejně jako jejich symbolické účinnosti (Tilley, Miller, 1996). Subjekt není fixovaná entita – dochází ke kontinuálnímu procesu vývoje, ve kterém jsou subjekty vytvářeny skrze procesy socializace. Objekty získávají smysl a významy ve vztahu k těmto procesům. Umění a umělecká díla jsou velmi pravděpodobně objekty, které fungují způsobem, který je typický pro „externí objekty“, v důsledku konceptu umění, kdy jsou interpretovány jako relativně cizí, aby mohly absorbovat „světské záležitosti“. Umělecký objekt hovoří rétorikou vlastního umění, které jakoby požaduje speciální schopnosti mu rozumět, a tak pro mnoho lidí působí odcizeně. Lidé se obklopují předměty a výběr a umístění těchto předmětů se děje prostřednictvím rozhodování, kterým můžeme říkat estetická; může jít jen o to, že dotyčná osoba něco považuje za vkusné. Není tomu ale tak, že individuální objekt hodnotí individuální objekt, toto setkání není tak jednoduché. Estetické soudy nejen mají základ v sociálních vztazích, ale také tyto vztahy utvářejí; často nehraje hlavní roli předmět per se, ale vztah mezi našim názorem a názorem ostatních. Objekt má také svou trvanlivost, která hraje roli, něco může například vyjít z módy, a především jedinci podřizují svůj individuální zájem (výběr např. zboží) prvořadému zájmu vývoje vztahů s ostatními skrze svou denní rutinu a volby. Subjekt je tak stejně tak produktem socializace skrze externí objekty, jako agentem, který používá tyto objekty pro kulturní vyjádření. Objekty tedy mají bohatý sociální život. (Miller, 1998)

3.2. Tetování

Podle Enid Schildkrout je tělo jako plátno nejen prostorem do kterého je vpisována kultura, ale také místo kde se definuje individuum. Tato vepsání utváří hranice mezi jedincem a společností, mezi skupinami, nebo mezi lidmi a božským. (Schildkrout, 2004) Interakce mezi lidmi je ovlivňována tím, jakým způsobem demonstrují svou roli, hodnoty, zájmy, životní styl, názory a další prvky identity, což se děje mimo jiné prostřednictvím vizuálních prvků, jako je například oblečení, účes nebo i tetování. Tyto nonverbální znaky jsou součástí diskurzivního mixu sloužícího ke komunikaci individuální a skupinové identity. (Velliquette, Murray, Creyer, 1998) Také Atkinson upozorňuje na to, že tetování je formou vizuální komunikace s okolím. (Atkinson, 2003) I z tohoto důvodu si tetování, především ze středních tříd, kteří nejsou příslušníky žádné specifické subkultury spojené s tetováním (jakou jsou např. motorkáři) vybírají takové motivy, které co nejvíce odpovídají estetickým standardům většinové společnosti, a také si zakládají na umělecké kvalitě svého tetování, která přispívá ke snaze jej v očích okolí legitimizovat. (Irwin, 2001) Pro mnoho tetovaných je jejich první tetování přechodovým rituálem mezi dětstvím a dospělostí, a důležitou součástí procesu stávání se nezávislým. (Oksanen, Turtiainen, 2005)

Tetování jsou nějakým způsobem interpretována uvnitř i vně komunity tetovaných. Ta je novým kmenem, něčím, co se v současnosti nazývá „neo-tribes“, komunita která není fixovaná ani stálá (i když v případě tetování chybí aspekt dočasnosti), ale mezi ní a majoritou se odehrává neustálý pohyb. Solidarita je vyjadřována skrze životní styly. (Goulding, Follett, Saren, MacLaren, 2004) Podle Sanderse (2008) „kolegové“ tetování rozpoznávají a uvědomují si svou sdílenou zkušenost a vztah ke konvenční společnosti. Tetování má tedy sdružující efekt. Atkinson hovoří o tom, že tetované spojuje podobná tělesná zkušenost z procesu tetování, a sociální vztahy mezi nimi se utváří také tím, že tetování si vzájemně svá tetování ukazují a hovoří o nich. Rozhodnutí nechat se tetovat se potvrzuje v interakci s jinými tetovanými, kteří projevují pozitivní přístup k tetování, a tak dotyčného ovlivňují. Mnozí začnou uvažovat o tetování na základě takové interakce se svými přáteli, kteří tetování mají. Na druhé straně tetování jedince ovlivňuje jeho vztahy s netetovanými. Tetování se tedy jeví jako individuální záležitost, přestože však není spojeno s členstvím v subkultuře, souvisí tetování se společenskými vztahy a interpersonálními vazbami. (Atkinson, 2003)

Podle Kjeldgaard a Bengtssona je tetování v dnešní době masový fenomén a jako takové už nedefinuje specifickou subkulturu tetovaných, z čehož vychází většina výzkumů. Existuje velké množství lidí, kteří mají jedno nebo několik málo tetování jako estetický nebo módní doplněk, a nepovažují se za součást subkultury tetovaných. (Kjeldgaard, Bengtsson, 2005) M. Atkinson pohlíží na tetování prostřednictvím konceptu figurativní sociologie Norberta Eliase. Figurace je „komplexní síť sociálních vztahů založená na rozsáhlých vzájemných individuálních a skupinových závislostech, které zahrnují rodinu, školu, pracoviště, volný čas, náboženskou a politickou sféru.“ (Atkinson, 2004: 131) Život je prožíván prostřednictvím vzájemně závislých sociálních vztahů. Jedinci nemohou být studováni jako izolovaná individua. Figurace je komplexní síť sociálních vztahů, založených na vzájemné závislosti individuí a skupin. Určité sociální chování (jako tetování) je formováno v průběhu času jako výsledek sociálních vztahů vzájemné závislosti mezi lidmi. Danému chování je možné porozumět jen tehdy, když bude chápáno jako součást dlouhotrvajících sociálních procesů; individuální i kolektivní osobnostní struktury jsou pak do značné míry produktem sociálního kontextu. Tetování – Atkinson hovoří o „nadšencích“ do tetování - nejsou podle něj koherentní subkultura nebo scéna interagujících jedinců, ale spíše by se na ně mělo nahlížet právě prostřednictvím Eliasova konceptu sociální figurace. S výjimkou tatérů nejsou kolem této činnosti nijak organizovaní, neexistuje zde žádná centrální ideologie nebo motivace k tomu, nechat se tetovat. Tetování mají tendenci nepovažovat svou identitu jako tetovaných za primární. I když mají společnou zálibu v tetování, je těžké zde hovořit o komunikaci mezi těmito jedinci jako v rámci subkultury, o ohraničené skupině. Neexistuje zde společný pohled na ostatní tetované nebo jednotné chápání tetování. Tetování je v tomto smyslu individuální záležitost a zobrazování tetovaných jako subkultury sloužilo dříve především k oddělení této skupiny lidí od většinové kultury. Tetování přesto může mít pro některé tetované interpersonální význam, mohou vycházet ze vztahu mezi konkrétní úzkou skupinou tetovaných, a pro některé je také tím, co je spojuje s ostatními tetovanými jako obecnou skupinou lidí, mezi kterými se cítí dobře. (Atkinson, 2003)

Stát se tetovaným je společenský akt, rozhodnutí k tomu nechat se tetovat a výběr motivu jsou stejně jako většina konzumních produktů motivovány tím, jak se jedinec sám definuje. Tetování se stane součástí jeho osobní identity a je používáno těmi, se kterými se jedinec nachází v interakci, k tomu, aby ho umístili do odpovídající sociální kategorie, což formuje interakci. (Sanders, 2008) V případě tetování vzniká konflikt, kdy přestože jedinec

může modifikovat své tělo a vpisovat do něj, nemůže mít pod kontrolou významy, které jiní lidé jeho tetování přikládají. (Oksanen, Turtiainen, 2005)

Proces nechat se tetovat je ritualistický, zahrnuje plánování, přípravu, někdy změnu rolí a rekonceptualizaci identity. Dochází ke změně chápání kůže jak ze strany jedince, tak i jeho okolí, což je patrné především u „sběratelů tetování“, kde rozsáhlá a výrazná tatuáž zcela neodpovídá konvenčním normám a je s ní spojen životní styl, který je z hlediska většinové společnosti marginální. (Goulding, Follett, Saren, MacLaren, 2004) Nechat se tetovat znamená pro člověka riskovat negativní společenské dopady na jeho osobu, takže první tetování zpravidla volí menších rozměrů na místě, které je pokud možno málo viditelné veřejnosti nebo se dá zakrýt. Tato strategie slouží i k minimalizaci riziku fyziologického charakteru, kdy je minimalizována doba tetování a tak i bolesti, v situaci kdy dotyčný nemá s procesem tetování žádnou zkušenost. (Sanders, 1985) Tetování a potenciální tetování jsou si vědomi toho, že jejich přístup k tetování neodpovídá přístupu a názorům většinové společnosti včetně mnoha lidí z jejich blízkého okolí, přičemž přestože se jimi nechávají v rozhodnutí pro tetování ovlivnit, protože se obávají narušení vztahů s těmito lidmi, jsou tetovaní (potenciální tetovaní) přesvědčeni, že jsou tyto názory nesprávné (zastaralé apod.) a že pohled na tetované jako deviantní je scestný. (Irwin, 2001)

D. Angus Vail ve svém výzkumu sleduje právě zmíněné „sběratele tetování“. Termín popisuje osobu, která má četná a rozsáhlá tetování. V subkultuře tetovaných je shromažďování stále dalších tetování označováno jako „vytváření sbírky“. Nezáleží přitom nutně na umělecké kvalitě tetování, pro sběratele je důležitější subjektivní kvalita jejich tetování, než umělecká úroveň. Stát se sběratelem tetování znamená transformaci jak fyzickou, tak i psychologickou a subkulturní. Aby se člověk, který má tetování, stal sběratelem, musí o to mít zájem, musí chtít stát se sběratelem, tedy nejen nosit tetování, ale chápat se jako tetovaný, což je něco odlišného od toho, tetování nosit. Nejde jen o obrázky na kůži jedince, ale sbírka tetování jako celek tvoří a reprezentuje novou identitu – sběratele tetování. Sbírání tetování, pokud jej chápeme jako druh deviace, projevuje se zde stejně jako u dalších deviací proces učení, přejímání, vychází ze symbolické interakce s ostatními „deviantními“. Jedinec se učí, jak se stát sběratelem, od jiných již úspěšných sběratelů, a musí se sám chtít učit, například to, jak včlenit vhodný motiv tetování do struktury těla (zatímco první tetování pozdějších „sběratelů“, jak uvádí Vail, v tomto smyslu často „nezapadala“ dobře), používat celek těla jako plátno, ocenit práci tatérů a techniku. Pro sběratele nejsou jeho tetování něčím, co vlastní, ale součástí jeho osoby a identity. Ze sbírky tetování plyne jak sebechápání jedince, tak i pohled na něj ze strany

ostatních. Když se jedinec stane sběratelem tetování, často také začne uvažovat o tom, jak zkombinovat svou identitu tetovaného s identitou akceptovatelnou většinovou společností, a jsou často ochotni ke různým kompromisům, aby pro ně interakce s majoritou byla co nejméně problematická, jako je například zakrývání tetování. (Vail, 1999) Stát se „sběratelem“ je tedy v podstatě v opozici k tomu, pouze „mít tetování“. Protože je tetování trvalé, to znamená silnější vazbu ke skupině a životnímu stylu, která může být silnější právě s rozsáhlejším tetováním. (Goulding, Follett, Saren, MacLaren, 2004)

Stát se „opravdovým tetovaným“, to zahrnuje především osvojení si nových estetických měřítek, které se liší od normy. Chápání též osoby majoritou se totiž liší, pokud není zřejmé, že je tetovaná, a pokud ano. Tetování se pak může stát stigmatem, které zcela změní pohled na danou osobu. Může docházet k tomu, že člověk dříve považovaný za „normálního“ si viditelností svého tetování způsobí špatnou pověst a negativní přístup ke své osobě ze strany většinové společnosti. U mnohých tetovaných dochází k napětí mezi tendencí být konformní a potřebou individuality, které se projevuje kompromisy např. v umístění nebo velikosti tetování. Tito tetovaní tak nejsou ani „nosiči tetování“ například jako módy, ale ani „opravdovými tetovanými“ pro které je tetování jejich životním stylem. (Nichols, Foster, 2005)

Jak zjistili během svého výzkumu Velliquette, Murray a Creyer (1998), tetovaní jsou si dobře vědomi existující normy, kdy většinová společnost spojuje tetování s motorkáři, námořníky apod., a sami očekávají, že se jejich okolí podle této normy bude chovat. Sanders (2008) upozorňuje na to, že právě toto vědomí společné odlišnosti a kritického pohledu majority tetované vzájemně sdružuje.

Lidé, kteří „jsou tetovaní“, tedy silně tetovaní, se socializují mezi tatéry a ostatní silně tetované v subkultuře kolem tetování, a plně přijímají svou marginalizaci ze strany většinové společnosti. Naproti tomu lidé, kteří „mají tetování“, by se k němu nerozhodli v případě, že by věděli, že jejich tetování nebude majoritou akceptováno – takových lidí přibývá se současnou trendovostí tetování, která u nich vytváří dojem, že je tetování ve společnosti plně akceptováno. Shannon Bell však upozorňuje na to, že toto přesvědčení je mylné, a tetování neztratilo své stigma. Ti, kteří se rozhodnou pro tetování jako módní trend, tak často nejsou připraveni na to, že budou určitým způsobem vyčleněni z většinové společnosti, a důsledky toho, nechat se tetovat, mnohdy dostatečně důkladně nepromýšlí. (Bell, 1999) Jak během svého výzkumu zjistil M. Atkinson, mnoho tetovaných „nadšenců“ nevidí špatnou pověst tetování v západní společnosti jako problém, a naopak je pro ně tetování záměrným narušením konvenčních společenských kódů týkajících se těla,

například v souvislosti s nesouhlasem tetovaného vůči mainstreamové ideologii a pocitem vlastní odlišnosti od většinové společnosti, který prostřednictvím tetování vyjadřují. Tím, že svá tetování berou jako potvrzení jinakosti, vyjednávají tito tetovaní deviantní status tetování a vytvářejí určitou střední cestu mezi deviancí a společenskou respektovatelností. (Atkinson, 2003)

Tetování, a to nejen sběratelé tetování, kteří patřili ke středním třídám, si už od začátku šíření tetování v populární kultuře v 90. letech 20. století osvojili techniky legitimizace, které jim během interakce s jinými lidmi pomáhaly udržet si své společenské postavení v situaci, kdy jejich okolí tetování spojuje s nízkým společenským statutem. Chování tetovaných pak na druhé straně přispělo ke změnám pohledu na tetování a jeho legitimizaci mezi členy většinové společnosti. Protože v této době bylo již tetování do značné míry populární a rozšířené mezi různými vrstvami společnosti, mnoho lidí se rozhodovalo pro své první tetování právě na základě toho, že se s tetováním setkávali ve svém okolí; na druhé straně se však jako příslušníci většinové společnosti kolem sebe setkávali s negativním postojem k tetování. Proto museli rozmyslet strategie, pomocí kterých maximalizují pozitivní důsledky tetování, jako může být nezávislost na autoritách a osvobození od konvenčnosti, a zároveň minimalizují negativní dopady toho, že jsou tetovaní, a že budou nahlíženi jako lidé z nižších tříd, kriminálníci nebo jinak nebezpeční, a v neposlední řadě že se změní jejich vztahy s blízkými lidmi, kteří tetování odsuzují. Některé z potenciálních tetovaných to ovlivní natolik, že se rozhodnou kvůli takovému možným komplikacím raději se nenechat tetovat, přestože by si tetování přáli. (Irwin, 2001) Naopak jiní tetovaní záměrně žádné strategie nepoužívají a naopak negativní reakce veřejnosti dá se říci záměrně vyhledávají. (Atkinson, 2003)

Zacházet s tetováním tak, aby byly minimalizovány negativní zkušenosti a tetovaný příliš neohrozil svou pozici ve společnosti se projevuje například tím, že jedinec používá své tetování, aby dal najevo konvenční aspekty své identity, to znamená, že zvolený design tetování vyjadřuje například vlastnosti a schopnosti, které považují za ocenitelné v rámci většinové společnosti, a které společnost v motivu rozpozná (např. smysl pro humor, vztah k přírodě či sportu atd.). Konkrétní důvody k tetování a jeho významy mohou být také pro většinovou společnost akceptovatelnější, než pokud člověk nemá k tetování „pádny důvod“. Tetovaní se na druhé straně snaží okolí dokázat, že i přes skutečnost, že mají tetování, odpovídají konvenčním standardům sebekontroly a racionality, že se stále chovají podle většinových norem, stejně jako v době, kdy tetovaní nebyli. Celý proces rozhodování se pro tetování a jeho získávání vykazuje charakteristiky konvenčních aktivit – studování

salonů, designů a dalších okolností ukazuje, že i tato aktivita vyžaduje důkladné promyšlení a rozhodnutí. Protože každodenní interakce je důležitým hybatelem sociální změny, právě různé strategie jednání tetovaných přispívají k destigmatizaci a legitimizaci tetování v očích většinové společnosti. Paradoxem však je, že zatímco mnozí tetovaní se chtějí prostřednictvím rozhodnutí nechat se tetovat osvobodit od konvenčních norem, těmito strategiemi tyto normy a hodnoty většinové společnosti potvrzují. (Irwin, 2001)

Motivací k tetování může být identifikace se skupinou nebo subkulturou. Tetování jako neodpovídající většinovým standardům u subkultur je dobře začlenitelné v rámci jejich specifických stylů a ideologií, které jsou často do určité míry v opozici k mainstreamovým hodnotám a normám. (Atkinson, 2003) V rámci subkultury může být stigmatizující charakter tetování a jiných tělesných modifikací využíván k potvrzení negativního postoje k mainstreamové kultuře, který je součástí ideologie skupiny, a zároveň tak vymezení se vůči většinové společnosti a potvrzení subkulturní identity. Řápek upozorňuje na to, že v takovém případě je třeba, aby daná tělesná modifikace nebyla vnímána jako společensky přijatelná – v případě tetování, které je do určité míry majoritou akceptováno, to tedy znamená například jeho umístění na veřejně viditelném místě jako je hřbet ruky či krk, nebo rozsáhlé plochy barevného tetování; potom je v rozporu se současným módním způsobem mainstreamového zdobení prostřednictvím tetování. (Řápek, 2012)

V některých případech je ale důvodem tetování pouze záměr vzbudit dojem odlišnosti a příslušnosti k nějaké subkultuře, aniž by dotyčný byl skutečně jejím členem, ale má za to, že by to v očích veřejnosti bylo „cool“ (např. „tribal“ tetování, které má vzbuzovat dojem příslušnosti k moderním primitivům). Pro jiné může být tetování také způsobem identifikace se subkulturou a její ideologií, i když tetovaný není přímo jejím členem, avšak vyznává nebo obdivuje její hodnoty. (Atkinson, 2003) Turner hovoří o tom, že v době, kdy nacionalismus vystřídal náboženství jako prvek solidarity společnosti, tetování bylo často záležitostí opoziční kultury a pracujících tříd, které prostřednictvím něj projevovaly vzájemnou solidaritu uvnitř třídy nebo zaměstnání; sociální vazby v moderní společnosti jsou však nestálé, a právě proto podle Turnera dochází k tomu, že vznikají různé skupiny simulující komunalitu v tradičních společnostech, založené na určité lokální solidaritě (např. sportovní kluby), která může být vyjadřována právě prostřednictvím tetování. (Turner, 1999)

Zatímco velká část literatury o tetování se zabývá tím, jak jedinci používají tetování jako součást systému znaků, kterými reflektují svou vnitřní osobnost (je to jakési rozšíření

této „opravdové“ vnitřní osobnosti i na veřejnou osobu), ve skutečnosti často dochází k tomu, že tento model neodpovídá: v mnoha případech je design tetování zvolen proto, že reflektuje obrazy mediální kultury (může jít například o tetování symbolů módních značek, nebo připodobnění se obdivovanému mediálnímu charakteru nebo celebritě). Symbol tedy reflektuje idealizovanou fiktivní osobnost nositele na základě médií, která dávají těmto lidem pocit, že použitím nějakého produktu mohou změnit to, kdo jsou, že jejich identita se transformuje pomocí významu daného symbolu. Podle Baudrillarda (1994, in Velliquette, Murray, Creyer, 1998) je takový jev typický pro postmoderní dobu, kdy se stírají hranice mezi realitou a simulovanou nebo virtuální realitou, a dochází k tomu, že znaky a symboly nereprezentují osobu, ale stávají se osobou. Mít tetování se postupně stalo masovou konzumní praktikou, srovnatelnou s jinými, prostřednictvím kterých se lidé snaží zkrášlit svá těla podle současných módních norem.

Podobně jako Kjeldgaard a Bengtsson, také Sweetman (1999) hovoří o primárně dekorativní funkci tetování u málo tetovaných lidí. Jde pro ně často o originální ozdobu, kterou se mohou odlišit, ne přímo cíleně od většinové společnosti, ale jednoduše od lidí, kteří nosí méně originální doplňky. Dalo by se na sice říct, že tetování je formou „anti-módy“, na základě teorie Polhemuse a Proctora, podle kterých je na jedné straně neustále se měnící systém módy, a na straně druhé tradiční formy oblečení, které jsou relativně neměnné, jako jsou uniformy nebo subkulturní oblečení. (Polhemus and Proctor, 1978 in: Sweetman) V tomto smyslu tetování není módním produktem, protože je fixní; ovšem Sweetman upozorňuje na to, že je třeba sledovat nejen tetování jako objekt samotný, ale také jeho významy, které se mohou měnit.

Jak zjistili Nichols a Foster, sami tetování konstruují jakousi hierarchii mezi tetovanými podle legitimacy jejich identity jako tetovaných. Nejnižší na této hierarchii jsou lidé s malým tetováním, které pro ně nemá žádný význam, nechávají se tetovat z módních důvodů, volí snadno zakrytelná místa, nezajímají se o uměleckou stránku tetování a neberou tetování vážně. Také motivace pouhého odlišení se, snaha „být deviantní“ je chápána jako „špatný“ důvod pro tetování. (Nichols, Foster, 2005) Také v případě tetování jako součásti příslušnosti k subkultuře je ceněn osobní význam, tetování, která jsou vytvářena pod tlakem módních trendů, jsou považována za neautentická a nesmyslná. (Řápek, 2012) Na opačném konci hierarchie jsou lidé respektující uměleckou formu tetování, jejichž důvody pro tetování nejsou dané jejich okolím, ale má význam pro ně samotné. Jejich tetování je originální a vyjadřuje jedinečnou identitu osoby. Ti, kteří se dívají kriticky na lidi, kteří jsou v hierarchii nejnižší, však vůči nim žádné konflikty

nevyvolávají a respektují, že mají na tetování jiný názor. Nicméně aby byl tetovaný chápán jako „opravdový“ tetovaný, musí to být právě „sběratel tetování“, ne člověk, který „nosí“ tetování. Tatěři však podle výzkumu Nicholse a Fostera nevidí výraznou odlišnost mezi lidmi s malým tetováním a lidmi s rozsáhlejší tatuáží, rozdíl je podle nich pouze v rozsahu potetované plochy na těle, malá tetování často chápou jako „začátečnická“. (Nichols, Foster, 2005)

Co se týče významu tetování, Bell však zmiňuje to, že čím více tetování člověk má, tím méně jsou spojená se záměrným významem pro jejich majitele nebo pro okolí. Pokud tetovaný plánuje pouze jedno či dvě tetování, mnohdy se stává, že je zde větší záměr ve výběru motivu, kdy v omezeném počtu tetování má být vyjádřena identita, minulost nebo budoucnost jedince. Naproti tomu silně tetovaní lidé jsou v neustálém procesu tetování, který sám o sobě je významem, a čím více se tetování stávají součástí osoby, mizí potřeba, aby tetování něco vyjadřovalo nebo reprezentovalo, a v první řadě jde o estetickou hodnotu tetování. (Bell, 1999)

Jak uvádí na základě svého výzkumu Kjeldgaard a Bengtsson, zatímco lidé s rozsáhlejší tatuáží nebo tatěři považují za důležitý umělecký rozměr tetování, nositelé módního tetování jako konzumního produktu považují svá tetování za „neumělecká“. U těchto lidí, kteří se považují za součást většinové společnosti a nepatří k žádné subkultuře, se kterou by jejich tetování souvisela, však hraje velkou roli při výběru motivu tetování estetické hledisko, tedy jejich vlastní estetické hodnoty. Také pro ně samotné tetování zpravidla nemá výrazný smysl, avšak je pro ně důležitý samotný proces „konzumace“, získávání tetování, pro svou radikálnost, určité nebezpečí a aspekt určitého porušení pravidel, jako by tetování bylo „přestupek“ – což plyne z dlouho rozšířeného povědomí o tetování jako znaku nebezpečných nebo exotických subkultur. (Kjeldgaard, Bengtsson, 2005) Sweetman (1999) však upozorňuje na to, že je spekulativní považovat tetování za módní samo o sobě, protože je permanentní – což neodpovídá tomu, že móda je neustále se měnící systém, a fakt, že je tetování v moderní době stále populárnější, neznamená, že je to součástí módy. Kvůli své permamenci, která jej činí unikátním ve srovnání s jinými povrchovými dekoracemi těla, také podle Shannon Bell není možná úplná akceptace tetování v dnešní konzumní západní společnosti, protože neodpovídá požadavku změn trendů, a jeho permanence vyvolává určitý strach. (Bell, 1999)

Paul Sweetman během svého výzkumu zjistil, že málo tetovaní lidé si své rozhodnutí nechat se tetovat důkladně rozmyšlí a sbírají informace. Je to právě kvůli permamenci této tělesné modifikace, kterou si sami uvědomují jako problematickou

v souvislosti s tím, že je pro ně tetování pouze ozdobou, a nevidí tak tetování pouze jako módní trend, protože v takovém případě by pro ně bylo zřejmé, že po určité době vyjde z módy, ale nositelům zůstane trvale. Pro mnohé z tetovaných naopak trvalost tetování hodnotí pozitivně jako právě ten aspekt, který jim umožňuje vyjádřit skrze tetování svou osobnost, lépe, než pomocí jiných vizuálních prvků, jako je oblečení nebo šperky. Permanentnost je tak tím, co dělá z jejich tetování originální, a ne jen běžný doplněk. (Sweetman, 1999) Shannon Bell říká, že tetování je v dnešní společnosti „fyzický, vizuální vzdor vůči virtuálnímu a nepermanentnímu konzervativnímu světu, ve kterém žijeme.“ (Bell, 1999: 54)

Oksanen a Turtiainen upozorňují naopak na to, že pro mnoho tetovaných není jeho permanentnost nejdůležitější charakteristikou tetování a počítají s tím, že jej mohou kdykoli změnit – nechat upravit nebo přetetovat. Tento přístup však pozorují u lidí s vícečetným tetováním, pro které není nejdůležitější samotný motiv, ale tetování jako proces a jejich vůle být tetovaný. Pro tyto lidi je také často proces tetování a bolest která jej doprovází určitou formou terapie nebo relaxace. (Oksanen, Turtiainen, 2005)

Tetování také nelze získat tak jednoduše jako další módní prvky, je spojené s bolestivým procesem tetování, ze kterého mají mnozí potenciální tetovaní obavy. Proto si nositelé svého tetování cení a jsou hrdí na to, že ho mají. Tím, co tetování také odlišuje od módních komodit, je to, že je přímou součástí těla, a ne jeho doplňkem, a není u něj možná komodifikace do stejné míry jako u těchto doplňků – i v případě standardizovaných designů tetování není možná jejich replika v doslovném smyslu, protože jsou umístěná na konkrétním specifickém těle a místě. Zatímco u módních doplňků nemusí být brán zřetel na okolnosti jejich vzniku, v případě tetování má velkou roli proces vytváření tetování a jeho tvůrce, tatér. (Sweetman, 1999) V procesu získávání tetování je důležitá interakce a spolupráce mezi tatérem a tetovaným. Schopnosti a osobnost tatéra, první dojem zkazníka a vytvoření dobrého vztahu mezi tetérem a zákazníkem mají velkou roli při potvrzení rozhodnutí jedince nechat se tetovat. (Goulding, Follett, Saren, MacLaren, 2004)

Sanders (1988) poukazuje ve svém výzkumu na to, že většina jeho informátorů měla ve svém okolí někoho tetovaného, se kterým byla v pravidelném kontaktu, a to přispělo k jejich rozhodnutí nechat se tetovat, a zmiňují také podporu a pomoc rodiny a přátel při rozhodování. Zmiňuje také to, že pro tetované ženy má velký význam estetická rovina jejich tetování a chápou jej spíše jako soukromé a podle toho volí odpovídající umístění na těle, velmi často s možností tetování zakrýt. Naproti tomu muži chápou častěji tetování spíše než věc estetiky jako symbol identity, a volí větší motivy na viditelnějších

místech. Existuje určitá norma týkající se umístění tetování u mužů a žen; zatímco muži volí velmi často ramena, ženy nejčastěji hrudník, boky, břicho, záda nebo rameno. Volba umístění může být ovivněna také různou mírou bolestivosti tetování, nebo tím, že na místech, kde je tetování technicky náročnější, je také dražší. (Sanders, 2008) Rozhodnutí nechat se tetovat může být podpořeno také členy subkultury, kam dotyčný patří a v rámci které je tetování rozšířené a jedinec se s ním tak často setkává – ale nemusí být tetovanými členy nijak přesvědčován, jak ukazuje Řápek v případě hardcore subkultury, jde o dobrovolné přijetí sdíleného vkusu skupiny. Zároveň ale tetování není jen pouhým vizuálním prvkem sloužícím k začlenění do skupiny, ale má pro své nositele osobní význam, vyjadřují jejich myšlenky, postoje a identitu. Motivy tak vůbec nemusejí souviset se subkulturou, i když odkazy na např. kapely a subkulturní ideologii v případě hardcore jsou také časté. (Řápek, 2012)

Tetování je tak sice v moderní společnosti soukromá záležitost, protože se vyskytuje na soukromém těle, avšak protože je vždy nějak reflektováno veřejností, tedy příslušníky většinové společnosti, tetování a piercing nejsou čistě individuální estetickou volbou, ale podléhají společenské kontrole, která se projevuje právě například výběrem umístění tetování, nebo výběrem určitých módních motivů a stylů tetování. (Kajanová, Jersáková, Růžička, 2012)

4. METODOLOGIE A REFLEXE VÝZKUMU

Cílem mého výzkumu je zjistit, jak ovlivnilo rozhodnutí nechat se tetovat vztah tetovaných a potenciálně tetovaných lidí v České republice k normám většinové společnosti týkající se vzhledu a současně jak je skutečnost, že patří mezi většinovou společnost nebo se pohybují mezi jejími členy, ovlivnila během rozhodování o tetování. Zároveň budu sledovat zkušenosti tetovaných a potenciálních tetovaných s reakcemi většinové společnosti na to, že mají tetování nebo jej plánují a jejich reflexi těchto reakcí. Výzkumné otázky tedy vypadají následovně:

Jakým způsobem informátoři reflektují konflikt mezi normou většinové společnosti týkající se vzhledu a svým vlastním vzhledem jako tetovaných? Uvědomují si částečné přijímání tetování většinovou společností jako módní trend (tetování známých osobností atd.)? Změnilo to podle nich většinovou normu, nebo do ní tetování v žádné podobě stále nepatří? Jak v tom případě reflektují to, že jako tetovaní neodpovídají normě většinové společnosti?

Ovlivnilo je to při rozhodování o tom, nechat se tetovat, a při volbě místa, počtu či designu jejich tetování? Ovlivňuje je to při rozhodování o budoucích tetováních? Snaží se informátoři nějakým způsobem tuto společenskou normu vyjednávat (zakrývání tetování při různých příležitostech atd.) nebo naopak?

Jaké mají informátoři zkušenost i s reakcemi okolí (blízké okolí, cizí lidé, v zaměstnání...) na svá tetování? Jak reflektují tyto reakce?

Vidí informátoři nějakou spojitost či sounáležitost mezi sebou jako tetovanými a jinými tetovanými lidmi, a to jak s podobně rozsáhlým tetováním, tak i výrazně tetovanými? Jaký mají na výrazně potetované lidi názor?

Jak výraznou změnou tělesnosti je pro ně tetování? Jakou roli má při plánování tetování a během procesu tetování pro informátory bolest, ovlivňuje to jejich vnímání tetování a význam, který mu přiřkládají?

4.1. Reflexe literatury

Jelikož neexistuje příliš velké množství české odborné literatury k tématu - v souvislosti s tetovanými lidmi a jejich zacházení s tetováním a jeho interpretací jde v České republice především o absolventské práce, např. Nenadálová, M. *Jak tetovaní lidé*

používají svá tetování (2004), Řápek, M. *Význam tetování v hardcore subkultuře* (2012), a články, např. Kajanová, A., Jersáková, K. a M. Růžička, *Současné tetování z hlediska „rituálního“ jednání* (2012), co se týká historie tetování, čerpám mimo jiné z práce Martina Rychlíka *Dějiny tetování* (2014) - budu tedy vycházet především ze zahraniční literatury, a to z titulů zabývajících se historií a vývojem tetování a jiných body modifications v západním světě, např. DeMello, M. *Bodies of Inscription: A Cultural History of the Modern Tattoo Community* (2000), Schildkrout, E. *Inscribing the Body* nebo Sanders, C. *Customizing the Body: The Art and Culture of Tattooing* (2008), Featherstone, M. *Body Modification: An Introduction* (1999) a dále pak z odborných textů věnujících se z velké části utváření identity tetovaných a důvodům nechat se tetovat, ale často také situaci tetování a tetovaných lidí v západním světě v posledních desetiletích a pronikání tetování do populární kultury, např. Nichols, H. a Foster, D. *Embodied Identities and Positional Choices: How Tattooes Construct Identity and Negotiate a Tattooed Status Within Society* (2005), Atkinson, M. *The Sociogenesis of a Body Art* (2003), Irwin, K. *Legitimizing the First Tattoo: Moral Passage through Informal Interaction* (2001) nebo Sweetman, P. *Anchoring the (Postmodern) Self? Body Modification, Fashion and Identity* (1999) a mnohé další. I zahraniční literatura se nicméně často zabývá spíše hodně tetovanými lidmi nebo tatéry a subkulturou tetovaných kolem tetovacích salonů.

Co se týče tetování v Československu a České republice, základní informace poskytuje kniha V. Valenty *Tetování & tetování* (2011), o tématu hovoří také M. Rychlík (2005). Jiné odborné publikace nebo články, které by se zabývaly situací tetování v tuzemsku, se mi nepodařilo dohledat.

4.2. Techniky sběru dat

Pro výzkum jsem zvolila polostrukturované rozhovory, a to z toho důvodu, že je možné podle konkrétní situace a osoby přidávat nebo pozměnit otázky a informátor má tak větší prostor pro vyjádření, což je výhodné vzhledem k tomu, že jsem zjišťovala především osobní postoje informátorů. Mohla jsem tak přizpůsobit otázky rozhovoru konkrétním zkušenostem jednotlivých informátorů, což bylo užitečné zvláště v případech, kdy se o některých tématech rozhovořili informátoři sami. Povaha výzkumných otázek zde neumožňuje provést současně také zúčastněné pozorování. Rozhovory jsem nahrávala na diktafon a následně přepisovala doslovně. Pro analýzu získaných dat jsem zvolila metodu kódování.

Rozhovory vznikaly během ledna až června 2015. Probíhaly zpravidla v kavárně nebo hospodě, kterou si většinou vybrali sami informátoři. Všichni oslovení s rozhovorem hned souhlasili. Nikdo neměl problém s nahráváním na diktafon. Informátoři se také zajímali o zaměření a průběh mého výzkumu a bylo zřejmé, že některé opravdu bavilo o tématu tetování mluvit.

4.3. Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek tvoří 15 lidí ve věku 23 – 32 let, kteří mají jedno nebo více, avšak malý počet tetování, nebo tetování plánují či o něm uvažují, přičemž nejdůležitějším kritériem byla bezproblémová zakrytelnost (plánovaného) tetování. V případě potenciálních tetovaných jde jak o informátory, kteří již mají zvolený motiv a umístění tatuáže a konzultují je s tatérem, nebo jsou rozhodnuti nechat se tetovat, ale konkrétní detaily ještě plánují, tak i o ty, kteří o tom, že se nechají tetovat, přemýšlí několik let, ale ještě nejsou z různých důvodů zcela rozhodnuti. Zvolila jsem takové informátory, kteří nejsou aktivní například jako tatéři, majitelé salonů atd., a nezajímají se výrazněji o problematiku (tedy tetování nebo jiné body modifications nejsou jejich životním stylem nebo významným koníčkem). Předpokládám totiž odlišné vnímání konfliktu mezi normami majority a tetováním ze strany lidí, kteří se problematice tetování a body modifications aktivně věnují a/nebo mají velké množství tetování na rozsáhlých plochách či velmi viditelných místech (např. krk, obličej) a na druhé straně těch, kteří mají jedno či jiný menší počet tetování na méně viditelných místech a nezajímají se o problematiku tetování ve větší míře než je např. prohlížení prací tatérů na internetu, či návštěva veletrhu tetování apod. Také se bude pravděpodobně do určité míry lišit zkušenost s reakcemi okolí.

Výzkumný vzorek nebyl předem konkrétněji věkově omezen, ale cílem bylo vytvořit věkově sourodou skupinu. Všichni informátoři žijí v České republice, většina z nich v Praze, a i ti, kteří zde nežijí, se v hlavním městě často pohybují.²

V okruhu mých známých je určitý počet tetovaných lidí. Začala jsem tedy oslovovat je, s tím, že kontakty na další informátory získám prostřednictvím metody „sněhové koule“, kdy informátoři výzkumníkovi poskytují kontakty na další ze svého okolí. (Hendl, 2005, Disman, 1993). Několik informátorů jsem tedy získala tímto způsobem, další tetování mi pak byli doporučeni mými přáteli.

² Někteří z informátorů upozorňovali na to, že v Praze se setkávají s větším počtem tetovaných lidí a v důsledku toho také s větší tolerancí k tetování, než na malých městech nebo venkově.

V následujícím přehledu uvádím základní údaje o informátorech, a současně počet tetování, jejich umístění a motiv. U tetovaných je uvedena doba, kdy se nechali tetovat poprvé, u potenciálních informátorů to, jak dlouho o tetování uvažují nebo ho plánují.

Kristýna, 25 let, studentka, pracuje v kavárně, má dvě tetování, na zápěstí – symbol jejího znamení zvěrokruhu, a na nártu –obrázek ptáčeků, vyjadřující svobodu a volnost. Poprvé se nechala tetovat asi v 19 letech. Obě tetování jsou malá, do 5 centimetrů. Plánuje v nejbližší době třetí malé tetování.

Adam, 30 let, IT specialista, má jedno tetování na rameni, které si nechal udělat asi před čtyřmi lety. Jde o vavřínový věnec, logo firmy spojené s jeho subkulturou a zároveň sportem, kterému se věnoval.

Michal, 32 let, konstruktér ve strojírenství, má jedno tetování přes celé rameno. Je to ztvárnění stromu, který vyjadřuje vazby s rodinou a přáteli a životní filosofii, spojený s ornamentem, který si nechal vytetovat dříve, asi před deseti lety.

Barča, 23 let, sociální pracovnice, má jedno tetování na předloktí, cca 7 cm. Jde o symboly, které ji charakterizují (blíženec, ženské symboly, anděl a ďábel). Nechala si je vytetovat asi před pěti lety a později upravit.

Josefína, 27 let, obchodní referentka, má jedno tetování na předloktí, cca 7 cm. Jde o umělecké ztvárnění bicích, na které od dětství hraje.

Olda, 27 let, manažer v IT společnosti, o tetování uvažuje asi pět let, ale stále není rozhodnutý, i proto, že neví, jak by jeho tetování mělo vypadat. Motiv by měl souviset s jeho koníčky a životem, především s IT.

Standa, 29 let, prodejce nábytku, má jedno tetování na rameni, velikosti cca 10x10 cm, zobrazující přírodu, ke které má blízko, strom se sedící sovou. Nechal se tetovat asi před čtyřmi lety, chystá se v nejbližší době na tetování i na druhém rameni.

Viktor, 31 let, pracuje v IT firmě v oddělení technické podpory, má dvě tetování – na rameni a na boku, nápis – část textu oblíbené písně, a obrázek hory s tibetskými symboly, připomínající jeho výpravu do Nepálu. Obě tetování mají rozměry max. 10x10 cm. Poprvé se nechal tetovat před dvěma lety.

Wendy, 30 let, pracuje jako recepční asistentka, má sedm tetování – na zádech, na bocích a na nohou. Jde o vzpomínky na cesty související s danou zemí, např. maorský, thajský či aztécký motiv, a dále s tím související motiv Prahy jako domova. Toto tetování je největší, přes půlku boku. První tetování je malý ornament, který nemá

s cestováním souvislost, a je to zároveň nejmenší tetování, cca 3x3 centimetry. Poprvé se nechala tetovat asi v devatenácti letech.

Tomáš, 26 let, pracuje jako projektant. Chce se nechat tetovat v nejbližší době, motiv bude zpodobněním jeho dlouholetých zájmů, metalu a cyklistiky, umístěný na lýtku.

Nina, 25 let, studuje a pracuje jako asistentka v advokátní kanceláři. Chce se nechat tetovat v nejbližší době, plánuje tetování na bok, obrázek oblíbených květin, které pro ni mají navíc osobní význam.

Anežka, 23 let, studentka, pracuje v call centru. Má pět tetování, první od 17 let, motiv hvězdy. Další motivy jsou úryvek z písně oblíbené zpěvačky, tetování s hudebním motivem, související s tím, že hraje v kapele, a tetování vlaštovek ve stylu old school.

Renáta, 26 let, pracuje jako recepční. Tetování se jí líbí od puberty a také o něm od té doby uvažuje, ale není si jistá motivem ani umístěním.

Marcela, 26 let, pracuje jako hospodyně v rezidenci velvyslance. Má dvě tetování, nápis v korejštině na předloktí – životní motto, které si nechala vytetovat v Jižní Koreji asi před dvěma lety, další je tetování se dvěma jeleny, které má stejné se sestrou – dvojčetem, tentokrát z Berlína.

Martin, 27 let, konstruktér, uvažuje o motivu s tematikou automobilové techniky, umístěném na lýtku nebo předloktí.

4.4. Analýza dat

Pro analýzu získaných dat jsem zvolila rámcovou analýzu a metodu otevřeného kódování. Zvolené postupy výzkumu přitom vyžadují, aby byla tato analýza prováděna souběžně se sběrem dat (Silverman, 2000).

Rámcová analýza umožňuje lepší organizaci dat, a to vytvořením tabulky podle případů (informátorů), témat (dotazovaných okruhů) a podtémat, do které jsou přiřazována získaná data (Hendl, 2005), v tomto případě výpovědi informátorů k danému tématu a podtématům, které se pak takto zaznamenané dají dobře porovnávat. Zatímco během tohoto postupu třídíme materiál podle toho, o čem vypovídá, kódování se již zaměřuje na přesnější vystižení jeho významů (Hendl, 2005).

Otevřené kódování spočívá v označování a kategorizaci pojmů na základě studia získaných údajů; rozebráním údajů na samostatné části a následným porovnáním zjišťujeme podobnosti a rozdíly, abychom mohli podobné pojmy zařadit do vytvořených kategorií (Strauss, Corbinová, 1999). Analyzovaný text je rozdělen na části, které jsou

následně označeny kódy. Tyto kódy popisující jejich význam, jsou buď deskriptivní, tedy označující, o čem explicitně hovoří konkrétní výpověď, a interpretativní, které shrnují, jaký význam tato pasáž má (Heřmanský, 2009). Různě rozsáhlé části textu jsem tedy označila nejprve menším množstvím popisných kódů (jako je např. volba umístění či význam bolesti) a následně konkrétními interpretativními kódy.

4.5. Hodnocení kvality výzkumu

Důležitá je při realizaci výzkumu také otázka jeho kvality. Hendl (2005) v této souvislosti upozorňuje na to, že kvalitativní výzkum pracuje s omezeným počtem zkoumaných osob a obvykle na jednom místě, což ztěžuje zobecnění jeho výsledků; tyto výsledky pak mohou být snadněji ovlivněny osobními preferencemi výzkumníka. Kromě toho mohou být data zkreslena i ze strany informátora.

Jelikož můj výzkumný vzorek tvořili lidé, kteří se nepovažují za součást subkultury tetovaných, ani tetování není přímo jejich životním stylem, nevznikal pro ně problém v tom, že sama tetovaná nejsem, a v tomto smyslu tedy nejsem „insider“. K tetování mám sice pozitivní přístup, ale nijak výrazněji se o něj a problematiku s ním spojenou nezajímám, a neměla jsem tedy předem žádná očekávání, co z rozhovorů vyplyne. Protože s částí informátorů se znám a o tetování jsme spolu často hovořili už dříve, nedomnívám se, že by se snažili informace nějakým způsobem záměrně zkreslovat.

4.6. Etika výzkumu

Informátoři byli seznámeni s tím, jak bude výzkum probíhat a jak budou na základě jejich informovaného souhlasu sbírána, zpracována a využita data, která poskytnou. V tomto výzkumu jsem nepracovala s citlivými údaji, samozřejmostí však bylo s daty zacházet takovým způsobem, aby informátoři nebyli žádným způsobem poškozeni. Právě vzhledem k tomu, že nebylo nakládáno s citlivými daty zúčastněných osob, informovaný souhlas byl ústní. Informátorům byla nabídnuta možnost anonymizace, nebo uvedení křestního jména či přezdívky.

5. EMPIRICKÁ ČÁST

5.1. Rozhodnutí nechat se tetovat, výběr lokace, rozměru a motivu tetování a jejich významy

Většina z informátorů neudává konkrétní motiv toho nechat se tetovat, nebo konkrétní okolnosti, které by vedly k takovému nápadu – všichni zmiňují, že se jim tetování a tetovaní lidé líbili dlouho, „odjakživa“, když je vidali na veřejnosti nebo v médiích. Často přitom nejsou schopni určit, co přesněji k tomu mohlo být podnětem a kdy začali přemýšlet nad tím, že by v budoucnu tetování sami chtěli mít. „*Mně se to vždycky líbilo, mně se vždycky líbil body art, já už od malička jsem chtěla piercingy, a pak to přešlo na tetování, mně se líběj tetovaný a takovýhle lidi. Mně se to prostě líbí, pro mě to je takovej šperk dejme tomu, prostě součást.*“ (Wendy) U části tetovaných nebo potenciálně tetovaných mohlo (což někteří i sami připouští) jejich zájem o tetování a rozhodnutí nechat se tetovat podpořit to, že potetovaní byli jejich oblíbení hudebníci nebo také členové subkultur, jejichž členy jsou, byli nebo se kterými sympatizovali (v případě mých informátorů metal a skinheads). „*Prostě se mi to vždycky líbilo, asi to je tím, že jsem svým způsobem vyrůstal s lidma, co to mají, ono když jezdíš na ty festivaly různý a posloucháš všechny ty kapely a koukáš na ty zpěváky potetovaný, od hlavy až k patě, tak možná se to ve mně nějak podepsalo a chtěl jsem vlastně něco podobnýho i na sobě.*“ (Tomáš) „... *ono je to taky, jestli se to tak dá říct, součást té subkultury, že ti lidi k tomu tetování maj blízko a že tím i něco vyjadřujou, není to jenom v hadrech, ale je to i tetování.*“ (Standa) „... *bylo to hrozně cool, najednou, bejt prostě pokreslenej, a i pro všechny ostatní, to mi připadalo že jsem jediná „pleška“ v Praze která není pokreslená (smích)...*“ (Adam)

Zatímco podle C. Sanderse (1988) je obvyklý vliv jiných tetovaných lidí v okolí na rozhodnutí nechat se tetovat, naprostá většina informátorů přitom ve svém bližším okolí neměla žádné nebo jen málo tetovaných, takže jejich rozhodování nebylo ovlivněno vzory v jejich blízkosti. Mnozí informátoři se nad tím sami pozastavují, protože je to ještě utvrzuje v tom, že nejsou schopni říci, proč konkrétně se jim tetování začalo líbit a rozhodli se nechat se tetovat. „*No nevím, jako líbilo se mi to. Hm... což je zvláštní, protože si vlastně nevzpomínám, že by někdo z mejch známejch třeba měl nějakou kěrku, kromě teda mý bejvalky.*“ (Standa) „*Já jsem se pohybovala mezi lidma, který tetování vůbec neměli, což je docela vtipný.*“ (Barča) (Měla jsi kolem sebe nějaký tetovaný lidi?) „*Neměla, to je docela zajímavý, to nějak přišlo samo, spíš takhle třeba v televizi, nebo*

nějaký ty kapely...“ (Marcela) Pouze jeden z potenciálních tetovaných si uvědomuje, že právě tetování přátelé ho pravděpodobně přivedli k myšlence také se nechat tetovat, i když bez konkrétního důvodu, opět proto, že ho tetování zaujalo a chce prostřednictvím něj vyjádřit svůj dlouholetý zájem o techniku. „Začal jsem o tom taky přemýšlet v momentě, kdy oni se nechali pokérovat, ale na druhou stranu vím, že si nebudu dávat věci, jako si dávají oni. Takže je to tak padesát na padesát.“ (Martin)

Ty informátory, kteří měli v době, kdy o tetování začali přemýšlet nebo se rozhodovali, zda se nechají tetovat, ve svém okolí tetované kamarády a známé, jejich tetování zpravidla zaujalo. Buď proto, že se jim líbilo, nebo naopak; často je tetování přítel podpořilo v rozhodnutí pro vlastní tetování a také se zajímali o jejich zkušenosti s procesem tetování. *„Oni jsou sice tetovaný, kamarádi, ale jsou tetovaný věcma, který já vím že bych si na sebe nikdy nedal. Třeba jako kamarád má na lýtku BMW, to mi přijde absolutně... to je jako reklama, to mi připadá odporný. Takže jakoby, já můžu říct, že se mi líbí, že je tetovanej, ale už nemůžu říct, že se mi líbí, jak je tetovanej.“ (Martin) „... pak jsme právě byli ještě u jednoho kámoše, a ten tetování už měl ... jsme se o tom bavili, no a dál v práci, tak jeden vlastně spolužák ode mě ze školy, kterej pracoval ve stejný firmě, tak měl zase na rameni toho škorpiona. Ale ten to měl už dýl a je to takový jako zelený, tak to se mi spíš nelíbilo. Takže takhle může vypadat i špatný tetování, a ten kámoš co to měl na tý noze, tak ten to měl zase fajn.“ (Olda)*

Část informátorů hovoří o tom, že jejich přátelé začali přemýšlet o tetování nebo se nechali tetovat přibližně ve stejné době jako oni, což jim mohlo jejich rozhodování usnadnit: *„No, všichni vlastně kolem mě začli nějak tak... (současně)³“ (Wendy) „Jednou jsme se o tom (s přítelem) bavili, jako vážně, a to jsme byli fakt ještě mladí, že já půjdu do těch tapiček, a on si nechá udělat tu gramodesku, ale pak nám to švára vymluvil (smích)...“ (Renáta) Někteří se také nechali tetovat zároveň s kamarády, sourozencem nebo partnerem, a tak se navzájem v rozhodnutí i během procesu tetování podpořili. „... když jsme v tom salonu byli se ségrou ve stejnej čas, ona taky šla napoprvý, tak jsme se nějak jako podpořili, tak jsme šli spolu.“ (Adam) „My jsme vlastně obě ty tetování, až na to třetí, kdy šel přítel na ten rukáv, tak jsme šli společně, vždycky.“ (Kristýna) Naopak jiní se rozhodovali zcela individuálně a o plánu nechat se tetovat se svým okolím podrobněji nemluvili, takže jejich tetování bylo někdy překvapením i pro přátele, a to přestože nikdo*

³ V kulatých závorkách uvádím informace, které nejsou z citace zcela zřejmé, nebo dotaz, na který informátor reaguje.

z nich neměl obavy z případných negativních reakcí přátel, ale naopak očekávali pozitivní přístup. „*Já jsem se jakoby s nikým o tom nebavila, já jsem to udělala, aniž bych se o tom s někým bavila...*“ (Barča) „*Já jsem se teda o žádném tetování s nikým neradila, já jsem si to prostě nechala udělat, protože se mi to líbilo.*“ (Anežka)

Informátoři většinou uvádějí, že o tom, že se nechají tetovat, přemýšleli dlouhou dobu, a to několik let. Potom, co se rozhodli tento záměr zrealizovat, věnovali další čas volbě motivu a jeho výtvarnému ztvárnění, což u některých trvalo ještě několik dalších let, případně vyhledávání nejvhodnějšího tetovacího studia a tatéra. Mnozí si ještě nechali nějaký čas na ujištění, že se rozhodli skutečně správně. „*No ja som mal také dve fáze, (druhá fáze) v podstate že som si povedal, čo by sa mi páčilo mať vytetované, presne čo a kde, a to trvalo... pár mesiacov. Že som si povedal, chcem to a to, ale bol som... nevedel som za kým ísť...*“ (Viktor) „*Pak jsem přemejšlel co, a to trvalo asi rok nebo rok a půl, a různě jsem prostě přemejšlel, až jsem došel k jednoduchému ornamentu.*“ (Michal) „*To první to asi bylo docela dlouho, třeba dva roky, nebo já nevím tak, jako že pak jsem přibližně věděla, kam, co, ale pořád jsem jako, tak půjdem, nebo nepůjdem, a takhle...*“ (Kristýna) Rychlé rozhodnutí co se týče motivu je výjimkou, přičemž mu opět předchází několik let plánování (nekonkrétního) tetování. „*To už pak bylo hned (zvolit motiv) a hrozně moc jsem se na to těšila, že jsem jela do tý Koreje, měla jsem to domluvený dopředu přes e-mail s tím korejským tetovacím studiem... trochu jsem řešila ten motiv i do poslední chvíle, protože jsem se rozhodovala nad více věcma, ale už když se blížil ten termín a měla jsem se závazně objednat a říct, co bych teda chtěla, tak jsem si říkala, co já pořád řeším, vždyť ho (tetování) hrozně chci, x let, tak jdu do toho.*“ (Marcela)

Naopak menší část informátorů říká, že tetování se jim sice líbilo, ale k tomu, aby se nechali tetovat nebo začali o tetování vážně uvažovat, je přimělo až to, že viděli obrázek, který je zaujal jako motiv nebo námět na tetování – předtím tetování v podstatě neplánovali, nebo v dlouhodobějším časovém horizontu („jednou“). „*... já jsem jako nevěděl, že chci tetování, jako takový, ale já jsem si právě říkal, že jestli najdu jakoby fakt něco, co by se mi fakt líbilo a co by mě i vystihlo, a fakt by to jakoby sedlo někam na to tělo, tak si to nechám udělat. No, a to něco jsem pak našel po nějaký době.*“ (Standa) „*... to že se nechám tetovat, to se se mnou drží už hodně dlouho, minimálně takovejch osm let určitě, když jsem dostal poprvé tričko od Repulsu, na kterým měli vlastně etiketu s takovou lebkou, co vystrkovala drápy jakoby z papíru, tak jsem si říkal, že by to byl hustej motiv na tetování, že vlastně nějaká lebka, co se dere ven z těla, že by to vypadalo fakt zajímavě...*“

(Tomáš) Podobně uvažují i někteří potenciální tetovaní. „Pořád nevím, možná bych si udělal nějaký tetování, ale je to takový že bych musel něco vidět vyloženě, co by mě zaujalo, nějaký prostě obrázek nebo tak, a pak bych si řekl, tohleto by prostě nebylo špatný...“ (Olda)

výzkumnice: Proč ještě nemáš tetování?

Renáta: Můj problém je ten, že nedokážu najít něco asi tak originálního, co by se mi tak líbilo, abych si to na sobě nechala zvěčnit do konce života, možná to je ten můj největší problém.

výzkumnice: A ty jakoby čekáš, až něco uvidíš, co třeba-

Renáta: Jo, jo.

výzkumnice: Nesnažíš se to vymyslet, čekáš až to přijde samo?

Renáta: Ne, čekám až to přijde samo, nesedím třeba u počítače a nesurfuju, a nehledám to správné tetování. Ale když by to přišlo, když by byl prostě nějaký nápad...

Mezi tetovanými se také poměrně často objevuje ten způsob výběru motivu, kdy hledají na internetu vhodný obrázek k individuální úpravě. „Ten motiv jsem původně našel na internetu a trochu jsem si ho upravil ... když jsem to viděl, když jsem ten obrázek zahlídl, tak jsem věděl, že to chci, prostě.“ (Standa) „... koukal jsem na internet a našel jsem si jeden takovej motiv kterej by šel určitě rozpracovat, na kterým bych jako rád stavěl.“ (Tomáš) Jde přitom často o očekávání spíše propracovanějšího motivu, než je např. nějaký symbol apod. „... může to bejt klidně přes celý záda, může to bejt drobný, na tom asi moc nezáleží, spíš jako co mně by se líbilo, tak třeba spojený s IT⁴, a jako s mojí náturou, něco co se bude ke mně hodit.“ (Olda) Potenciální tetovaný přitom během hledání motivu zatím nemá v plánu navštívit tatéra, aby mu nějaké motivy sám navrhl a nakreslil – namísto toho čeká, až ho nějaký obrázek osloví buď na internetu, nebo někde jinde.

Protože se takový postup, kdy se informátoři nesnaží vymyslet celý motiv sami, objevuje u prvních tetování a u potenciálních tetovaných, může to být důsledek toho, že berou tetování kvůli jeho trvalosti jako důležité rozhodnutí, jak sami zdůrazňují, a tímto způsobem si nechávají na definitivní rozhodnutí více času. Mohou mít dojem, že kdyby se cíleně sami snažili podobu motivu navrhnout, mohli by jednat unáhleně a zvolit takové tetování, se kterým v budoucnu nebudou spokojeni. „Teďka se mi to líbí (určité nápady na motiv), ale třeba za těch dvacet let by se mi to líbit nemuselo.“ (Takže se bojíš, že by sis

⁴ Tento potenciální tetovaný se informačním technologiím věnuje od malička, proto by chtěl tento svůj koníček a práci nějakým způsobem obsáhnout v motivu tetování, nemá ale žádný konkrétní nápad.

nechala udělat tetování, který by se ti pak nelíbilo?) „*Přesně. Já už bych ten piercing třeba ani dneska už nechtěla. To není jak tetování, vytáhneš to, ale... kdysi jsem to chtěla velice.*“ (Renáta)

Pouze jedna informátorka se svým přístupem do značné míry liší od ostatních. Přestože, stejně jako pro ostatní informátory, i pro ni má tetování osobní význam a není pouhým módním doplňkem, nerozhodovala se dlouho pro samotné tetování ani pro motiv:

výzkumnice: Jak dlouho ses rozhodovala?

Anežka: To bylo hrozně krátce, jo, já jsem si prostě řekla, že k svátku si chci nechat udělat tetování, tak jsem se prostě objednala na tetování a nazdar. Jako nebylo to nějaký jako mám, nemám si to nechat udělat.

výzkumnice: A co ten motiv, že bys nějak dlouho promýšlela?

Anežka: Právě že vůbec. Já jsem to viděla na jedny fotce, viděla jsem nějakou holku, nějakou celebritu, a ta měla jakoby podobnej motiv, právě nad tím loktem, tak si říkám to je dobrý, a tak jsem si to nechala udělat. Já jsem vždycky to rozsekla tím, že jsem se na to tetování objednala, a pak už jsem si říkala, už prostě se nedá vrátit zpátky.

Je zde přitom možná souvislost s tím, že inspirací pro tetování byli pro informátorku její oblíbení hudebníci, na kterých jí tetování přišlo vizuálně zajímavé, a tento aspekt, tedy to, že by také chtěla podobně vypadat, měl důležitou roli i tehdy, když pro ni má tetování osobní významy.

Všichni informátoři mají tetování menších rozměrů, nejčastěji kolem 5- 10 cm, největší tatuáž měla rozměr přes jeden bok, tedy přibližně 20 cm, největší v blízké době plánované tetování může mít až 40 cm, umístěné na bok a záda. Tetování ani potenciální tetování nemají sice žádné výhrady proti velkým motivům nebo rozsáhlým plochám tetování, některým se i na jiných lidech líbí, ale sami většinou odmítají, že by si někdy něco takového nechali tetovat. „*Pro sebe prostě jsem nechtěla nic velkého, pro mě osobně, mně to jakoby neláká, si dát něco velkého. Ne že by se mi třeba velký věci, když jsou pěkný, na někom nelíbily... fakt jsem chtěla jen něco malýho decentního, jen takovýho jemnýho.*“ (Kristýna) „... *mně se vždycky líbili takový ty potetovanci (smích) ale že bych sama došla do takovýho stadia že bych měla potetovaný celý tělo, to asi bych nechtěla.*“ (Barča) Menší tetování volí většinou jak na základě osobního vkusu, tak i z toho důvodu, že plánovali, že se jim s takovým tetováním bude lépe zacházet. Informátoři často nedokážou říct, z jakého důvodu by rozsáhlejší tatuáž nebo větší motivy sami nechtěli (i když by bylo na místě, kde

se dá zakrýt) přestože se jim na jiných lidech líbí, zřejmě z toho důvodu, že nad něčím takovým při plánování tetování vůbec nepřemýšleli. „*Já nevím, jestli by se mi to líbilo. Nedokážu si to na sobě představit...*“ (Tomáš) Naprostá většina nad podobným tetováním neuvažuje ani do budoucna, i když velká část informátorů připouští, že se nechá tetovat znovu, a někteří už plánují i motiv. Jde však většinou opět o malá tetování na místech, která se dají zakrýt. „*To třetí který teď plánuju, mám taky místo kde nebude moc vidět ... teď už konečně chci ten nápis...*“ (Kristýna) „*Plánuju druhý rameno, kde bude podobnej motiv. A bude to právě přesně obráceně, že tohle je jenom skica a to druhý bude jakoby černej flek, bude to jakoby opačnej styl, a ten motiv je hodně podobnej, že se to k tomu bude hodit.*“ (Standa) Vylučují tedy tetování umístěné na „veřejné pokožce“ („public skin“), jak Vail (1999) a Sanders (2008) označují pokožku, která je snadno viditelná pro okolí, tedy např. na krku či tváři. Pouze výjimečně informátoři připouští nebo plánují do budoucna rozsáhlejší tetování na ruce nebo na zádech, přičemž počítají s tím, že pokud to bude nutné, budou je zakrývat. „*Myslím si, že bych chtěla mít potetovanou takhle jednu celou ruku. Ale ne hned, časem, třeba za deset let by to mohlo bejt hotový. Tak bych nosila dlouhej rukáv, to zas takovej problém není.*“ (Anežka) „*I teď v práci nosím dlouhej rukáv, pár lidí to v práci ví a těm to nevadilo, ale před těma největšíma šéfama, tak nosím dlouhý rukávy a nevadí mi to, neberu to že by mě to nějak omezovalo.*“ (Marcela)

Výběr menšího motivu může vycházet z toho, že pro velkou část tetovaných je motiv třeba důkladně naplánovat, a zvážit, zda jej opravdu chtějí mít celý život vytetovaný, přičemž takové rozhodnutí je s větší plochou tatuáže zásadnější, než s malým motivem, který mohou snadno zakrýt a neuvědomovat si ho i tehdy, pokud by se jim samotným přestal líbit. „*Vždycky to jde zakrejt, když nebudu na to chtít koukat, tak na to nebudu koukat, nebudu to mít na ruce, na kterou každej den čumíš.*“ (Tomáš) Právě obava z toho, že tetování nebude vypadat podle jejich představ, nebo že se jim samotným přestane líbit, má především v případě prvního tetování u některých informátorů poměrně důležitou roli, a může prodloužit dobu rozhodování. „*Co se týče negativ, tak že to tetování pak se změní, prostě vybledne a nepůjde opravit, pak že ten tatér to nevytetuje dobře, to je takovej strach z toho... a co je nejhorší, tak že si to třeba do budoucna rozmyslím a už s tím nic neudělám.*“ (Olda) „*... já na to asi nemám koule.*“ (Proč, jako protože je to trvalý?) „*Asi jo. A to se právě vracíme na začátek, že je to trvalé, a že se mi to třeba nebude líbit za několik let...*“ (Renáta)

Přestože většina z informátorů se podle svých slov nenechá ovlivnit negativními reakcemi cizích lidí a často ani blízkého okolí, a tetování je pro ně soukromá věc a jejich vlastní rozhodnutí, které by okolí mělo tolerovat, tetovaní si uvědomují, že by mohlo jejich tetování vyvolávat rozruch a reakce, kterým by se raději vyhnuli, a nechávají si při výběru velikosti motivu i umístění proto raději prostor k tomu, aby s ním mohli zacházet podle příležitosti. „*Asi jako že si myslím, že bych se jakoby necejtila ... jsem si říkala i pro tu budoucnost ať to není jakoby nějaký jako velký, abych prostě teoreticky to mohla schovat.*“ (Kristýna) Případné zakrývání a viditelnost tetování pro okolí tedy většina z nich rozmýšlela předem a souvisel s tím často také výběr místa pro tetování, což přesně odpovídá tomu, co popisuje C. Sanders (1985). „*... je to takový podle mě prostě ideální místo na to, že prostě když chci aby bylo vidět tak vidět bude, když nechci, tak nebude.*“ (Adam) „*Já jsem trochu přemejšlel tak jako prakticky, a říkal jsem si, že to rameno, to v případě potřeby vždycky zakreju tričkem.*“ (Michal)

Co se týče lokace tetování, ukazuje se, že často nehraje pro tetované tak důležitou roli jako motiv. Nerozmýšlejí se nad ní tak dlouho, vybírají ji často z různých možností umístění, které pro ně připadají v úvahu právě v souvislosti s možným zakrýváním. „*... protože jsem nechtěl jako nějaký předloktí, a zátylky a takovýhle věci, už jenom kvůli práci.*“ (Adam) Jiní informátoři místo volí intuitivně podle vkusu, nebo jde velmi často o kombinaci obojího, protože současně nechtějí, aby bylo jejich tetování vždy viditelné. „*... chtěla jsem to na ruce. Asi v tu dobu jsem úplně nad tím nepřemejšlela, kam si to dám.*“ (Barča) „*To jako úplně nedokážu odůvodnit, ale fakt to je asi, že se mi to tady líbí na těchhle místech.*“ (Kristýna) Informátoři však v naprosté většině neupřesňovali jednoznačně, které z hledisek, zda osobní vkus, nebo možnost pohodlně s tetováním zacházet, hrála větší roli při volbě velikosti a umístění motivu nebo plánování dalších tetování.

výzkumnice: Přemýšlel jsi nad tím, už když ses vůbec rozhodoval jestli to tetování si necháš udělat, nad tím, že vlastně to není úplně ve společnosti jakoby -

Michal: - prostě přemejšlel jsem hlavně jenom o té práci. Jo, že jsem vlastně dodělal strojní školu žejo, věděl jsem že vlastně budu pracovat, a... že prostě v té práci aby to nebylo vidět, jako nic víc jsem neřešil.

výzkumnice: Kdybys věděl, že třeba, kdyby to bylo jinak a ta společnost se na to koukala líp, nebo kdybys věděl, že máš vlastní firmu a nemusíš to řešit, tak by ses do toho nějak víc pustil, nechal by sis udělat třeba celou ruku?

Michal: No ono to bylo taky o penězích, možná kdybych jich měl víc, tak jsem potetovanéj víc, to jako jo... ale jakoby kvůli té firmě... nevím no, říkal jsem si, že když se budu nechávat tetovat víc, což takový chutě byly... a bylo to trochu o těch penězích, nebo potom člověk ztratil chuť do toho, něco vymejšlet, tak... jsem si řekl, že nepůjdu pod okraj trička... (smích)

Ti, kteří volbě místa a velikosti věnovali určitý čas, se rozhodovali do značné míry podle možnosti nejpohodlnějšího zakrytí ve srovnání s jinými možnými zakryitelnými místy, ze kterých vybírali. „*Aby bylo viditelný, ale snadno zakryitelný.*“ (Tomáš) Někdy hrála roli také nižší bolestivost tetování na daném místě. „*Ze začátku jsem chtěl asi někam, aby to bylo zatím jakoby zahalitelný, protože to bylo ještě v době, kdy to občas i diskriminuje, to tetování⁵. Taky jsem chtěl, aby to nebylo tak bolestivý, na začátek (smích).*“ (Standa) Velikost pak často vyplynula z umístění tetování a možností tohoto místa. „*No, velikost... padla jednoduše protože mi to takhle vylezlo z tiskárny, protože jsem to stahoval z internetu ten motiv (smích), se mi ho nechtělo kreslit.*“ (Adam) „*... vlastně ta velikost byla předurčená tím místem, že jakmile jsem si vybrala to předloktí, tak už bylo jasné, že ty bici, když budou zrovna tímhle směrem, jakoby směrem dolu, tak se vejdou jenom takhle... diskutovala jsem to i s tatérem, myslím, že jsem je původně chtěla i trochu niž, ale to už si úplně nepamatuju.*“ (Josefina)

Obava z možných komplikací spojených s viditelností tetování na veřejnosti může být i důvodem k tomu zvolit jiné místo, než které dotyčný původně zamýšlel. „*Proto vlastně jsem si nenechala potetovat nohu, protože já jsem původně chtěla na noze, ale pak jsem si říkala, že ráda nosím šaty a sukni, a že to jen tak neschovám, a nosit v létě černý punčocháče, tak to si radši vezmu košili s dlouhým rukávem, než abych měla dlouhou sukni nebo kalhoty.*“ (Josefina) Naopak někteří z informátorů možné důsledky v souvislosti s velikostí a umístěním nerozmýšleli předem, ale až potom, co se nechali tetovat, avšak nikdo z nich nemá takové tetování, které by nešlo zakrýt. „*No mě ani jakoby nenapadlo, že bych to měla někdy schovávat. Až potom jako postupem času jsem zjistila názory mojí rodiny, tak jsem si řekla, že by asi nebylo úplně vhodné, aby se to dozvěděli (smích)...*“ (Barča) Výběr lokace může být ovlivněn také tím, že pro některé z informátorů tetování je nebo bylo především v době, kdy se nechali tetovat, vyjádřením originality, a proto chtěli takové místo, které není pro tetování zcela běžné. „*To předloktí, to jsem si vymyslela proto, že jsem chtěla neobvyklý místo, protože jsem věděla, že na předloktí to moc lidí nemá, a už vůbec ne holek, a že jsem chtěla bejt originální.*“ (Josefina)

⁵ Informátor se nechával tetovat před čtyřmi lety a je toho názoru, že tetování je většinovou společností o něco akceptovanější než tehdy, protože i tetovaných je v České republice stále více.

Jak již bylo řečeno, velmi důležitý je pro všechny informátory motiv tetování a jeho význam. Právě volbě motivu věnovali většinou při plánování tetování mnoho času, a mnozí z nich detailně hovoří o jeho významech, které evidentně důkladně promýšleli. Ani jeden z informátorů nemá tetování, které by pro něj nemělo osobní význam, ať už motiv reprezentuje určité životní období či charakterizuje svého nositele, případně „alespoň“ souvisí s jeho zájmy. „*Chtěla jsem strašně, aby to bylo důležité pro mě, aby to nebyl jen nějaký symbol z katalogu.*“ (Josefina) „*... přemýšlel jsem nad tím docela delší dobu, jsem si říkal, nechat si tady tetovat nějaký kotvy na předloktí a jméno teď už bejvalky (odmítá), to jsem si říkal jako, tak budu mít aspoň vzpomínku na jednu etapu svého života.*“ (Adam) To vyplývá také ze skutečnosti, že tetování považují své tetování za osobní, určené jim samotným a ne pro veřejnost, a umístěné na soukromém těle, jak bude rozvedeno níže. Jde tedy o součást identity a sebepojetí jedince, kde tetování je projevem individualizace těla, jak popisuje Ch. Shilling (1993), přičemž u velké části tetovaných se projevuje právě to, kdy podle Shillinga je tělo projektem, který je v procesu „stávání se“ a dokončování – zde v podobě plánování rozšiřování a upravování tetování, nebo přidávání dalších, jak bude ještě zmíněno.

Tetování a potenciální tetování tedy považují za logické, že motiv s konkrétní osobou nějakým způsobem souvisí. Zároveň má ještě další významy, především estetické, někdy tetování také důkladněji promýšlí jeho uměleckou stránku. „*Já jsem dost dlouho věděla, že bicí, ale nevěděla jsem jak, a pak jsem ještě hodně dlouho přemýšlela nad tím, jak to ztvárnit.*“ (Josefina) Informátoři často hovoří o tetování jako vzpomínce na určitou životní etapu a přátele, se kterými souvisí: „*... ještě je to vzpomínka na konkrétní období, životní, protože v tu dobu, vlastně toho tatéra mi dohodila tehdejší zpěvačka z naší kapely, nakreslila mi to podle mého nápadu kamarádka, grafička, a ještě jsem na to tetování šla s jinou kamarádkou, která si v tu stejnou chvíli nechala potetovat nárt u toho stejného chlápka, takže vlastně se mi tam do toho prolnuli čtyři lidi, v podstatě, takže to mělo i hodně důležitou funkci zrovna v té konkrétní době.*“ (Josefina) „*Já to mám trošku jako fotku, když si prohlížíš třeba starý fotky, tak si říkáš jo, to bylo tenkrát a tohle, to bylo zajímavý, a to tetování je něco podobného jako fotka pro mě, že se na to podívám a vzpomenu si na tu dobu, co jsem dělal, co tomu předcházelo, a s kým jsem se zrovna vídal, a takový věci.*“ (Standa)

Častá je také souvislost s osobností tetovaného, kdy jde tedy o jakési vyjádření identity prostřednictvím tetování, o kterém hovoří M. Atkinson (2003) nebo V. Pitts

(2003). „*To vystihuje mě samotnou, nechtěla bych mít na sobě nějaký symboly který nic neznamenaj, to je pro mě osobní záležitost, která mě vystihuje, dokonale.*“ (Barča) Tetování ale v takovém případě nemají konkrétní důvod, proč je pro ně důležité, že tetování přímo reflektuje jejich osobnost (a nejde např. „pouze“ o motiv související s jejich koníčky). Jak bude uvedeno níže v této kapitole, neměli totiž při tom v plánu prostřednictvím tetování něco sdělovat svému okolí, narozdíl od závěrů Pitts (2003) i Atkinsona (2003), ale nechali se tetovat „pro sebe“, čemuž odpovídá také to, že mnozí mají a plánují tetování na místech, která jsou obvykle zakrytá.

Menší část tetovaných nepovažuje motiv své tatuáže za zvlášť významný, avšak přesto vždy nějakým způsobem souvisí s jejich osobou a odmítají tetování, u kterého by tomu bylo jinak. „*Někteří maj tetování, jako že to pro ně něco extra znamená, nebo že se to vztahuje k nějaký určitý události života, nebo já nevím, že to vyjadřuje nějaký jejich vnitřní já, tak já to takhle nemám, já to tam mám, protože mám prostě rád přírodu a líbí se mi to, a protože mám rád sovy.*“ (Standa) Pro jednu z informátorek, která dříve považovala za nezbytné, aby tetování mělo pro svého nositele hlubší význam, se stala s postupem času nejdůležitější estetická hodnota zvoleného motivu: „*... už nad tím uvažuju i trochu jinak, že to jako něřeším že to musí bejt něco strašně hlubokýho, a že bych si klidně chtěla najít i jen čistě esteticky zajímavej obrázek.*“ (Nina)

Tetování často chtějí, aby motiv reprezentoval jejich postoje a charakteristiky, ale zároveň byl ve větší či menší míře umělecky ztvárněný, protože pro ně tetování představuje také ozdobu nebo zkrášlení těla. Proto je v některých případech vyjádření prostřednictvím motivu natolik specificky uchopené, že bez vysvětlení je okolí nepochopitelné.

výzkumnice: Co znamená ten motiv?

Michal: *... protože tím, jak se jakoby člověk zamejšlí nad svým životem, a mění nějaký určitý postoje, takže jsem to uchopil tak, že to je jakoby, to (starší motiv – ornament) zosobňuje to, co jsem byl do té doby ... a ten strom znamená rodinu, a přátele, a vůbec lidi co se kolem mě pohybujou, ty plameny, to má znamenat zápal ve věci, a prostě odhodlání, a... takovej ten zápal i ve stylu prostě těch vztahů s lidma, jako třeba láska a já nevím, nějaká horlivost a tohlencto, no a ti ptáci, ti havrani to jsou jakoby nosiči právě událostí mezi tím. A všechno se to vlastně navzájem ovlivňuje.*“

výzkumnice: A ta věc dole, co to je?

Michal: *To není nic, to je prostě jen ornament.*

Mnozí tetovaní i potenciální tetovaní sami upozorňují na to, že by si nenechali vytetovat něco, co by pro ně nemělo význam nebo nesouviselo s nimi a jejich názory nebo zájmy. (Něco co by se ti jen líbilo, třeba nějaká ta biomechanika...) „*Nad tím jsem přemejšlel no, to se mi hodně líbí, ale přesně, nemá to nic společného se mnou.*“ (Tomáš) „... *chtěla bych, aby ten motiv o mě něco vypovídal, že třeba mám něco ráda. Muselo by to prostě pro mě něco znamenat, nějak mě to určovat, něco co mám ráda a proto jsem si to dala, ne že tady je hezká kytička...*“ (Renáta) Nechat si vytetovat pouhý obrázek bez významu nebo motiv podle momentálního nápadu informátoři nedoporučují ani nikomu jinému, jsou totiž přesvědčeni, že takového unáhleného tetování bude tetovaný za nějakou dobu litovat. „*Rozhodně bych nějakému třeba šestnáctiletému člověku řekla, kdyby si chtěl něco udělat, když tam budeš chtít vytetovat třeba jméno nebo nějakou takovou blbost, tak víš co, teď máš tenhle názor, ale třeba jenom za dva roky ho budeš mít úplně jinej, to musí být buď něco neutrálního nebo co pro tebe něco znamená.*“ (Wendy) Jedna z informátorek připouští, že by neměla problém nechat si vytetovat motiv jen z estetických důvodů, nicméně obě její tetování mají pro ni osobní význam. „*Já k tomu mám takovej přístup, že to může bejt i čistě dekorativní, když se to někomu líbí... mám tady ty dvě který mají pro mě význam a jsou pro mě důležitý, ale zase chápu, když někdo chce něco jen na ozdobu... a kdyby se mně to hodně líbilo, tak by mi to nevadilo* (nechat si to vytetovat).“ (Marcela)

Většina informátorů zdůrazňuje to, že jejich tetování nebylo plánováno jako prezentace jejich osobnosti pro okolní společnost. Často tetovaní přímo popírají to, že by prostřednictvím něj s okolím vědomě komunikovali, a považují motiv svého tetování za zcela nesouvisející s okolím, ale pouze osobní, a to přestože v některých případech může být z motivu patrné, jaký má význam a jak souvisí s jeho nositelem. „*Já jsem si to nedávala nějak z toho principu, abych někam zapadla nebo něco, nebo že se mi to prostě líbilo na někom, já jsem si to prostě chtěla udělat sama za sebe.*“ (Anežka) „*Ne, to ne (nesděluje tetováním nic okolí). Jako spousta lidí to tak bere, že to tetování bere jako že tím něco chce říct, ale já to prostě beru že se mi to líbí.*“ (Standa) „*Já kdybych se tetovala, tak pro sebe. Že by to mělo nějaký význam pro mě, a nijak jako bych se tím neurčovala pro někoho dalšího.*“ (Renáta) Specifické jsou jen některé případy, kdy tetovaný nebo potenciální tetovaný chce, aby tetování bylo na místě, které může mít odhalené, z toho důvodu, aby bylo viditelné ostatním – to je však podle výpovědí těchto informátorů z důvodu estetiky, kdy chtějí, aby pro okolí bylo viditelné jejich „vylepšené“ tělo, kde umělecké ztvárnění tetování slouží jako forma ozdoby a zároveň jsou hrdí na svůj

specifický motiv, jehož vymyšlení věnovali čas. „ ... *to víš že chci, aby to viděli i ostatní, že se tím chci nějak chlubit, pokud je ta možnost (smích)...*“ (Tomáš) „*Tak pochlubíš se tím, chtěl bych, aby to bylo pěkný, aby to bylo vidět, ale zas je mi jedno, co si o tom druhý lidi myslí.*“ (Martin) V případě členů subkultur, kteří mají motiv tetování související se svou subkulturou, může nicméně tetování tímto způsobem zároveň sloužit ke komunikaci s jejími dalšími členy (v případě mých informátorů pouze rozpoznání), i když to nebyl záměr tetovaného.

Část informátorů si nechala starší motiv tetování nějakým způsobem upravit nebo rozšířit, další to plánují nebo připouští takovou možnost do budoucnosti, což má také vliv na výběr vhodného místa pro první tetování. „*Nejdřív tam byl jenom jakejsi ornament, motiv, a pak jsem si k tomu nechal tetovat zbytek, právě z toho důvodu, že jsem nechtěl, aby to bylo aspoň prozatím roztroušený po jinejch částech.*“ (Michal) „ ... *až potom postupem času asi o tři roky pozdějc jsem si to nechala ještě předělat, protože jsem si říkala, že... jo, takhle mě to sice vystihuje, ale že jsem tam chtěla ještě toho bližence nějak (svoje znamení)... a jakoby toho d'ábla s andělem, takže jsem si to ještě nechala dodělat.*“ (Barča) „*Keby som sa rozhodol ešte si dát niečo viacej, tak v podstate väčšiu časť tela mám prostě k dispozíci, jako keby som si to dal na hrudník nebo na brucho nebo neviem kam. Takže dá sa potom vymýšľať d'alej.*“ (Viktor)

Potenciální tetování udávají různé důvody pro to, proč ještě tetování nemají, přestože shodně říkají, že nad tím uvažují už dlouhou dobu, většinou několik let. Často se obávají toho, aby jejich rozhodnutí ohledně motivu a umístění bylo správné, a proto definitivní rozhodnutí odkládají a čekají, až tetování naplánují tak, aby o něm byli zcela přesvědčeni. Trvalost tetování je pro většinu tetovaných a potenciálních tetovaných velmi důležitým aspektem, který má na délce rozhodování největší podíl. V některých případech je trvalost tím, co potenciálního tetovaného odrazuje a čeho se, dá se říci, dokonce obává, ne však z důvodu možných komplikací ve společnosti, ale estetiky; informátoři se obávají toho, že sami změní názor nebo vkus a jejich tetování se jim už nebude líbit. „ ... *že by se mi to třeba přestalo líbit a chtěl bych to dát pryč...*“ (A to si myslíš, že by se mohlo stát?) „*No stát se může všechno, znám spoustu lidí který to tak maj... že maj něco na rameni nebo takhle, a říkají, byl jsem mladej a blbej a teď to nemůžu dostat dolů, vypadá to hrozně...*“ (Olda) „*Taky bych naopak mohla dospět k tomu, že jsem byla mladá a blbá a mohla bych si říct, proč já jsem se nechala potetovat?*“ (Přece jenom ti ale není sedmnáct, kdyby sis

nevymyslela něco, co tě zrovna včera začlo bavit, tak proč by se ti to pak nelíbilo?)
„Nevím... nevím kde budu, třeba v padesáti.“ (Renáta)

Informátoři přitom mohou být při zdůrazňování významu trvalosti ovlivněni právě tím, že trvalost neodpovídá charakteru tělesných změn, které jsou akceptovatelné v současné západní společnosti zaměřené na neustálou změnu, jak uvádí J. Fischer (2002), a trvalé „ozdobení těla“, za které tetování většina z nich považuje, pro ně z toho důvodu něco neobvyklého. Právě v trvalosti, která je v kontrastu s běžnými dočasnými úpravami a ozdobami, pro některé spočívá zajímavost a originalita tetování. „ ... *když se setkávám s takovým tím argumentem, pane bože, vždyť to budeš mít navěky, tak říkám, ale přesně proto to chci. Když člověk chce tetování, tak ho chce navždycky, ne něco co se mu smeje.*“ (Marcela)

Jedna z potenciálních tetovaných se chce z toho důvodu, že tetování je pro ni podobně jako pro většinu ostatních vylepšením jejího těla, nechat tetovat až tehdy, kdy s ním bude v dalších ohledech spokojena. „*No právě ta trvalost bylo to, proč jsem to hodně často odkládala, protože právě jsem si nebyla jistá, jestli jsem schopná si vybrat něco, co budu chtít za pár let. ... Ted' kvůli stresu ze zkoušek, diplomky, jsem přibrala třeba deset kilo, tak se fakt necejtím dobře v tomhleto těle, a nechci si tohleto tělo, který ted' mám, jakoby zkrášlovat něcím, co si myslím, že na to ted' nepatří.*“ (Nina) Současně s tím některé informátory od realizace odrazuje nedostatek financí nebo času.

5.1.1. Vliv okolí na rozhodování o tetování

Většina informátorů, jak je již zmíněno, před tetováním nevidala v blízkém okolí žádné nebo téměř žádné tetované lidi. Někteří však zmiňují, že jejich přátelé nebo sourozenci také o tetování přemýšleli a dívali se na něj pozitivně. Jedna z potenciálních tetovaných měla starší sestru, díky které se o tetování začala více zajímat, přičemž však opět zmiňuje, že to nebyl první impuls k tomu, aby se jí tetování zalíbilo: „ ... *asi měla vliv ta ségra, která si udělala tu kórku, nevím kolik mi tehdy mohlo bejt, to jsem byla malá, tak deset, třeba, to se mi fakt líbilo. A hlavně se mi líbilo, že ona se vlastně rozhodla že si jako něco udělá s tím tělem, nějak si ho změní, že ho jakoby bude mít jiný. Ale jinak mě nic nenapadá, mně se to líbilo co si pamatuju, takže netuším...*“ (Nina)

Téměř nikoho však nepodporovali rodiče, naopak většinou informátoři věděli, že by byli proti jejich nápadu nechat se tetovat, a proto s nimi o svém plánu záměrně nehovořili, nebo jim o svém tetování ani neřekli. „*Já jsem jim to vlastně neřek, já jsem jim to řek až*

potom, nebo oni to nějak zjistili až potom. Já jsem čekal, že to přijde... ne že bych to před nima tajil, ale řekl jsem si, že nemá smysl jim to říkat, protože vím, jak by na to zareagovali, vím, jaký názor na to prostě měli...“ (Michal) V některých případech ho dokonce před nimi utajují, protože se chtějí vyhnout jejich negativní reakci. „Před mámou jsem to dokonce tutlal snad čtyři roky.“ (Adam)

Zatímco K. Irwin (2001) hovoří o tom, že se tetování a potenciální tetování snaží vyhnout narušení vztahu se svým blízkým okolím, a proto má negativní postoj tohoto okolí k tetování vliv na jejich rozhodování o tetování nebo jeho podobě, většina mých informátorů, přestože je negativní názory blízkých mohou mrzet, se jimi nenechá ovlivnit. Co se týče názorů rodiny a přátel na jejich tetování, informátoři si jich sice všimají, ale nehrají pro ně zpravidla příliš důležitou roli při uvažování o motivu, umístění tetování nebo o tom, zda se vůbec nechat tetovat. Přístupy tetovaných a potenciálních tetovaných k názorům blízkého okolí se velmi různí – od diskutování motivu s kamarády po názor, že je tetování zcela osobní věc a rozhodnutí závisí pouze na názoru dotyčného – často ale informátoři připouští, že pokud by si nebyli zcela jisti, názory přátel by je přiměly k zamyšlení, pokud by byly konstruktivní a pokud by sami nebyli o podobě tetování ještě zcela přesvědčeni. „Záleží co by to bylo za kámoše a co by mi k tomu řekl, kdyby to byl třeba motiv kterej by až tolik pro mě neznamenal, tak bych možná dala na jeho radu, ale zase kdyby to byl motiv kterej považuju za hodně kvalitní a že pro mě něco znamená, tak asi bych nad tím mávla rukou, bych to nějak neřešila.“ (Barča) „Určitě by mě mrzelo kdyby mi někdo řekl, že se mu to nelíbí, ale třeba kdyby to měla být nějaká pozitivní rada jak to ještě vylepšit a mně by to třeba přišlo zajímavý, tak bych byla jedinec ráda. To já jsem hrozně nerozhodná, takže nevím jestli by mě to ovlivnilo, to by záleželo taky na tom konkrétním žejo, ale určitě bych to vzala v potaz.“ (Nina) Pouhými negativními názory na tetování ve svém okolí by se podle svých slov ovlivnit nenechali –opět proto, že se nenechávají tetovat pro okolí, ale jejich tetování má soukromý význam. „Je pravda, že kdyby měli názor takovej, že tetování je hovadina, a ať to nedělám, tak tenhle názor bych nebral v potaz, a pak druhá věc je, že když bych, na to jsem se dokonce těšil, až dostanu ten výkres od toho tatěra, tak jsem se těšil že jim to ukážu a že mi každej řekne něco jakoby objektivního, k tomu. Jestli mi někdo řekne že je to humus, že se na to mám vysrat, tak to ne, žejo.“ (Tomáš)

Pokud by nešlo o přátele nebo rodinu, neměl by případný negativní postoj okolí k tetování většinou pro informátory žádnou důležitost. „Kdybych žila v nějaký společnosti,

... která je miň tolerantní, tak bych to víc zakrývala⁶, ale určitě by mě to neodradilo od toho, nechat se tetovat.“ (Marcela) Někteří z nich nicméně připustili, že by důkladněji promýšleli nebo zavrhlí motiv, který by evidentně neodpovídal předpokládané představě majority o tom, co je estetické (a právě estetika pro ně hraje u motivu tetování velkou roli), nebo by mohl být pro okolí nějakým způsobem pobuřující. „ ... já mám spíš ráda takové ty „krváky“ (filmy a literaturu), a kdybych si nechala vytetovat nějaký krvák nebo hlavu něčeho, tak už o to by mě ti lidi na mě mohli prostě shlížet, že jsem... Asi bych si to nedala, protože by se to většině lidí prostě nelíbilo. Že by si třeba řekli, že jsem blázen, že si nechám tohle tetovat.“ (Renáta)

Pouze jeden z potenciálních tetovaných se aktuálně obával možných reakcí okolí v souvislosti s motivem tetování, a to v důsledku toho, že se občas setkává s negativními reakcemi ve svém okolí a zároveň uvažuje nad motivem, který by byl určitým způsobem vtipný a originální, přičemž si není jistý, že by ho stejně viděli i ostatní.

výzkumnice: A co si teda myslíš, že by se dělo třeba v práci?

Olda: No doufám že by se nestalo to, co se stalo právě kamarádce ve škole, ta si nechala vytetovat na zádech jednorozce, fakt jako takovýho barevnýho, mělo to bejt jako vážný, a kamarád to vystihl tak, že to nazval „hello pony“ nebo něco takovýho, bylo to prostě hrozný, ještě kolem taková duha, jako pro dětičky, takový úplně divný... no a tak jako, otočila se, všichni jako dobrý dobrý, a jenom se otočila a kroutí hlavou, říkají si, panebože, to je síla... já jsem si taky říkal, že to je fakt síla, no. Takže asi prostě tohohle se bojím a to je taky věc která mě od toho odrazuje. Že se bojím, že by to ta společnost nepřijala, ve smyslu toho, že si ze mě budou dělat třeba srandu, že mám nějakou hroznou blbost...

Také již výše citovaná informátorka, opět potenciálně tetovaná, upozorňuje na to, že i když by jí později případné negativní reakce pravděpodobně nepřiměly ke změně zacházení s tetováním, názor okolí na její osobu je pro ni důležitý. To, že může být tento názor utvářen nebo změněn v souvislosti s tetováním u ní zvyšuje nerozhodnost, zda se nechat tetovat. Takový přístup je ale výjimkou.

výzkumnice: Přemýšlela jsi nad nějakýma případnýma reakcema okolí?

Renáta: ... tam by šlo o to, co by si pomysleli ti ostatní, přece jenom jsem dost sebekritická, a hodně mě zajímá, jaký dělám dojem na lidi. Takže v podstatě tím, že nejsem tetovaná, tak nic nepokazím, a je to (smích)...

výzkumnice: Takže by ti záleželo na tom, co oni si o tobě myslí, i kdyby to nedávali najevo?

⁶ Tato informátorka by podle další výpovědi tetování zakrývala z toho důvodu, aby jí nezpůsobilo komplikace při interakci s ostatními; samotný dojem, který může vyvolat, pro ni není příliš významný.

Renáta: Jo.

výzkumnice: A kdyby ses setkávala s nějakými negativními reakcemi, mělo by to na tebe vliv, třeba že bys to zakrývala?

Renáta: To asi ne, když už bych to měla, tak bych to nosila. Tam (co se týče zakrývání) by šlo asi vyloženě jenom o to pracovní prostředí. Možná bych ze začátku byla taková, hlavně vůči té rodině, tak bych z toho byla ne úplně nešťastná, nebo tak, ale konfliktní. Že bych řekla, to je moje věc, co tě to zajímá... což by mě potom mrzelo.

Většina informátorů, i když tetování v zaměstnání zakrývá a ví, že by nebylo vhodné, aby bylo viditelné, se na pracovišti neseťkává přímo s tím, že by to, že jsou tetovaní, pro ně znamenalo problém a komplikace. V souvislosti s tím, že je (často právě kvůli zaměstnání) zvolili na místě, které lze zakrýt, tak pro ně být tetovaný nepředstavuje v tomto směru riziko, což usnadňuje jejich rozhodnutí nechat se tetovat. „Z toho právě vychází to rameno, že u nás v práci, v kanclu, je nějaká dress code nebo tohleto, že třeba v práci v nátlíku nikdy nebudu, třeba občas tam mám triko, který má krátký rukáv, takže tím pádem se mi diskvalifikovalo předloktí, a takový ty rukávy, že nosím krátký vlasy tak tím pádem odpadl krk, zátylek... na tohleto jsem bral ohled no, že případně když přijde nějaký budoucí, tak to budou záda, lopatky, něco takovýho, případně bok... i když v tom zaměstnání to začíná být trochu tolerantnější.“ (Adam) Pro některé by neznamenal problém v zaměstnání ani viditelné tetování, žádné takové ale v návaznosti na to neplánují. „Nevadilo by to určitě nikomu, jak říkám, hromada těch kolegů je tetovaných. A nikomu to nevadilo, a dokonce jeden z těch kolegů se tím pochlubil svému šéfovi, ukazoval mu tam fotky z toho salonu... i když německy moc neumím, tak se mi nezdálo, že by na to měl někdo negativní názor...“ (Tomáš)

Mnozí informátoři, aniž by se o to výrazněji zajímali, poukazují na to, že tetování v průběhu času vykazuje různé trendy ve stylu, v případě módního tetování také v motivu nebo umístění, a očekávají, že se bude vyvíjet i nadále. Někteří přemýšlejí i nad tím, zda se bude i do budoucna počet tetovaných lidí v euroamerické společnosti zvyšovat, což postupně povede k akceptaci tetování, nebo se objeví jiné tendence. „Ja som zvedavý, aký trend to bude mať do budúcnosti, ak sa to vyvine, celá ta kultura malování na tělo. Či tu bude za dvacať rokov ešte viacej potetovaných ľudí alebo na nás budú pozerat, to sú ti, čo sa narodili v minulom tisícročí, pokreslení...“ (Viktor)

(z konverzace mimo otázky) *Josefina: ... co jsem nad tím tak přemýšlela, že jak se vlastně i ty kárky hodně mění v čase, jak jsou oblíbené v různém období různý, jako třeba... já jsem totiž nedávno viděla*

fotku Pamelu Anderson, a ona má tetování na rameni ostnatej drát, kolem dokola, a to bylo někdy v nějakým devadesátým třetím, a všichni to hrozně řešili...a teď je zase hrozně in mít ty barevný čáranice třeba od Musy⁷, a takovýhle... Už to má hrozně moc lidí, a navíc je takový in, jít za tatérem, a říct mu jako, tak tady máš ruku a něco mi tam nakresli, nechám to na tobě. Mně to přijde hrozně zvláštní třeba, a objevilo se to až poslední dobou, že si necháš ze sebe udělat to plátno pro toho malíře, kterej má pak jako tu svobodu ti tam něco vymyslet. Všechny ty ornamenty Mayů a indiánský tak naopak byly strašně právě souměrný a promyšlený, a mělo to jako významy, a tyhleto abstrakce jako moderní umělecký plátno, to tělo cizí, to snad nemá obdoby, to je hrozně zvláštní. Že je to jako vzrušující, že nevíš co to bude, a že je to čtyřikrát větší, než sis myslela? A je dost možný, že je to taková módní vlna a za deset let budou stejně trapný jako ta Pamela s tím ostnatým drátem (smích)... nebo se vrátíme k těm Maorům a budeme mít trojúhelníky na obličejí.

5.2. Co znamená být tetovaný

Všichni tetovaní si zakládají na tom, že jejich tetování není jen obyčejný obrázek bez významu, ale že má pro ně osobní význam, a že jde o originální motiv, který sami vymýšleli. V souvislosti s tím říkají, že pro ně není příliš důležité mínění okolí o jejich tetování, protože své tetování berou jako osobní a není jejich plánem prostřednictvím něj něco přímo sdělovat okolí (jako např. většinové společnosti příslušnost k nějaké subkultuře apod.). „*Ne, to ne. Jako spousta lidí to tak bere, že to tetování bere jako že tím něco chce říct, ale já to prostě beru že se mi to líbí.*“ (Standa)

Co se týče toho, „být tetovaný“, informátoři si většinou nijak výrazně neuvědomují svou odlišnost od většinové společnosti, i když někteří zmiňují, že především před tetováním a krátce po něm pro ně byla důležitá originalita a odlišení se (většinou však ne přímo od netetovaných, ale spíše ve smyslu osobní jedinečnosti). Nikdo však přímo nevidí nějakou dichotomii mezi tetovanými a netetovanými. „*Tehdy asi jo (chtěla se lišit od ostatních), tak víš co, těch sedmnáct, to jseš ještě mladý tele a máš takovou tu revoltující prostě náladu... ale teď už to fakt tak není... já si to dělám sama pro sebe, já si to dělám pro radost. Fakt, že to mám prostě pro radost a těším se na to.*“ (Anežka) „*Asi i díky tomu, že teď už to má dost lidí, tak to nevnímám jako něco nějak extrémně originálního. Asi to není jako že se liším, to spíš že je super, že si dávám něco, co jsem chtěla, nebo co se mi líbí, ale nevnímám to jakoby prvotně v tom smyslu jako budu odlišná od jinejch.*“ (Kristýna)

⁷ Český tatér, který se v současnosti už tetování nevěnuje. Byly pro něj typické abstraktní motivy, které vytvářel jako umělecká díla bez detailnějšího předchozího naplánování.

Také si naprostá většina tetovaných ani potenciálních tetovaných neuvědomuje žádnou konkrétní sounáležitost mezi tetovanými jen na základě toho, že jsou tetovaní. Zatímco podle C. Sanderse (2008) tetování jedince sdružuje a vymezuje vůči netetovaným, většina z tetovaných informátorů k tetovanému člověku necítí žádné větší sympatie než k netetovanému. „*Nespojuje je nic, ani hudba ani osobní názory, nic... já nevím jestli když budu tetovanéj a budu tam mít lebku, jestli budu sympatizovat z někým, kdo tam má já nevím Hradčany třeba... to je jako kdyby ses mě zeptala, když jsem při těle, jestli víc sympatizuju s lidma, který jsou při těle... asi to není spojovací prvek, je to možná základní kámen debaty s člověkem se kterým se vidíš poprvé v životě, a nic jinýho si nemáte říct, ale jinak asi to bude jako jediný.*“ (Tomáš) Může tomu tak být právě proto, že je pro ně tetování osobní, součástí jejich osobnosti, a není určeno pro komunikaci, ani není „označením“ které by je mělo určovat v interakci s okolím. Někteří upozorňují také na to, že sounáležitost necítí kvůli tomu, že jejich tetování není rozsáhlé a tetovat se není jejich koníčkem, a tedy u silněji tetovaných lidí by předpokládali větší pocit „komunity“. „*Asi ne, o tom to asi úplně není. Nebo možná kdyby měla potetovaný celý tělo, tak by to bylo trochu jiný, žejo... tohle je fakt malý, takže...*“ (Barča) Zároveň informátoři svá tetování vymezují vůči módním katalogovým motivům tetování bez významu, protože jakkoli má jejich tetování důležitou estetickou funkci, zároveň má i osobní význam. Jako by pro ně tedy neplatila distinkce D. A. Vaila (1999), který považuje za rozdílné „být tetovaný“ a „mít tetování“. Mezi mými informátory rozdělení na tyto ideální typy neplatí, protože stejně jako pro „sběratele tetování“ je pro ně jejich tetování součástí identity a nechávají se tetovat i přesto, že jsou si vědomi, že většinovou společností není ještě tetování zcela akceptováno. Zároveň si ale uvědomují, že „sběrateli“ nejsou, protože tetování není jejich koníčkem do takové míry, jako u silně tetovaných lidí. Na ty, kteří se nechají tetovat jen kvůli módě, se pak dívají právě jako na osoby, které „mají tetování“. To se projevuje například na názoru, že právě skutečnost, že je tetování osobní a jedinečné a má pro daného člověka nějaký význam, tetované určitým způsobem sbližuje, protože jde o podobnou zkušenost, a také nabízí prostor k diskusi o něčem, co mají společné; v případě módního tetování by to nebylo možné.

výzkumnice: Přijde ti, že by tetovaní lidi něco spojovalo? Že by k sobě měli blíže, když se potkají?

Anežka: *To je otázka co máš za tetování, bych řekla. Já mám kamaráda, kterej má jedno tetování, mikrofon, prostě. A taky se s ním můžu bavit o tetování, protože on má třeba zajímavou historii kde si to nechával dělat, v zahraničí... jako jo, ti co maj to zajímavý tetování, tak jako jo, ale takový ty holčiny*

s tím motýlečkem a s těma kytičkama, tak to bych neřekla. Nepředstavuju si že nějaká holčina s motýlkem na rameni by se bavila s nějakým pankáčem, kterej má taky tetování, to určitě ne.

výzkumnice: Je něco, co by tetovaní lidi spojovalo?

Marcela: Asi to tam bude nějak odstupňovaný trochu, já taky nejsem od hlavy k patě a asi nikdy nebudu, to už je zase mi přijde jiná skupina lidí, ke který zase já se necejtím že bych patřila, fakt tam jsou nějaký rozdíly. ... Pak když je třeba někdo, kdo má motýlka na rameni, kterýho si nechal vytetovat v patnácti a dál to neřeší, tak... myslím, že lidi, který jsou pro to fakt nadšený, tak jsou takoví otevřenější dalším podobnejm nadšencům do toho.

Mí informátoři se tedy nacházejí někde uprostřed mezi Vailovými ideálními typy a odpovídají tak kategorii, kterou Nichols a Foster (2005) popisují jako stojící na pomezí konformity a individuálního vyjádření prostřednictvím tetování.

V souvislosti s možným pocitem sounáležitosti mezi málo tetovanými lidmi další informátorka poukazuje na to, že na jedné straně se tetování nedají chápat jako jakákoli forma komunity z důvodu různorodosti této skupiny a rozdílnosti tetovaných lidí, avšak dá se říci, že tyto lidi spojuje jejich odhodlání nechat se tetovat, přestože to může být fyzicky nepříjemné. Tetování si pak, tak jak to popisuje P. Sweetman (1999), kvůli nutnosti podstoupit bolestivý proces jeho vytváření cení více než jiných vizuálních prvků, které mohou získat snadněji.

výzkumnice: Přijde ti, že tetovaní lidi něco spojuje?

Josefína: Hrozně záleží na tom druhu tetování, a na umístění, protože je hrozně zásadní rozdíl mezi lidma, který prostě maj ke svému tetování důležitěj vztah, jako třeba já (smích) který to promýšlí roky a pro který to má nějaký velmi hluboký význam, až životní prostě vážnost, důležitost, a mezi lidma který si vybrali motýlka v katalogu a nechali si ho vytetovat nad zadek... prostě je velký rozdíl i v rámci té komunity potetovanejch lidí, i v rámci těch lidí pro který to má význam je velký rozdíl, mezi hooliganama který si tetujou prostě nenávidím policii přes prsa, a mezi lidma který, nevím, se živěj vymejšlením fontů písem a vytetuje si to prostě přes celý tělo, a má to jako zásadní pro něj pracovní a životní a filosofickej smysl... to co jako ale nás spojuje, včetně prostě těch nácků, který maj švabachem vytetovaný heil Hitler na zádech, tak stejně mě s ním spojuje to, že prostě jsme byli fascinovaný něčím tak, že jsme podstoupili bolest. To prostě je věc, kterou spousta lidí... který se přirozeně spíš vyhnou. Takže je to zvláštní, podstoupit bolest jenom proto, že tě něco fascinuje.

Velmi často informátoři poukazují na to, že v posledních letech tetovaných lidí výrazně přibýlo, což je někdy důvodem k tomu, proč už pro ně tetování jako takové přestalo znamenat odlišení se od většinové společnosti a originalitu, jako tomu bylo dříve, v době, kdy se jim tetování zalíbilo a začali přemýšlet nad tím, že by se v budoucnu

nechali tetovat. Pouze jedna informátorka považuje tetování za odlišení se od většinové společnosti, ale upozorňuje právě na to, že v současnosti už to neplatí v takové míře, jako ještě před několika lety. *„Pořád to tak беру, jako odlišení (od většinové společnosti), i když těch lidí s tetováním hodně přibývá, takže to není zas tak významný odlišení, ale беру to tak.“ (Marcela)* Jedinečnost nyní závisí na konkrétním motivu a tetování ji posuzují spíše podle toho, jak vyniká mezi jinými motivy. Pro některé je tetování sice stále určitou formou odlišení se, ale spíše ve formě potřeby kontrastu s neoriginalitou a obyčejností, která se v jejich pohledu nijak neváže na většinovou společnost, stejně jak o tom hovoří Sweetman (1999). *„Ted' už nějak nemám pocit, že ta většinová společnost je ta bez kěrky, to už se odlišuje prostě něčím jiným. Ale spíš jako odlišení od nějaký standardní šedi, ne od většinový společnosti, ale jen od nějakýho... jako že bych to neformulovala takhle, ale spíš bych to formulovala jako nějaké nudnej průměr, nebo něco takovýho.“ (Nina)* Stejně tak může být oproti minulosti vyšší počet tetovaných v současné společnosti příčinou toho, proč málo tetování mezi sebou necítí žádnou sounáležitost.

5.3. Tetování a tělesnost

Pro velkou část tetovaných i potenciálních tetovaných není tetování změna jejich tělesnosti, přestože je pro ně součástí jejich těla. Tetování chápou v těchto případech jako jakousi trvalou ozdobu, ale v souvislosti s tělesností se pro ně odlišuje od jiných tělesných modifikací, které pro ně změnu tělesnosti znamenají - těmi mohou být například těžké modifikace, jako je rozříznutí jazyka nebo implantáty ve tvaru rohů a další úpravy, které mění formu těla.

výzkumnice: Je to tetování pro tebe nějaká velká tělesná změna?

Standa: Tetování je jenom kresba, to není modifikace, to bych musel mít rozřízlej jazyk, nebo já nevím... ne, pro mě to je prostě jenom kresba. Jestli to někdo bere jako změnu tělesnosti, tak je to jeho názor, ale já si to nemyslím.

Také tetování připouští, že jejich dojem může plynout z toho, že mají malé tetování, a v případě rozsáhlejší tatuáže je nebo by byl jejich názor jiný. *„U přítele to vnímám, je to trochu jiný, když najednou ruku, kterou měl normálně tělovou, tak má ted'ka černou, najednou to vypadá jinak, a tak tři týdny mi přišlo zvláštní, když mi dal ruku na nohu, tak mi to přišlo najednou úplně jiný.“ (Kristýna)*

Většina informátorů považuje tetování za vylepšení těla, za změnu jeho vzhledu k lepšímu, přičemž tato změna pro ně opět nebývá přímo změnou tělesnosti – někteří však

připouštějí, že z tohoto pohledu by se tak tetování označit dalo, i když sami nad tím takto neuvažují. „*Tak možná jako zkrášlení těla? Takhle bych to bral. Asi je to změna tělesnosti, když jseš schopná tím zkrášlit nebo naopak zkurvit tělo. V tomhle smyslu asi jo.*“ (Tomáš)

Někteří tetovaní očekávali, že tetování jim přinese určitou změnu, ale poté, co se nechali tetovat, zjistili, že žádnou nepozorují. „*Myslela jsem si, že mě to nějak změní, že předně to bude nějakej posun, nevím, milník, nějakej životní, že si konečně splním nějakou sen a tím se něco změní... nezměnilo se nic (smích)...*“ (Josefína) Toto očekávání změny souviselo především s nejistotou týkající se bolesti v průběhu procesu tetování. Tento proces, ke kterému se často určitou dobu odhodlávali, také v kombinaci s tím, že jde o celoživotní rozhodnutí, pro ně představoval určitý přechod mezi dobou před tetováním a tím, být tetovaný. Velká část tetovaných však byla překvapena tím, že proces tetování je méně bolestivý a netrvá tak dlouho, jak se domnívali, a také to přispělo k pocitu, že se pro ně v podstatě nic nezměnilo. Také proto je pro ně jejich tetování spíše trvalou ozdobou, než významnější úpravou těla. „*Já bych se klidně nechala tetovat znova, fakt mě to vůbec nebolelo. Možná chvílema, ale nic co by se nedalo vydržet, nebyla to nějaká oběť. Takže teď v tuhle chvíli to беру čistě jako ozdobu.*“ (Josefína) Další pociťovali určitou změnu v následujícím období po tom, co se nechali poprvé tetovat, ale během několika málo let si podle svých slov na tetování zvykli a už si ho neuvědomují, a stalo se tak běžnou součástí jejich vzhledu, které nevěnují zvláštní pozornost. „*Jako ze začátku jo, to jsem z toho byl nadšený, prostě něco novýho, celej vypleskej, normálně jsem se nosil jak páv (smích) no takže předtím ano, teď už ne (není to změna tělesnosti)... asi takhle bych to řekl.*“ (Adam)

To, že tetovaní očekávali větší změnu, než ke které v reálu došlo, koresponduje se skutečností, že za změnu tělesnosti tetování považují především někteří potenciální tetovaní. „*Já to vidím jako takovou modifikaci, že to změní tělo.*“ (I malej motiv, jako třeba ten dráček?) „*Taky, no. Vnímám to tak.*“ (Olda) „*Jo, to tělo už by nebylo stejné. Vlastně je to umělý zásah do toho těla, je to natrvalo, není to přirozené pro to tělo. Už se tím změní jenom to, že najednou ostatní to tvoje tělo řeší, že tam máš něco co tam nepatří, a to malé tetování, to taky je tak.*“ (Renáta) „*Jakákoli modifikace podle mě, něco jinýho než ty dvě náušnice co propíchnou holkám v porodnici, tak je podle mě jako že ty si z toho standardizovanýho těla, i když jako v uvozovkách standardizovanýho, tak si z něj uděláš jakoby něco jinýho, přizpůsobíš si ho sama sobě. Podobně třeba jako postavu, můžeš hubnout, přibírat, cvičit, tak i tohle si přizpůsobíš tak, aby se ti to líbilo víc. Podle mě to je*

změna toho těla, protože... to nemusí bejt ani vidět, ale můžeš to vnímat, i když to není vidět. Mně to tak přijde.“ (Nina)

Velká část tetovaných zmiňuje, že si v průběhu času na své tetování zvykli natolik, že si jej přestali uvědomovat, a i z toho důvodu často nepřemýšlí o tom, zda právě je pro okolí viditelné a jestli by bylo vhodnější ho zakrýt. Tetování se tak stalo součástí jejich těla. *„Hodně jsem na to myslel když to bylo čerstvý, první půlrok a tak, jako že prostě mám pomalovaný rameno, a teď už to prostě absolutně nepoznám. Po tom zhruba půl roce se to stalo prostě součástí mě, jako fousy, nehty, cokoli ostatního, nějaká piha, absolutně už to prostě nevnímám.“ (Adam)* „... protože si to už vůbec neuvědomuju, někdo mi řekne, hele co to tady máš, co to máš na tý ruce, a já se třeba kouknu sem, jako jestli tam mám nějakou špínu jo...“ (Kristýna)

Bolest během procesu tetování je pro tetované nepříjemností, kterou je zapotřebí překonat, aby uskutečnili svůj plán. Pro část informátorů jde přitom o pouhou doprovodnou nepříjemnost, která pro ně nemá žádný význam. *„Tetovala bych se pro ten význam, že ta věc (motiv) má pro mě něco znamenat, ta bolest je jen vedlejší věc.“ (Renáta)* Pokud se tedy potenciální tetování definitivně rozhodnou navštívit tetovací salon, je získání tetování pro ně zároveň spojené právě s nutností překonat bolest, které se obávají zejména v případě prvního tetování. Také z toho důvodu často zdůrazňují, že je pro ně hotové tetování realizací něčeho, k čemu se dlouho chystali. Někteří z tetovaných očekávali, že bolest bude větší než ve skutečnosti byla, což je v určitém ohledu dá se říci zklamalo, a to i když pro ně přitom bolest představovala nepříjemnost. To, že byla zanedbatelná, totiž snižuje význam odhodlání se k tomu, proces tetování podstoupit, a tedy i hodnotu tatuáže jako uskutečnění něčeho, co není jednoduché a bezproblémové. Pokud během vytváření tetování dotyčný, který očekával bolest, které se bude muset postavit pokud chce být tetovaný, pociťuje jen poměrně snadno překonatelný nepříjemný pocit, je sice na jednu stranu potěšen, ovšem proces získání tetování ztrácí rozměr něčeho specifického a výjimečného, k čemu je zapotřebí silné vůle a motivace.

výzkumnice: Znamená pro tebe něco mít vůbec tetování, být tetovaná, v souvislosti s tím, že většina lidí tetovaných není?

Josefína: ... tehdy vlastně před tím, než jsem se nechala potetovat, tak jsem vlastně hodně dlouho ještě uvažovala nad tou bolestí, a to mě jako hrozně fascinovalo, strašně jsem chtěla jako zkusit jaký to je, když tím strojkem s těma jehlama do mě bodá, tak to mě nějakým způsobem strašně přitahovalo a fascinovalo, chtěla jsem zjistit jaký to je, a když jsem zjistila jaký to je a zjistila jsem, že mě to vůbec nebolelo, tak mě

to možná i trochu zklamalo (smích) ... jako že ti lidi, který to tetování maj, tak mi připadali asi že museli projít jako... něčím drsným, aby si mohli dovolit takovouhle extravagantní ozdobu, žejo, a zas tak drsný to nebylo, zas takový oběti nepřinesli (smích)...

Někteří tetovaní tak zjišťují, že si mohou bez obav nechat vytvořit další tetování, takže se pro ně stává v tomto smyslu všedním. Jiní tetovaní naopak nepřikládají bolesti žádnou roli a chápou ji jako nevyhnutelnou komplikaci, nad obavou z ní ale převáží motivace být tetovaný.

Nikdo z informátorů pak nepovažuje bolest za rituální, kdy by měla pro osobu podstupující proces tetování význam sama o sobě. *„Já jsem se třeba setkala s názorama, že to je nějaký proces obnovy a skrze tu bolest se jako očistiš, ale to ne. Jako třeba rituál určitý změny to jo, ale spíš jenom jako v tom smyslu, že pak odejdu s tou malůvkou, ale ne prostě... ta bolest by pro mě byla čistě jenom nepříjemnost, nepotřebuju se překonávat skrze bolest.“ (Nina)* Pro některé je jakýmsi rituálním prvkem samotné rozhodnutí v kontextu toho, že tetování je trvalé a jde o rozhodnutí na celý život, přičemž bolest ani samotný proces tetování při tom nehraje roli. *„Já neberu jako přechodovej rituál tu bolest, já beru spíš to rozhodnutí a ten motiv, to, že prostě k něčemu se rozhodneš a něco to pro tebe prostě znamená, a ten proces samotnýho toho tetování, to už je věc jiná, to neberu jako přechodovej rituál, myslím si že ten přechodovej rituál je sám o sobě v tom, že se prostě rozhodneš mít nějaký tetování. Možná to už tě trošičku odlišuje od tý většiny, co to tetování nemá.“ (Anežka)*

Jakkoli někteří přemýšlí o tetování v kontextu životních etap jako na vzpomínku, nebo očekávali, že uskutečnění plánu nechat se tetovat bude jakýmsi mezníkem v jejich životě, vždy je pro informátory tetování v první řadě originální ozdobou, jako o tom hovoří P.Sweetman (1999) a M. Atkinson (2003), podle něhož potřeba nechat se nějakým způsobem ozdobit vychází z kulturních tlaků k vylepšování těla. Taková tendence může být u tetovaných vyjádřena tím, že často srovnávají svá tetování se šperky, účesy nebo podobnými pro většinovou společnost standardními úpravami těla, a hodnotí tetování jako originálnější verzi ozdobení a zkrášlení. *„Pro mě je to takovej šperk, já nejsem na šperky ani na boty, já jsem na tyhle věci.“ (Wendy)* *„Je to dekorace, je to doplněk vyloženě. Mně se to líbí na tý kůži, je to prostě dekorace, kterou nemusíš si nic připínat, nikam nic navěšovat a prostě jdeš a je to hezký.“ (Anežka)* *„Beru to jako ozdobu, stejně jako náušnice, tohle je jenom jedna z možností, jak se ozdobit.“ (Josefína)*

5.4. Zacházení s tetováním

Jak upozorňují Oksanen a Turtiainen (2005) nemůže tetovaný kontrolovat, jaké významy okolí jeho tetování přikládá, a podle Sanderse (2008) tetování tím, že podle něj druzí v sociální interakci zařazují jeho nositele do určité sociální kategorie, tuto interakci utváří. Naprostá většina již tetovaných i potenciálních tetovaných si během rozmyšlení umístění tetování nechávala a nechává prostor pro pozdější zacházení s ním, především zakrývání, i když v době plánování mnohdy informátoři přesně nevědí, při jakých příležitostech k tomu bude docházet. V běžném životě se ale většina z tetovaných, pro které měla při plánování tetování velký význam možnost jeho zakrytí, však nedostává příliš často do situací, kde by považovali za nezbytné jej zakrývat – s výjimkou zaměstnání, kde však nicméně často o tetování dotyčného jeho spolupracovníci vědí. Informátoři však i přesto většinou považují za vhodné na pracovišti tetování neodhalovat, pokud to není nutné, nebo jej přímo zakrývat, i v případech, kde nejsou povinni dodržovat dress code. Obávají se totiž možných komplikací spojených s tím, že by se o jejich tetování dozvěděli lidé, kteří na něj mají negativní pohled, nebo že by takoví lidé byli pohoršeni tím, že je tetování vidět. *„Možná u těch starších klientů bych se bála, nebo ne bála, ale nechci vyvolávat zase zbytečnej nějakej humbuk, takže možná bych si to zakryla, ale o tom jsem takhle úplně neuvažovala.“ (Barča) „... i když v tom zaměstnání to začíná bejt trochu tolerantnější, tak furt si prostě tak jako razím že někdo to může brát zbytečně negativně, proč dělat blbej první dojem, ten se blbě srovnává.“ (Adam) „... pořád si myslím že třeba v těch firmách, že se ještě pořád dívaj na tetovaný lidi skrz prsty, a právě z toho důvodu bych třeba nešel pod ten rukáv trička.“ (Tam kde jseš teďka v práci, tam by to byl problém?) „Nemyslím si, že by to byl vyloženě problém, ale... dejme tomu že by se na mě prostě mohli dívat ne úplně profesionálně a to já nechci.“ (Michal)* Informátoři se tedy zakrytím tetování vyhnou tomu, že by mu jejich nadřízení nebo kolegové v zaměstnání přikládali nesprávné významy, které by ovlivnily jejich názor na ně, a tak by byla interakce s tímto okolím zkomplikována nebo se vyvíjela jinak, než chtějí.

Při jiných než pracovních událostech, kdy není vyloženě evidentní, že není vhodné, aby tatuáž byla viditelná, ale ani není zřejmé, že zúčastnění lidé budou tetování akceptovat, tetování možnost zakrytí většinou vůbec neřeší. Zde hraje roli nejpravděpodobněji to, že během takové interakce nemůže tetování dotyčnému způsobit nějaké závažnější komplikace, tak jako by tomu mohlo být v zaměstnání, a případná negativní reakce je pouze projevem názorů okolí. Ty potom, jak bude ještě zmíněno níže, mnoho tetovaných nebere v potaz kvůli osobnímu charakteru tetování a chápe je jako projev netolerantnosti.

Někteří tetovaní svá tetování zakrývají před rodinnými příslušníky, o kterých vědí, že mají na tělesné modifikace negativní názor, opět z toho důvodu, že předpokládají, že by mohlo způsobit zbytečný konflikt (např. hádky kvůli odlišným názorům na tetování), kterému se tak chtějí vyhnout. „*Doma to kreju potítkem, nebo v zimě tak to je v pohodě, to si vezmu dlouhej rukáv...*“ (Barča) „*Před mámou jsem to dokonce tutlal snad čtyři roky, to na mě prasklo až vlastně poměrně nedávno ... a babička už je starší paní, ta by to mohla nést docela blbě.*“ (Adam) Na druhé straně tito informátoři však říkají, že před širším okolím by nejspíše svá tetování cíleně nezakrývali, přestože by věděli, že se nachází ve společnosti lidí, kteří tetování odsuzují. Tetování považují za vlastní rozhodnutí a nechtějí se přizpůsobovat jinému názoru ostatních lidí mimo jejich bližší okolí, který navíc považují za mylný (protože podle nich by byla adekvátním přístupem tolerantnost ostatních). Co se týče případných kritických názorů na jejich vzhled, tetovaní opět zdůrazňují, že vzhled závisí pouze na individuální volbě a případná kritika je výsledkem netolerantního přístupu okolí. „*... oni taky třeba nejsou dokonalí, tak co, můžu mít na těle co chci, to je jejich problém (smích) ... mně se to líbí, tak co.* (Barča) „*... mi bolo jasné, že ma všetci uvidia, ale nič som si z toho nerobil. Jak hovorím, bolo to pre mňa robené a keď ma chce niekto odsuzovať za to že mám kérku, ktoru není vidieť, tak... pokiaľ ma nevyhodia z práce, tak je mi to jedno.*“ (Viktor) „*... když víš že jseš v nějaký společnosti, kde devět lidí mimo tebe si myslí, že je to znak d'ábla nebo já nevím (smích) ...že je to jakoby něco co není správný, tak třeba bych si to trošku uvědomovala, ale zase na druhou stranu to tetování jsem si dala s tím, že jako nemám proč se za to stydět, nebo nevnímám to jako něco špatnýho, takže bych zase s tím neměla problém...*“ (Kristýna)

Zakrývání tetování může záviset také na odívání a odhalování těla obecně. Někteří tetovaní poukazují na to, že si zvolili pro tetování takové místo, které nemusí cíleně zakrývat, ale při příležitostech, kdy by to bylo vhodné, jej automaticky zakrývají ze společenských důvodů bez ohledu na tetování, a nemusí se tedy tímto problémem zabývat. „*Já si takovou situaci moc nedokážu představit, protože když jdeš do nějaký společnosti který by to mohlo vadit, tak bych si asi nevzal tílko jako samo o sobě, o tom to právě je, jako že si myslím že to je právě takhle v tomhle dobrý. Už jenom kdybych neměl tetování, tak si na nějakou takovou schůzku nevemu tílko. Takže ono to jde ruku v ruce a vždycky je to skrytý tam kde to má bejt, a odkrytý taky tam kde to má bejt.*“ (Michal)

Někteří tetovaní zpočátku svá tetování záměrně nechávali viditelné okolí, po několika letech však už takové tendence nemají, především z důvodu, že si na tetování

zvykli, neuvědomují si ho a nepřemýšlí už proto nad tím, zda ho okolí vidí. „*Dřív jsem to určitě naopak spíš odkrejšovala schválně, to jako vím, že jsem schválně chtěla, aby to bylo vidět, byla jsem na to hrdá, protože se mi to hrozně líbilo, a teď po těch letech jako... to asi nějak neřeším, ani jedno, ani druhý* (viditelnost nebo zakrývání).“ (Josefina) Tato potřeba viditelnosti tetování souvisí s častým očekáváním, které měli informátoři v době, kdy se nechávali tetovat, tedy že tetování přinese nějakou změnu plynoucí z toho, že uskutečnili dlouho plánované rozhodnutí k něčemu trvalému. Zatímco čerstvé tetování se tak stalo konečně získanou důležitou součástí jejich identity, která byla jeho viditelností prezentována okolí, postupem času se tetování se svým tetováním sžili a v souvislosti s tím, že pro ně ve výsledku nepředstavovalo zásadní změnu, přestali považovat za důležité, aby bylo viditelné. Zde pravděpodobně hraje roli také to, že většina tetovaných sice vítá pozitivní reakce na své tetování, avšak obecně se o názory širšího okolí nezajímá. Zpočátku se tedy chtěli novým tetováním „pochlubit“, ale když se pro ně stalo samozřejmostí, nemají důvod k tomu jej okolí ukazovat. Tak jako zpočátku tetování, i mnozí potenciální tetování uvažují podobně a chtějí, aby budoucí tetování mohlo být viditelné veřejnosti, a považují to za logické v kontextu dlouhého plánování tetování a jeho estetické stránky, především tehdy, pokud je pro ně tetování změnou tělesnosti. Potom chtějí, aby si jejich „vylepšeného těla“ okolí povšimlo.

To, že naprostá většina tetovaných i potenciálních tetovaných plánuje, že bude tetování zakrývat, pokud to bude třeba, a v některých případech je obava z důsledků normy většinové společnosti důvodem pro přehodnocení výběru místa pro tetování nebo jeho velikosti, kontrastuje s tím, že tetování považují za soukromou věc. Jak bude popsáno níže, negativní reakce širšího okolí je nezajímají, protože jsou toho názoru, že okolí „do jejich tetování nic není“. „... *můžu mít na těle co chci, to je jejich problém (smích) ... mně se to líbí, tak co. ... (ale) když s tím budou mít nějaký problém (lidé v okolí), tak si prostě vezmu delší triko, nebo tak.*“ (Barča) „*Je to moje tělo a ne jejich, když se na to nechtějí koukat, tak ať se na to nekoukaj.*“ (Anežka)

Tetování a potenciální tetování pravděpodobně uvažují o reakcích okolí tímto způsobem právě proto, že si zvolili velikost a umístění tetování takové, kdy podle nich nemůže běžného člena většinové společnosti pohoršovat a není na místě, aby projevoval negativní přístup. „*Když jsme šli třeba do divadla, měla jsem šaty a bylo to vidět, ale nepřišlo mi to že by to bylo nějaký urážlivý, ani v tom divadle...*“ (Marcela) Jinak by tomu mohlo být např. u tetování na obličeji, o kterém jsme hovořily s jednou z informátorek. Ta

považovala za zcela zřejmé, že takové tetování většinová společnost neakceptuje a její členové by reagovali na takto potetovaného člověka kriticky, což by musel předem vědět a mohl to zohlednit při rozhodování. Mnohé reakce na své vlastní malé tetování, které podle ní často až příliš zasahují do soukromí, však nečekala a obtěžují ji. „*Ježiš to by bylo skvělý, kdyby tyhle ty kérky (na obličejí) byly společensky akceptovaný*.“ Přemýšlela bys o takové třeba? „*No teď určitě ne, no...*“ (Josefína) Vzhledem k tomu, že o zakrývání hovoří informátoři především v souvislosti se zaměstnáním, je patrné, že zakrytelnost má pro ně význam především v tom (kromě lepších možností výběru pracovní pozice) že díky ní eliminují nežádoucí a obtěžující interakci a výměny názorů s lidmi, kteří tetování neakceptují, aniž by pro ně mínění cizích lidí mělo nějakou důležitost. „*Jako jo, tak si vezmu kalhoty, jestliže budu vědět, že by tam ti lidi akorát zbytečně provokovali, nebo z toho vzniknou zbytečný výměny názorů, tak nemám důvod se s někým hádat o to.*“ (Tomáš) „... *spíš bych se bála, že za mnou někdo přijde a vyloženě na mě bude kvůli tomu hmusnej. To by mi vadilo spíš (než to, že vzbudí špatný dojem).*“ (Marcela)

5.5. Společenské normy a tetování

Přestože tetování, jak bude zmíněno v této kapitole, jsou toho názoru, že v současné české společnosti není tetování stigmatem a jeho nositelé nejsou považováni za lidi na okraji společnosti, velká většina z nich zároveň tvrdí, že současná norma vychází z dřívější stigmatizace tetování a tetovaných. I když tedy tetované přímo nestaví na okraj společnosti, vidí tetování jako jakýsi znak neserióznosti, a to jim může přinést komplikace například při hledání zaměstnání. „... *kdyby člověk chtěl dělat nějaký seriózní zaměstnání, tak si myslím, že ti lidi, který jsou tam nahoře v tom managementu a podobně, tak těm se to prostě nelíbí a myslím si, že podle toho soudí.*“ (Wendy) „*U nás v práci (IT společnost) teď nastupovala nějaká holka, která měla tetování, no a moc se na ni nedívali dobře, protože ona to měla vlastně jakoby takhle přes krk, a první věc, co by nějaký člověk v seriózní firmě viděl, i ač by to byla hezky oblečená slečna, tak prostě tu šílenou kytku přes krk. A nevzali ji.*“ (Olda) Zatímco názory okolí na jejich tetování pro informátory zpravidla nejsou důležité natolik, aby se jimi nechali ovlivnit při rozhodování o tetování, možné problémy v práci jsou pro tetované a potenciálně tetované významným negativem, které berou v potaz při výběru umístění tetování a zacházení s ním. Na základě vlastních zkušeností z pohovorů nebo informací ze svého okolí pak velká část informátorů považuje za důležité to, že tetování může v zaměstnání, kde předpokládají, že se okolí řídí většinovou normou, vzbuzovat špatný dojem o jejich osobě a tak jim způsobit komplikace,

a také proto nechtějí, aby bylo viditelné. „*Keby som nerobil to čo robím, keby som byl někde v dielni, vedel by som, že budem makat rukami celý život, prečo ne. Tam už je pak dôležité čo umíš, ne jak vypadáš. Tým že robíme v kanclu, je to ťažšie. Môže sa stať, že dojdeš do nejakej reklamnej agentury, kde sú ľudia pohodoví, tam není problém, ale keď sa chceš uchádzať o prácu v nejakej jinej spoločnosti, tak ti ukážu dvere.*“ (Viktor) „... nemyslím si, že by to byl vyloženě problém, ale... dejme tomu že by se na mě prostě mohli dívat ne úplně profesionálně, a to já nechci.“ (Michal)

Tato norma, se kterou se setkávají u pohovorů a na pracovištích, je podle tetovaných základem pro kritický pohled na lidi s tetováním u mnoha členů většinové společnosti. Část informátorů upozorňuje na to, že obavy české většinové společnosti z tetování a tetovaných vycházejí toho, že zde dlouhou dobu bylo tetování spojováno s vězni, což trvalo i v období totality, kdy jej nebylo možné legálně získat. Tetování jsou připisovány významy ne-normativnosti: „*Prostě přijde někdo s tetováním a ostatní si řeknou, hele, ten má asi nějakou jako zajímavou minulost nebo něco takovýho, kde to sebral, a podle mě je to díky tomu, že se vždycky říkalo, nebo se to i dělalo, že ve věznicích a takhle, prostě někdo byl a vylezl ven a měl tetování na sobě, žejo. No, tak podle mě tohle je taková ta příčina, proč to lidi odsuzují.*“ (Olda) „*Já si myslím, že to plyne z toho, co říká moje babička (smích)... že si prostě myslej, že to maj třeba jenom nějaký pankáči, a... vězni a podobně.*“ (Wendy) „*Ono to bylo hlavně daný myšlenkovejma pochodama za minulýho režimu, jak byli tetovaní hlavně muklové, a myslím si, že to tetování je prostě jedna z věcí, která je neakceptovaná kvůli tomu, co tady bylo předtím. Já si to myslím, že to je tímhle hlavně, protože do toho roku '90 tady byli tetovaní víceméně jenom vězni, taková spíš rarita, když byl někdo tetovanej, tak to byl někdo, kdo si to nechal udělat venku (v západních zemích).*“ (Standa) Zároveň se pak informátoři domnívají, že už uplynula dostatečně dlouhá doba na to, aby se postoj společnosti začal měnit směrem k v podstatě úplné akceptaci tetování, k čemuž podle většiny z nich musí v budoucnu dojít. Na jedné straně by uvítali, kdyby tetování bylo většinovou společností považované za normální, také však připouští, že tím může ztratit rozměr určité jedinečnosti. „*Nasralo by mě, kdyby se to stalo tak běžným, že... je ti šestnáct let, tak hned dostaneš tetování.*“ (Martin)

(z konverzace mimo otázky) Standa: *Já si myslím, jak jsme se bavili o té akceptaci, že to za pár let dopadne stejně, jako když má chlap dlouhý vlasy, za minulýho režimu to neexistovalo, takže si myslím, že za pár let tak dopadne i to tetování. Že to všichni budou brát... až to tak nějak převezme ta generace, která jakoby už vyrostla s tím, že je to normální, tak už to bude v pohodě. Netvrdím, že každý bude mít tetování, ale už lidi na to nebudou koukat, že je to něco nevšedního, ale že je to něco normálního, že ti lidi*

jsou takoví. Což mně se líbí, což je fajn. Otázka je, jestli na druhou stranu i ti lidi... předtím to bylo něco, čím se odlišovali, co je vymezovalo, že se jim jakoby líbil ten pocit, to je příjemný i třeba pro mě občas, jako že nejde s davem, a že je trošku jinej.

Téměř všichni z informátorů byli vychovávaní rodiči, kteří mají k tetování negativní postoj, a někteří tak upozorňují na to, že chápání tetování jako něčeho, co nepatří do většinové společnosti, se může předávat mezi generacemi. „... asi prostě i výchova, od malička, máti do mě taky cpala takový to, buď hodnej, a takhle, a hlavně se nenech nikdy tetovat... budeš vypadat jako kriminálník, tak i z tohohle hlediska prostě, jak jsem naočkovanéj, a nejenom já, ale i spousta dalších jinejch lidí.“ (Olda) Než si na tetování vytvořili vlastní názor, přijímali do určité míry tyto informátoři hodnocení rodičů, vycházející z většinové normy. U jednoho z informátorů stojí za povšimnutí, že zatímco měli jeho rodiče na tetování negativní názor, dětské tetovací samolepky jim nevadily. „Když jsem byl malej, tak mi rodiče nosili takový ty nálepky tetování, vždycky jsme z toho byli hrozně s kamarádkou nadšení, že máme tetování a jsme hrozně drsný, no a je pravda, že jsme si hráli na policajty třeba a zloděje, a zloděj měl tetování.“ (Olda) Je možné, že zde hrálo roli to, že samolepky byly narozdíl od tetování dočasné a kdykoli smytelné, a protože šlo zcela evidentně jen o hru, nebyly s nimi z pohledu rodičů spojené stejné asociace (vězení atp.) jako s reálným tetováním.

Většina tetovaných si tedy do určité míry myslí, že v dnešní době je tetování víceméně tolerované a nehrozí jim výraznější problémy plynoucí z toho, že jsou tetovaní – ale zároveň zmiňují, že v české společnosti k němu stále přetrvává určitý rezervovaný a svým způsobem kritický přístup, a tetování a tetovaní lidé nejsou rozhodně hodnoceni většinovou společností pozitivně. Objevil se ale i názor, že tetování již je v podstatě majoritou akceptováno – avšak tuto informátorku poté, co se nechala tetovat, překvapilo, že tomu tak docela není, a i když se neseťkává s negativními reakcemi, zjišťuje, že pro většinu české společnosti tetování není běžné, ale do značné míry „exotické“ a neumí na něj vhodně reagovat – setkává se s údivem, dotazy cizích lidí apod. „Myslela jsem si, že to je víc obvyklý ve společnosti prostě, že třeba určitě spousta lidí má tetování, aniž bysme to věděli, a skryje to pod oblečení, myslela jsem si, že jsou lidi víc zvyklí, že to ty lidi bude míň překvapovat, budou na to mít míň bouřlivý reakce... a přijde mi, že kdybych si vytetovala cokoli, tak ty otázky budou. Myslela jsem si, že když se mě někdo na něco bude ptát, tak že to bude v souvislosti s téma bicíma⁸, ale ono jakoby víc otázek paradoxně

⁸ Informátorka má vytetovanou bicí soupravu na předloktí.

vyvolává to samotný tetování, než to, že teda hraju na ty bicí. Což mně přijde pořád strašně zvláštní.“ (Josefína)

Informátoři jsou také velmi často toho názoru, že přístup veřejnosti k tetování se mění k lepšímu, a to i jen za tu dobu, kdy tetování mají, oproti době, kdy ho plánovali. Ti, kteří se pro tetování rozhodovali před pěti a více lety a všimli si tehdejšího přístupu společnosti k tetování, jsou přesvědčeni, že pohled majority na tetované přestává být negativní z toho důvodu, že tetovaných je stále více, i v důsledku toho, že se tetování stává do určité míry trendem, a proto si na tetování většinová společnost stále více zvyká. „*V té době, kdy jsem nad tím třeba ještě ne úplně začal přemýšlet, ale všiml jsem si toho, že jako lidi tetovaný jsou, sem tam, a v jakých tak asi kruzích⁹, a co se o nich tak říká, tak právě ty předsudky ještě byly o mnoho větší než jsou teď, teda. Dneska už přece jenom si myslím, že je velký procento tetovanejších lidí, skoro až mi to přijde že dost, a dřív to tak moc nebylo.“ (Michal) „už je to běžnější, ti lidi, který měli ty mámy a babičky a říkali jim právě to samý co říkají mně („hlavně se nenech nikdy tetovat, budeš vypadat jako kriminálník“), já mám starý rodiče, tak ty děti se třeba nechaly tetovat a i jejich děti a už se to přijímá líp. Spíš to bylo tabu na začátku, protože všechno co začíná tímhle tím způsobem, tak na začátku má nějaký odpor a pak si na to nějak začne ta společnost zvykat.“ (Olda) „... všichni (tetování přátelé) normálně pracujou a fungujou, takže já nevím, já si fakt myslím, že teď je to fakt otevřený, a hlavně to tetování má fakt spousta lidí, to by prostě ti zaměstnavatelé nemohli zaměstnávat vůbec nikoho. Fakt jsem se s tím nesešla, že by mi někdo řekl, tu práci pro vás nemáme, nechceme vám ji dát, protože jste tetovaná.“¹⁰ (Anežka)*

Tetování i potenciální tetování často upozorňují na to, že co se týče přístupu k tetování, záleží na skupině lidí, mezi nimiž se pohybují. S negativním přístupem se setkávají často u starší generace, zatímco mladí lidé podle nich spíše tetování akceptují. Podobně například záleží na tom, o jaký druh pracovního prostředí jde, a podle toho se různí i přístup k tetování, stejně jako u různých zájmových skupin (kdy např. fanoušci rockové hudby budou pravděpodobně tetování akceptovat, zatímco jiný okruh lidí, který k tetování nemá vztah, jej může kritizovat). „*To záleží na společnosti, na festivalu tě nikdo*

⁹ Když informátor o tetování začal uvažovat, nebylo ve většinové společnosti ještě natolik rozšířené jako dnes. Setkával se s ním nejčastěji mezi členy metalové subkultury.

¹⁰ Informátorka sama zaměstnavatele upozornila na to, že má (zakrytelná) tetování, a nebyl to pro něj problém. Ten však, jak vyplývá z výpovědí informátorů, může nastat v případě nezakrytelnosti tetování, viz např. zkušenost z IT firmy v kapitole Společenské normy a tetování.

nebude odsuzovat za to, že máš tetování, někde jinde tě lidi budou zase odsuovat kvůli tomu, že máš tetování. To prostě záleží na společnosti, se kterou se stýkáš.“ (Tomáš) „Ono je to o tom, kde se pohybuješ, ty zkušenosti těch tetovaných lidí jsou různé, já jsem fakt nezažila, že by měl někdo s tím problémem, někdy. A to skoro každé z mých kamarádů je tetované. Ale je pravda že oni nedělaj na nějakejch manažerskejštech.“ (Anežka)

Většina tetovaných i potenciálních tetovaných by nechtěla záměrně porušovat normu tím, že by jejich tetování bylo viditelné při určité příležitosti, kde by to bylo z nějakého konkrétního důvodu nevhodné. Informátoři upozorňují na to, že porušení normy by jim bylo nepříjemné v případě, kdy by tím mohli své okolí nějakým způsobem urážet (přičemž zmiňovali především seniory nebo odlišné kulturní prostředí), na druhou stranu ale nebudou mít žádný problém s viditelností svého tetování tehdy, pokud budou ve společnosti lidí, kteří na něj pohlížej negativně pouze z důvodu osobní předpojatosti a netolerance. *„Záleželo by právě na té situaci, ale kdybych třeba já šla na Hagibor, kde jsou starý lidi, něco jako pečovatelskej dům, tak kdybych šla mezi ně na nějakou večeři, jak se občas dělaj, a věděla bych, že jim to tam vadí, že je to pohoršuje, tak by mi přišlo nevhodný, abych já jako vetřelec je tím způsobem... kdyby je to uráželo, tak by mi to přišlo nevhodný. Kdyby to byla běžná sociální situace, kdy já půjdu někam a bude tam někdo komu to vadí, tak to ať mi políbí prdel, ale... fakt by záleželo na tom, jak by to oni brali, jestli by to bylo něco co jim jakoby vadí, ale tolerujou to, tak ok, kdyby to bylo něco co by je mělo nějakým způsobem pohoršovat, tak to by mi asi vadilo.“ (Nina) „To by mi asi nepříjemný bylo, myslím, že tady tomu bych se snažila vyhejbat, takovej situacím. I v té Koreji kde jsem si to nechala dělat, tak na tetování ještě před pár lety se dívali docela dost špatně, podobně jako v Japonsku to mají spojený s mafij a takhle, ale postupně se to tam taky mění a otevírá, hodně pozvolna. Takže když jsem měla to čerstvý tetování, a koukali tam na mě jak proto že jsem Evropanka, tak že mám potetovanou ruku...“ (Marcela)*

Netolerantnost okolí je důvodem, proč téměř všichni dotázaní projevovali nechuť pohybovat se ve společnosti lidí, kteří by je kvůli jejich tetování kritizovali bez odpovídajícího důvodu (např. kulturního nebo generačního¹¹), a spíše než to, že by porušovali svým tetováním normu, jim vadilo právě to, že by měli být mezi netolerantními lidmi. *„Bylo by mi strašně nepříjemný to, že taková norma jako je, protože já jsem takovej*

¹¹Jedna z informátorek například zmínila, že tetování bývá hodnoceno negativně uvnitř současné židovské komunity, a to jak kvůli náboženskému zákazu (který však dodržují spíše ortodoxní věřící) tak především kvůli souvislosti s holocaustem a tetováním v koncentračních táborech. Tento postoj je rozšířený i mezi mladými lidmi.

zastávce absolutní tolerance ... jakákoli skupina která to netoleruje, ať už barvu pleti, ozdoby nebo cokoli jiného, je mi prostě odporná, hodnotit kohokoli mi vadí, na základě takovejchhle jako povrchních věcí. Takže se takovýmhle společností prostě vyhejbám, nebo se je snažím nějak... ovlivnit, aby to takhle nebylo. (Josefína)

Poté, co se informátoři rozhodli pro motiv a místo tetování, už většinou nepřemýšleli nad tím, zda by jim toto konkrétní tetování mohlo způsobit nějaké komplikace, nebo jaké reakce bude vyvolávat, a to z toho důvodu, že se rozhodli jej umístit a velikost zvolit tak, aby šlo kdykoli bez problémů zakrýt, nebo je na místě, které na veřejnosti neodhalují (protože předpokládali možnost komplikací a negativních reakcí), a tak to pro ně nebylo důležité.

výzkumnice: Přemýšlela jsi o tom, v souvislosti s tím, že tobě se tetování líbí a že ho chceš, a teď vlastně jsi věděla že ta norma té společnosti je jiná, a že teda ty jako budeš mít to tetování a nebudeš té normě odpovídat, tak jakoby promýšlela jsi i tohle, když jsi se rozhodovala o tom, že nějaký tetování chceš, a kam, a jak bude velký a takhle?

Kristýna: ... asi i proto, že jsem věděla že si nechávám něco malýho, tak mě třeba tyhle věci nenapadaly. Fakt jako možná že kdybych došla k tomu, že chci já nevím, teď jsem nedávno viděla někde holčimu, měla prostě černý tilko a zdálo se že ho má ke krku, ale ona měla tady barevný tetování, kytky, jako Ed Hardy, něco takovýho... jako kdybych třeba přemýšlela o něčem takovém, co by bylo za prvý na viditelném místě, za druhý fakt velký, tak možná bych to řešila víc, třeba, ale vzhledem k tomu, že jsem si dávala tetování, který skreju, když bych chtěla, tak ho skreju jak nic, tak jsem tohle fakt jako asi vůbec neřešila.

Pokud se tetování zamýšleli nad tím, jaké mohou být reakce okolí, až na jednu výjimku zmíněnou výše se nikomu nestalo, že by byl později překvapen; tetování si totiž často nebyli jisti, co by měli očekávat, a především většinou předpokládali, že jejich tatuáž bude díky umístění viditelná při příležitostech, kdy se pohybují mezi lidmi, které znají a vědí, jaký názor a přístup od nich mají očekávat, zatímco při formálnějších příležitostech bude tetování zakryté. „... keď to bude vidieť- väčšinou ma vidia ľudia bez trička jako keď... (při neformálních příležitostech) ... to bola náhoda teraz že ma vidiel generálny ředitel, ale normálne to nikto nevidí. A to že by ma odsúdili kamaráti, to som si zas toľik nebral, pretože veľa ich má už kérku, je tam v tej našej partě i pro to pochopenie, a keď sa to niekomu nelíbí, proste to je jeho názor.“ (Viktor) Pouze jedna z informátorek očekávala spíše negativní reakce, kterých se však neobávala, protože se poprvé nechala tetovat v sedmnácti letech, kdy pro ni tetování do jisté míry představovalo vzdor vůči většinové společnosti. V každodenním životě se pak s negativními reakcemi setkala jen výjimečně,

protože se pohybuje mezi lidmi, kteří na tetování nemají negativní názor nebo jsou sami také tetovaní. „*Já jsem čekala spíš negativní, no. Tak jako víš co, říká ti to máma, počkej až budeš hledat nějakou práci, tak tě nikdo nevezme, protože máš tetování na ruce... tak jako samozřejmě to očekáváš.*“ (Anežka)

Reakcemi zcela cizích lidí se podle všeho nikdo z tetovaných nebo potenciálních tetovaných nezabýval. Často také reakce okolí nebyly pro informátory důležité a nezajímaly je, takže uvažovali pouze nad tím, jaká situace může nastat v zaměstnání. „*No pro mě to je typický, mně jako celkově nezajímá, co si kdo myslí... Zas úplně že bych cíleně chtěla jako provokativně porušovat nějaký zákony nebo tak to zase ne, ale ... je to čistě jen to profesní hledisko, kde by to mohl bejt problém.*“ (Nina)

5.5.1. Tetování jako módní trend

Většina informátorů si všímá toho, že se tetování objevuje v médiích a stává se určitým módním trendem.

Adam: ... to je fashion směr jak prase ted'ka, jako začínám to vnímat, že to dneska není znak nějakýho rebelství, nevím jestli to vůbec jako někdy bylo, i před těma lety kdy jsem si to nechával dělat já, pravděpodobně asi ne, ale dneska jak už je to takový... přijde mi to pořád běžnější, někdo si prostě koupí výstřední bundu, někdo si nechá udělat výstřední tetování. Asi teda jako to srovnání není úplně ekvivalentní, ale začíná to na mě působit tak, že ty tetování se stávají prostě zvlášť u mladých lidí takovou běžnou součástí. Je to prostě součástí toho člověka, chce mít na něco vzpomínku, chce mít něco pěknýho co se mu líbí, něco o čem je přesvědčený, jo, to jestli toho pak lituje nebo nelituje, že si nechá ožralej vytetovat motýlka, to je věc druhá.

Svoje rozhodnutí nechat se tetovat pak s tímto trendem nijak nespojují, někteří už z toho důvodu, že se nechali tetovat nebo začali tetování plánovat ještě v době, kdy nebylo v České republice tak obvyklé jako dnes, ostatní pak nepovažují své tetování za součást tohoto trendu právě proto, že je osobní a nijak nezávisí na míře rozšíření tetování ve společnosti. K šíření tetování jako módy se zpravidla tetování ani potenciální tetování nestaví nijak výrazně negativně – opět zřejmě z toho důvodu, že je tetování zajímavá jako vyjádření vlastní osobnosti a soukromý doplněk s významem pro ně samotné, takže si nevytváří žádné názory na tetování jiných lidí; nicméně zdůrazňují, že oni sami by si nikdy nenechali udělat tetování z katalogu nebo jakékoli tetování bez významu, a ty, kteří taková tetování mají, nechápou. Informátoři upozorňují na to, že tyto lidi nechtějí nijak hodnotit, ale je patrné, že jejich postoj k módnímu tetování je negativní. „*... pokud to nemá ani ten význam časoprostorovej, že zrovna ted' a tady prostě potřebuju si udělat vzpomínku na*

tenhleten okamžik, ale prostě chci tetování, tak třeba tady ještěrku na kotník, tak to je... pro mě prostě strašně jako zbytečný... takový bezvýznamný, prostě takový jako prázdný, a moc to nechápu, nechápu prostě proč.“ (Josefína) „Já mám filosofii, že třeba nerada lidem pomlouvám kérky, když se mi to úplně nelíbí, tak se to snažím vidět z jejich pohledu, proč si to asi dávali, a nechci do toho nikomu kecat, ale fakt je, že tady to moc... nechápu a ani asi moc neuznávám, ale to je můj přístup, když to tak někdo má, dobře, ale to už si můžou dát něco někde z heny...“ (Marcela)

Teoreticky si tedy uvědomují jakousi hierarchii podle „správných“ nebo „špatných“ důvodů k tetování, o které hovoří Nichols a Foster (2005), prakticky však podle ní nikoho nehodnotí, protože nechtějí být netolerantní. Často také poukazují na to, že právě z ukvapeného rozhodnutí pro tetování bez významu může plynout pozdější nespokojenost s tetováním, které se však většina z nich neobává, protože jejich tetování jsou pro ně důležitou součástí jejich života a byla plánována právě s vědomím, že jsou na celý život. *„Veľa ľudí to robí práve preto, že to majú všetci. Že si povedia, kámoška si nechala urobiť kérku, tak ja si dám tady motýla, proste ... ja to neodsuzujem, ale na druhú stranu ti ľudia sa potom nesmie diviť, že za niekoľko rokov tu kérku už nebudú chceť mať, ale majú to do konca života.“ (Viktor) „Já si myslím, že toho budou pozdějš litovat. Protože to jsou fakt potom vyloženě takový ty debilní motivy, jako že si nechám udělat motýlka nad kotník... Ale tak viš co, to je každýho věc. Já bych si z katalogu dělat nenechala, to ne.“ (Anežka) „Tak jako já úplně nechci ty lidi soudit jenom proto, že to maj prostě jinak ... ale jako je fakt že asi někdo kdo přijde do salonu, otevře tam katalog, ukáže první obrázek, a řekne tohleto chci, teď mi to vykéruj, tak... to mi asi nepřijde úplně rozumný.“ (Nina)*

5.5.2. Zkušenosti s reakcemi většinové společnosti a reflexe těchto reakcí

Většina tetovaných se nesetkává s vyloženě negativními reakcemi ve svém okolí ani ze strany veřejnosti. Informátoři si sice vzpomenou na nějaký zážitek s někým, kdo se k tetování staví odmítavě, ale zpravidla se netýká jich osobně, ale např. jejich známých, nebo jde o kritiku tetování obecně, která nesouvisí s jejich konkrétní tatuáží. Avšak ani zcela pozitivní reakce nejsou příliš časté, a informátoři je zmiňují spíše ve smyslu příjemného překvapení:

Barča: Jednou v nemocnici se mě zdravotní sestra ptala, co to znamená, tak jsem jí to vysvětlovala, a ona říkala, jo, to má docela hloubku, a jak jste na to přišla? No, to jsem si vymyslela... byla milá, neodsuzovala to, a to jí bylo nějakých padesát, nebo nevím, kolem šedesátky. Ještě jsem jí říkala, že přijde máma a že o tom neví, a že bych dost nerada aby to zjistila, a ona, tak já vám to zalepím! ... ta mě

překvapila, jak úplně mně pomáhala to zakrejt (smích) a ptala se, co to znamená, tak to mě potěšilo... a to byla starší generace.

Většina tetovaných má totiž tatuáž na místech, která jsou často zakrytá, proto jejich okolí mnohdy nějakou dobu neví, že jsou tetovaní. Nejobvyklejší reakcí je pak údiv, často v souvislosti s jejich osobou, kdy okolí nevědělo, že právě oni jsou tetovaní, a neočekávalo to od nich. „*Tak třeba kolegové právě před tím půl rokem, tak nějak, tak se právě hrozně divili, ty jseš tetovanej jo, ty jseš tetovanej! Říkám, noo (smích)... byli překvapení.*“ (Michal) „*No, tak jako ze začátku koukali, jako, tys to fakt udělala? To bych do tebe neřek, a tak... a potom nějak si na to zvykli, nějak to vůbec neřešili, spíš.*“ (Barča) Takový přístup okolí souvisí s tím, že tetování je podle informátorů stále často asociováno s extravagancí nebo specifickými skupinami jako punkeři nebo vězni, ale ne s lidmi nevybočujícími na první pohled příliš z normy, což vychází ze situace v minulosti, jak je uvedeno v jedné z předchozích kapitol. To, že se někdo nechá tetovat, pak může většinová společnost chápat jako porušení normy, které by od dotyčného nečekali. „*To je právě to, a vždycky mě to nějak i tak jako potěší, většinou se stalo, že jakoby ti lidi zjistili, že mám to tetování, až vlastně po delší době, co jsem je znal, takže mě vždycky nějakým způsobem potěšilo, že mě nejdřív poznali a zjistili, že jsem nějak tak, když ne nic jinýho, tak aspoň solidní, a pak až zjistili že to tetování mám a že solidní lidi můžou bejt taky tetovaný.*“ (Michal)

Častou reakcí je také zvědavost, mnohdy i ze strany zcela cizích lidí (co znamená motiv, jestli tetování bolelo atd.), což některým tetovaným není obvykle úplně příjemné, protože z jejich pohledu se cizí lidé ptají na něco soukromého, a některé dotazy považují tetování za nemístné a obtěžující, především pokud se týkají významu tetování pro dotyčného. „*Na co se jako hrozně netěším, tak až tu kérku mít budu, na otázky jako jestli to pro mě má nějaký význam, co to jako znamená, proč mám zrovna tohle, s tím se setkávám hodně často, když jsem někde s někým kérovaným a třeba se s někým seznamuje nebo tak, a vždycky se na to někdo ptá, a ještě to jsou ti lidi který maj teď takový ty novější kěrky, třeba jako od Musy a tenhle styl, třeba jako tady koule a od toho čáru až k rameni, víš co... to (takové dotazy) nesnáším.*“ (Nina)

výzkumnice: Co si myslíš, jakéj má názor na tetování většinová společnost tady u nás?

Josefína: Stejně tak asi zvědavost vzbuzuje holka se zelenejma vlasama, tak mi to přijde podobný. Že bych vnímala nějaký pohledy, to ne, maximálně tak zvědavý. Prohlížejí si mě, prostě, ale neřekla bych pohrdlivý. Ale ani ne nějak zvlášť obdivný. Spíš tak jako, hm, má tetování, to je ale zvláštní, co to tam má? Ani jedno ani druhý ... předtím než jsem si to nechala překreslit, tak to teda byly dost divný reakce,

to mi připadalo opravdu zvláštní, a fakt cizí lidi, já jsem někomu podala ruku, představila jsem se, a v tu chvíli, hnedka po představení mi řekl, ten člověk, já vy máte ale zajímavý tetování, to je nějaký stromeček ne?¹² Ty otázky byly prostě furt dokolečka, fakt jako denně, dokonce cizí lidi na ulici, prostě... tak jsem si to nechala trošku upravit, teď už je to myslím jasný, na první pohled, ale přesto ty otázky to vyvolává. Je to prostě pořád něco tak asi... jako že se ti lidi nestyděj, mně by třeba ve smu nenapadlo se někoho ptát, hele, proč máš nabarvený vlasy načerveno, co to jako pro tebe znamená, co to jako je? A tohle, jak jsem říkala, je jenom jedna z možností, jak se ozdobit, a přesto lidem není blbý se ptát na to... že to ta společnost neakceptuje jako nějakou soukromou věc.

Na jedné straně tedy informátoři chápou tetování jako ozdobu, která má zároveň osobní význam jen pro ně, a současně se setkávají s očekáváním společnosti, že tyto významy jsou veřejné a že o nich tetovaný bude s okolím hovořit. To, že většinová společnost předpokládá, že tetování připisují svým motivům nějaké významy, také kontrastuje s pojetím módního tetování jako součásti populární kultury, na kterém informátoři kritizují, že je naopak pouhým estetickým doplňkem bez významu.

Z výpovědí tetovaných vyplývá, že to, zda jsou či nejsou tetovaní (tedy zda to o nich okolí ví nebo ne), podle jejich zkušenosti na základě různých představ a asociací ovlivňuje často chování tohoto okolí v interakci s nimi, jak to popisují Velliquette, Murray a Creyer (1998).

Většinou tetovaní reakce okolí nijak nereflektují, protože nejsou extrémní a oni sami většinou předpokládali předem, že se budou setkávat i s kritikou. „*Počítám s tím, že to do budoucna může být nějaký handicap, ale šla jsem do toho s tím, že to tam chci, že to tetování chci.*“ (Marcela) Co se týče negativních reakcí, usuzují z nich spíše na netolerantnost dotyčné osoby; výjimkou je jejich nejbližší okolí, rodina a kamarádi, na jejichž názorech tetovanému záleží a může mu být nepříjemné, že se na jejich tetování dívají kriticky. „*Tiež by asi záležalo, kto mi to povie. Keby to boli nějaký páni od vedle, tak je mi to jedno. Keby to boli kamaráti, tak to by mi asi vrtalo hlavou, nebolo by mi to jedno.*“ (Viktor) Nejdůležitější je ale pro tetované vždy to, jestli jsou oni sami se svým tetováním spokojeni. „*No mně třeba vadilo, když jsem přišla s jednou tou kérkou a máma mi říká, ale mně se to nelíbí a tohle, máš to nějaký, já nevím... jako štválo mě to, prostě nevím, haněla mi to, že jsem si říkala, sakra není to blbý, nebo vypadá to nějak divně, já nevím... ale pak jsem si prostě musela říct sama, že mně se moje kérka líbí a nazdar, já s tím budu žít, je to součást mě.*“ (Wendy)

¹² Informátorka má vytetovanou bicí soupravu na předloktí. Před úpravou byl motiv tvořen jednoduchými tahy, kdy nemuselo být okolí patrné, co zpodobňují, pokud neví, jak bicí souprava vypadá.

Na druhé straně pozitivní reakce tetované potěší, a to jak v případě známých nebo kolegů, tak i když jde o zcela cizího člověka. „... *je mi jakoby příjemný, když někdo zjistí že to mám a je takovej z toho nadšenej, a takový to, já už chci taky dlouho, a jaký to je, a jak ses rozhodla, takže mě to vlastně jako lichotí nebo, jako když mě třeba někdo pochválí, máš dobrý kalhoty nebo tak, tak mě to jako podobně potěší.*“ (Kristýna) Takový efekt pozitivních reakcí okolí zřejmě opět souvisí s chápáním tetování jako individuální volby vzhledu a s tím, že negativní reakce tetování považují za projev jiného vkusu nebo netolerance, takže z nich usuzují pouze na odlišný názor daného člověka. Pozitivní reakce často potěší i ty tetované, kteří nepřemýšleli nad tím, jak bude okolí reagovat, takže v takovém případě je nesrovnávají s očekáváním negativního přístupu. Mohou pro ně ale být známkou toho, že je ve společnosti tendence tetování akceptovat, což vítají.

6. ZÁVĚR

Tato práce měla za cíl nahlédnout do sociální reality slabě tetovaných lidí, a především zjistit, jak se dívají na možný konflikt tetování a většinové normy, a jaké svému tetování připisují významy.

Z dat získaných prostřednictvím rozhovorů vyplývá, že tetování a potenciální tetování si neuvědomují konkrétní důvod pro to, nechat se tetovat. Většině z nich se tetování líbilo už od té doby, kdy ho viděli poprvé. U těch informátorů, kteří jsou členy nějaké subkultury, ve které je tetování rozšířené, tato souvislost podpořila jejich rozhodnutí pro tetování, aniž by však chtěli prostřednictvím tetování nějakým způsobem ovlivnit svou pozici nebo uznání v subkultuře. Jen malá část z informátorů byla při rozhodování o tetování ovlivněna přáteli; naopak je časté, že informátoři ve svém okolí žádné tetované lidi neměli. Tetování tak bylo jejich individuální volbou, a tomu odpovídají také významy konkrétních motivů, které jsou vždy osobní, představují osobnost tetovaného, jeho zájmy nebo životní události. Motiv přitom není určen ke komunikaci s okolím, sami tetování i potenciální tetování hovoří o tom, že nechtějí prostřednictvím svého tetování něco sdělovat jiným lidem, ačkoliv někteří z nich chtějí, aby jejich tetování mohlo být viditelné pro okolí – je to z estetických důvodů, proto, že jsou hrdí na umělecké ztvárnění a originalitu svého motivu tetování. Tetování je pro ně ale především součástí a vyjádřením jejich identity, jak o tom hovoří např. M. Atkinson (2003) nebo Ch. Shilling (1993), podle kterého je tetování součástí procesu individualizace těla, čemuž odpovídá právě snaha vymyslet jedinečný motiv, který nebude mít nikdo jiný.

Nejdůležitějším kritériem při rozhodování o tetování je možnost umístit jej tak, aby bylo zakrytelné, případně aby dotyčný mohl s tetováním zacházet podle svého uvážení a příležitosti – zakrývat nebo odhalovat jej, kdy to bude sám považovat za vhodné. Zakrytelnost hraje důležitou roli i tehdy, kdy tetovanému nehrozí problémy v zaměstnání nebo s lidmi v jeho okolí; informátoři si uvědomují, že společenská norma ještě tetování zcela neakceptuje, a v budoucnu by jim tak mohlo způsobit potíže. Právě možnost zakrytí v zaměstnání je nejvýznamnějším faktorem při rozhodování o tetování pro všechny informátory, zatímco možnost vlivu jejich tetování na ostatní situace v každodenním životě, kdy se mohou s většinovou normou setkávat, pro některé z nich nejsou důležité.

Pro většinu tetovaných a potenciálních tetovaných není malé tetování změnou tělesnosti, protože nejde o těžkou tělesnou modifikaci ani nemění podobu jejich těla zásadním způsobem - i proto, že nemusí být vždy viditelné, přičemž pro některé by

rozsáhlé tetování už změnu tělesnosti znamenalo. Svá tetování ale chápou spíše jako trvalou ozdobu, která je alternativou k obvyklým ozdobám, jako jsou šperky, nebo dočasným změnám vzhledu např. pomocí účesu. Vidí je jako originální, avšak častěji než v souvislosti s odlišením se od většinové společnosti ho pojmají jako osobitý způsob, jak změnit svůj vzhled a zároveň neporušovat nijak výrazným způsobem společenskou normu. Bolest, které se někteří před prvním tetováním obávají, přitom nemá pro originalitu tetování jako tělesné modifikace význam. Zatímco podle P. Sweetmana (1999) právě bolest kvalitativně odlišuje tetování od jiných ozdob, pro naprostou většinu mých informátorů je samotný (více či méně) bolestivý proces tetování jen prostředkem, jak zrealizovat své rozhodnutí být tetovaný. Namísto bolesti je v tomto smyslu významná trvalost tetování a samotné rozhodnutí k tomu, tuto trvalou změnu uskutečnit, přičemž tomuto rozhodnutí většinou předchází dlouhá doba zvažování a plánování. Právě trvalost dodává hodnotu významu, který jejich motiv vyjadřuje, o čemž hovoří P. Sweetman (1999), podle kterého tetování díky trvalosti lépe vyjádří osobnost dotyčného člověka, než jiný vizuální prvek.

Tito slabě tetovaní a potenciálně tetovaní se liší od obou ideálních typů, které rozlišuje A. Vail (1999), podle kterého existují tetovaní lidé a naproti tomu ti, kteří mají tetování. Informátoři se chápou jako stojící uprostřed mezi těmito typy, odlišní od prvního, který představují silně tetovaní lidé, pro které je tetování životním stylem, ale zároveň se neztotožňují s přístupem typickým pro druhý typ, kdy je tetování pro svého nositele pouhým módním trendem a nemá jiný význam. I když sami nechtějí kritizovat tetování jiných lidí a být vůči nim netolerantní, uvědomují si určitou hierarchii mezi tetovanými podle důvodů, na základě kterých se nechali tetovat, jak o tom hovoří Nichols a Foster (2005). Přestože mezi slabě tetovanými se neobjevuje přímo pocit sounáležitosti, právě to, že tetování pro ně není módní doplněk a jsou s ním spjaté různé významy, může tyto slabě tetované lidi z jejich pohledu určitým způsobem spojovat a odlišovat je od těch, pro které je tetování jen módním trendem. Zároveň ale nepocítují žádný dojem ucelené skupiny, určité subkultury, kterou by tetování tvořili, přičemž zde se sami vymezují naopak od silně tetovaných lidí, u kterých vidí možnost silnějšího pocitu komunity z důvodu jak většího zájmu o problematiku tetování, tak i výraznějšího odlišení od společenské normy, které je může spojovat (a někteří mohou vidět jako spojující faktor i změnu tělesnosti u rozsáhlého tetování).

Tetování se jen zřídka setkávají s čistě negativními reakcemi na své tetování ze strany většinové společnosti. Podobně ojedinělé jsou však i pozitivní reakce (s výjimkou

přátel); zpravidla na ně lidé reagují se zvědavostí, nechápavostí nebo překvapením a tetování často chápou jako výstřední a exotické. Jakékoli reakce okolí většinou tetované přímo neovlivňují ani je příliš nezajímají, ale mohou si z nich vytvářet obraz přístupu majority k tetování, který jim potvrdí nebo naopak vyvrátí dojem nutnosti mít možnost tetování zakryt. Přestože možnost zakrytí je při plánování tetování velmi důležitá, jen málokdo se nicméně setkává s takovými situacemi, kdy skutečně tetování zakrývá – u některých informátorů s výjimkou zaměstnání. Stejně tak téměř nikdo nepřemýšlí o tom, že by při určité příležitosti mělo být viditelné. Většině tetovaných ani potenciálních tetovaných příliš nezáleží na tom, zda tetováním porušují normu majority, avšak zároveň nechtějí tímto způsobem vyvolat konflikt s těmi, kteří mají k tetování negativní přístup.

Tetování i potenciální tetování hodnotí přístup většinové společnosti k tetování jako méně negativní, než tomu bylo v době, kdy o tetování začali uvažovat, nebo i jen před několika lety, než se tetování v české společnosti více rozšířilo. Přesto však pociťují, že pohled majority ještě není ani natolik tolerantní, jako v některých západních zemích, a hodnotí, že potrvá ještě dlouhou dobu, než bude tetování zcela akceptováno. Tuto akceptaci na jednu stranu uvítají jako projev tolerantnosti společnosti, na druhé straně však připouští, že tetování tak možná ztratí rozměr jedinečnosti a právě určité exotičnosti, kterou v něm vidí většinová společnost, a která mnohé z nich kdysi na tetování možná zaujala natolik, že o něm začali uvažovat.

POUŽITÁ LITERATURA

ATKINSON, M. *Tattooed: The Sociogenesis of a Body Art*. Toronto: University of Toronto Press, 2003.

ATKINSON, M. *Tattooing and Civilizing Processes: Body Modification as Self-control*. Canadian Review of Sociology, vol. 41, issue 2, 2004.

BELL, S. *Tattooed: A Participant Observer's Exploration of Meaning*. Journal of American Culture, vol. 22, no 2, 1999.

DeMELLO, M. *Bodies of Inscription: A Cultural History of the Modern Tattoo Community*. Duke University Press, 2000.

DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum, 1993.

FISHER, J. A. *Tattooing the Body, Marking Culture*. Body & Society, vol. 8 no 4, 2002.

GOULDING, CH., FOLLETT, J., SAREN, M. a P. MACLAREN. *Process and Meaning in ,Getting a Tattoo‘*. Advances in Consumer Research, vol. 31, 2004.

HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005.

HEŘMANSKÝ, M. *Kvalitativní analýza dat (prezentace)*. 2009. Dostupné z: <http://moodle.fhs.cuni.cz/mod/resource/view.php?id=8388>

HEWITT, K. *Mutilating the Body: Identity in Blood and Ink*. Bowling Green: Bowling Green State University Popular Press, 1997.

IRWIN, K. *Legitimizing the First Tattoo – Moral Passage Through Informal Interaction*. Symbolic Interaction, vol. 24, no 1, 2001.

KAJANOVÁ, A., JERSÁKOVÁ, K. a M. RŮŽIČKA. *Současné tetování z hlediska „rituálního“ jednání*. Antropowebzin, 2/2012.

KJELDGAARD, D. a A. BENGTTSSON. *Consuming the Fashion Tattoo*. Advances in Consumer Research, vol. 32, 2005.

KOSUT, M. *An Ironic Fad: The Commodification and Consumption of Tattoos*. The Journal of Popular Culture, vol. 39, issue 6, 2006.

- MILLER, D. *Material Culture: The Social Life of External Objects*. British Journal of Psychotherapy, vol. 14, 1998.
- NICHOLS, H. a D. FOSTER. *Embodied Identities and Positional Choices: How Tattooees Construct Identity and Negotiate a Tattooed Status Within Society*. PINS 32, 2005.
- OKSANEN, A. a J. TURTIAINEN. *A Life Told in Ink: Tattoo Narratives and the Problem of the Self in Late Modern Society*. Auto/Biography, vol. 13, 2005.
- PITTS, V. *In the Flesh: The Cultural Politics of Body Modification*. New York: Palgrave Macmillan, 2003.
- ROBLEY, H. G. *Tetování mezi Maori*. Žďár nad Sázavou: Sowulo Press, 2008.
- RYCHLÍK, M. *Dějiny tetování*. Praha: Mladá fronta, 2014.
- RYCHLÍK, M. *Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla*. Praha: NLN, 2005.
- SANDERS, C. R. a A. VAIL. *Customizing the Body: The Art and Culture of Tatoeing*. Philadelphia: Temple University Press, 2008.
- SANDERS, C. R. *Marks of Mischief: Becoming and Being Tattooed*. Journal of Contemporary Ethnography, vol. 16, 1988.
- SANDERS, C. R. *Tattoo Consumption: Risk and Regret in the Purchase of a Socially Marginal Service*. Advances in Consumer Research, vol. 12, 1985.
- SCHILDKROUT, E. *Inscribing the Body*. Annual Review of Anthropology, vol. 33, 2004.
- SHILLING, CH. *The Body and Social Theory*. London: Sage Publication, 1993.
- SOUKUP, M. *Antropologie těla: úpravy, disciplinace a sémiotizace těla*. Paideia: Philosophical e-Journal of Charles University, vol. VIII, 2001.
- SILVERMAN, D. *Ako robiť kvalitatívny výskum: Praktická príručka*. Bratislava: Ikar, 2005.
- STRAUSS, A a J. CORBINOVÁ. *Základy kvalitativního výzkumu*. Boskovice: Albert, 1999.

- SWEETMAN, P. *Anchoring the (Postmodern) Self? Body Modification, Fashion and Identity*. *Body & Society*, vol. 5, 1999.
- TILLEY, C. a D. MILLER. *Editorial*. *Journal of Material Culture*, vol. 5, 1996.
- TURNER, BRYAN S. *The Possibility of Primitiveness: Towards a Sociology of Body Marks in Cool Societies*. *Body & Society*, vol. 5, 1999.
- VAIL, A. D. *Tattoos are like potato chips... you can't have just one: the process of becoming and being a collector*. *Deviant Behavior: Interdisciplinary Journal*, no 20, 1999.
- VALENTA, V. *Tetování & tetování*. Praha: Deus, 2011.
- VELLIQUETTE, A. M., MURRAY J. B. a E. H. CREYER. *The Tattoo Renaissance: an Ethnographic Account of Symbolic Consumer Behavior*. *Advances in Consumer Research*, vol. 25, 1998.
- ŘÁPEK, M. *Význam tetování v hardcore subkultuře*. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2012.
- WOHLRAB, S., STAHL, J. a P. M. KAPPELER. *Modifying the Body. Motivations for getting tattooed and pierced*. *Body Image*, vol. 4 is 1, 2006.